

**Handlings- og økonomiplan
med budsjett
2021 – 2024**

Rådmannens forslag, versjon 2

Visjon

Søndre Land - levende og landlig

Verdier

Respekt - Tillit - Mot
Stolte sammen

Hovedmål for Søndre Land samfunnet

Søndre Land er en attraktiv bo- og aktivitetskommune
for folk i alle livets faser

Innhold

DEL 1. Handlings- og økonomiplan 2021-2024 og budsjett 2021	6
1. Hovedtrekkene i forslaget til handlings- og økonomiplan 2021-2024 og budsjett 2021	6
2. Budsjett 2021 og økonomiplan 2021 – 2024.....	11
2.1 Driftsinntekter og tilskudd	15
2.2 Driftsutgifter	17
2.3 Budsjettoversikt drift	18
2.4 Investeringsbudsjettet.....	19
2.5 Investeringsplan 2020-2023 – nye investeringsbehov	19
3. Fellesfunksjonenes og kommunalområdenes budsjett 2021 og økonomiplan 2021 – 2024	21
3.1 Ledelse og felles.....	21
3.2 Barnehage	24
3.3 Skole.....	25
3.4 Mestring og velferd	26
3.5 Lokalsamfunn	28
4. Handlingsplan 2021-2024	30
4.1 Målepunkter i kommuneplanens samfunnsdel.....	30
4.2 Overordnet samfunnsutvikling	33
4.3 Barnehage, barnevern, helsestasjon og spesialpedagogiske tjenester	36
4.4 Grunnskole, voksenopplæring og integrering	37
4.5 Mestring og velferd	39
4.6 Lokalsamfunn	41
4.7 Organisatorisk og administrativ utvikling	42

DEL 2. TILSTANDSBESKRIVELSE OG TILSTANDSVURDERING..... 44

5.1	Økonomisk status.....	44
5.2	Demografi.....	48
5.3	Arbeidsmarked og sysselsetting.....	49
5.4	Folkehelse.....	50
5.5.	Administrativ struktur.....	51
5.6.	Tilstand administrasjonen.....	53
5.7	Tilstand kommunalområde barnehage.....	55
5.8.	Tilstand kommunalområde skole.....	58
5.9.	Tilstand kommunalområde mestring og velferd.....	61
5.10	Tilstand kommunalområde lokalsamfunn.....	65

DEL 3 - BUDSJETTOVERSIKTER..... 74

6.1.	BEVILGNINGSOVERSIKT – drift (årsbudsjett 2021 og økonomiplan) 2021-2024.....	74
6.2.	BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2021-2024.....	75
6.3.	BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer (årsbudsjett 2021 og økonomiplan) 2021-2024.....	77
6.4.	BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringsutgifter i varige driftsmidler spesifisert – 2021-2024.	79
6.5.	ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT I PLANPERIODEN 2021-2024.....	82
6.6.	OVERSIKT OVER GJELD OG ANDRE VESENTLIGE LANGSIKTIGE FORPLIKTELSER I PLANPERIODEN 2021-2024.....	84

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger.....	85
Foreldrebetaling barnehage.....	85
Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO)	86
Praktisk bistand og opplæring i hjemmet Månedspris avhenger av inntekt.....	86
Hjemmevaktmester og praktisk bistand opplæring timespris	86
Minste betaling settes til 1 time, deretter regnes påbegynt ½ time	86
Opphold eldresenteret.....	87
Opphold sykehjem og institusjonsplass i Hovlitunet.....	87
Trygghetsalarmer.....	88
Bevillingsgebyr – salgs- og skjenkebevillinger	88
Kulturskole.....	89
Kinobilletter	89
Offentlig bading	89
Utleiehytter	91
Skogsarbeider.....	92
Tomtepriser	92
Eiendomsgebyrer.....	92
Byggesaker, kart- og oppmålingsarbeid mm.....	96

DEL 1. Handlings- og økonomiplan 2021-2024 og budsjett 2021

1. Hovedtrekkene i forslaget til handlings- og økonomiplan 2021-2024 og budsjett 2021

Rådmannen legger med dette fram forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett 2021-2024. Driftsbudsjettet for 2021 er på kr 385,4 mill. Dette er en økning på 15,1 mill sammenlignet med opprinnelig budsjett for 2020.

Sum investeringsutgifter er på til sammen 290 mill, herav blant annet ekstraordinært avdrag på 152 mill og investeringer i anleggsmidler på 136 mill. Låneopptaket i 2021 er beregnet til 108 mill og går betydelig ned videre i planperioden.

Én av konklusjonene etter evalueringen av fjorårets budsjettprosess, var at rådmannen skulle legge fram et helhetlig forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024 og budsjett 2021. Det som utgangspunkt for den politiske behandlingen. Konklusjonen var en erkjennelse av at det de senere årene er brukt mye tid og krefter på behandling av budsjettinnspill i komiteer og formannskap, før et helhetlig forslag har kommet på bordet.

I likhet med de fleste andre kommuner, står Søndre Land overfor store utfordringer framover. Stikkord er blant andre befolkningsnedgang, aldrende befolkning og økt andel ungt utenforskap. En tilleggsutfordring – særskilt for Søndre Land – er bortfall av vertskommunetilskuddet. Med dette som bakgrunn, er det viktigere enn noen gang å tenke langsiktig. Tiltak som på kort sikt kan framstå som fornuftige for å bringe budsjettet i balanse, kan på lang sikt bidra til å øke utfordringene ytterligere. Langsiktighet har derfor vært helt sentralt i rådmannens arbeid fram mot det foreliggende forslaget. Perspektivet har vært 8 – 10 år fram i tid. Over den perioden må vi legge til grunn et behov for å redusere driftsbudsjettet med brutto ca. 100 millioner kroner, noe som svarer til 130 – 150 årsverk. Stilt overfor en oppgave av så store dimensjoner, har det vært viktig for rådmannen å involvere bredt i oppspillet til budsjettarbeidet. Derfor er det i løpet av høsten avholdt to budsjettsamlinger for avdelingsledere, tillitsvalgte og verneombud. I tillegg har ordføreren og lederne for de politiske komiteene deltatt. På hver av samlingene har det vært ca. 70 deltakere. I samlingene har det vært jobbet med innspill til overordnede prioriteringer og til konkrete tiltak.

Rådmannen er svært godt fornøyd med samlingene. Det har knapt vært stilt spørsmål ved behovet for endringer, og viljen til å tenke nytt og langsiktig har vært framtreddende. Derfor er det også rådmannens oppfatning at forutsetningene for å lykkes, i møte med de framtidige utfordringene, er gode.

Blant de mange innspillene som kom ut av samlingene, går noen hovedtrekk igjen. De kan oppsummeres slik:

- Tidlig innsats og forebygging må prioriteres på alle områder.
- Vi må jobbe bedre på tvers av organisatoriske skillelinjer og utnytte hverandres kompetanse bedre.
- Innovasjon, og det å gjøre ting på nye måter, er en helt sentral del av løsningen.
- Bruken av vikarer bør reduseres, og vi må vurdere innføring av vikarpooler.
- Administrasjonen og administrative rutiner må effektiviseres.
- Gevinster som oppnås i forbedrings- og utviklingsarbeid, må realiseres.
- Vi må se på mulighetene som ligger i økt interkommunalt samarbeid.
- Vi må øke kommunens bo- og næringsattraktivitet.
- Det må jobbes aktivt for en bedre folkehelse i kommunen.
- Skole- og barnehagestrukturen må vurderes.
- Innføring av eiendomsskatt må fremdeles være et tema.

På flere av områdene over, har det kommet konkrete forslag til hvordan dette i praksis kan tas videre. Innspillene over har vært helt sentrale i det forslaget som nå legges fram. Det vil være nødvendig å utrede og bearbeide flere av dem framover, noe som også synliggjøres i forslaget til handlingsprogram. Rådmannen har behov for å understreke at nytenking og innovasjon innebærer risiko for feil, og for at endringer ikke får effekt som forutsatt. Det innebærer også at det ikke må være prestisje knyttet til å slutte med det som ikke virker. Århus kommune i Danmark har følgende slagord: *Feil billig, feil hurtig!* Det kan være en grei tilnærming for flere. Aksept for risiko og feil må deles av alle, ikke minst må det være politisk aksept. I motsatt fall, faller en helt vesentlig del av grunnlaget for rådmannens forslag bort.

Kommunestyret vedtok 20. april 2020 å styrke driftsbudsjett 2020 med til sammen kr 16 550 000. Rådmannen foreslår at deler av denne styrkingen videreføres også for perioden 2021 – 2024. Hovedbegrunnelsen er at styrking på noen områder vil være en forutsetning for gjennomføring av omstillingsarbeidet budsjettforslaget har som innebygget forutsetning.

I økonomiplan 2020-2023 var det forutsatt at Hovlitunet skulle tas i bruk fra årsskiftet 2020/2021. Driftsrammene for kommunalområde Mestring og velferd var forutsatt økt i tråd med dette. I og med at ferdigstillingen er forskjøvet, vil behovet for økning av driftsrammer i 2021 kunne reduseres. Sammen med effekten av at beboerne ved eldresenteret er forutsatt overflyttet til Hovlitunet, innebærer dette en vesentlig forbedring av budsjettforutsetningene, sammenlignet med økonomiplan 2020-2023.

Koronapandemien har satt sitt preg på 2020. En konsekvens er at det ikke har vært praktisk mulig å gjennomføre flere av tiltakene som var forutsatt for tilpasse kommunens utgiftsnivå til de økonomiske rammene. Det foreliggende forslaget for årene 2021-2024, legger likevel til grunn at det skal være mulig å gjennomføre de fleste av tiltakene med effekt fra 2021.

I tråd med det som er gjort rede for foran, er helt vesentlige deler av salderingen for årene 2022-2024 forventet effekt av tidlig innsats og digitalisering. Effekt av tidlig innsats er innarbeidet med til sammen 3 millioner kroner i 2022, 6 millioner kroner i 2023 og 10 millioner kroner i 2024. Tilsvarende for digitalisering er 1 million kroner i 2022, 1,5 millioner kroner i 2023 og 2 millioner kroner i 2024. Teknisk er disse beløpene skjønsmessig fordelt på budsjettområdene. Det videre utredningsarbeidet vil gi et bedre grunnlag for fordeling i neste runde, men forventningene om effekt for budsjettet som helhet vil ligge fast.

Ytterligere en oppfølging av høstens budsjettsamlinger, er at det for kommunalområdene barnehage og skole er lagt inn en forventet effekt som følge av mer effektiv bruk av vikarer/vikarpool. Til sammen utgjør dette kr 700 000 per år fra 2022.

Nært beslektet til vektleggingen av tidlig innsats, er fokuseringen på mestring i omsorgstjenestene. Dette er også tydeliggjort i ny administrativ organisering ved at det tidligere kommunalområdet Helse, omsorg og velferd nå heter Mestring og velferd, og ved at det opprettes et tverrfaglig nettverk for mestring. Mestring skal være førstevalget i vurderingen av hvilke tjenester som tilbys brukerne. I forslaget er det innarbeidet en årlig bevilgning på kr 1 500 000 til kommunalområdet for at det skal være mulig å etterleve denne ambisjonen. Bevilgningen må ses i sammenheng med at det ikke er gitt noen kompensasjon for økningen i antall eldre i perioden.

I likhet med tidligere år, er det lagt inn et årlig generelt nedtak av budsjetttrammer som følge av bortfallet av vertskommuneansvaret. Det kommer i tillegg til nedtak som følge av bortfall av brukere. Nedtaket øker med 1 million kroner per år. Sammenlignet med budsjett 2020, gir det da en effekt på 1 million kroner i 2021, økende til 4 millioner kroner i 2024. For ytterligere detaljer om elementene i forslaget, vises til etterfølgende kapittel 3. Der framgår omtaler av det enkelte budsjettområde.

Selv om koronapandemien er særdeles krevende for organisasjonen, har vi gjort erfaringer som er nyttige å ta med seg. Vi har dokumentert kapasitet til endring, og ikke minst har vi gjort digitale kvantesprang. Disse erfaringene har styrket rådmannen i troen på at det er mulig for oss i Søndre Land å gjøre betydelige omstillinger, uten at det nødvendigvis skal innebære en vesentlig svekkelse av tilbudet til innbyggerne.

Det er avsatt midler i 2021 for å skape økt aktivitet i Ungdommens hus. Målsetningen er å øke åpningstiden, og kunne tilby flere aktiviteter til ungdommene i kommunen.

Utgangspunkt for budsjettforslaget

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i 2014. Det følger av plansystemet at samfunnsdelen skal være et utgangspunktet for kommunens økonomiske planlegging. Selv om vi nå er midt oppe i en prosess med revidering av samfunnsdelen, er det rådmannens oppfatning at føringene i den gjeldende samfunnsdelen er relevante.

Arbeidet i prosjektet *Søndre Land i møte med framtida* har bidratt til å klargjøre kommunens mulighets- og utfordringsbilde ytterligere. Telemarksforskings rapporter fra forprosjektet, særlig rapporten *Nye grep for en ny framtid*, oppsummerer dette på en god måte. Anbefalingene fra disse rapportene har derfor vært viktige for det foreliggende forslaget.

Endelig har vi gjennom *Folkehelse Søndre Land 2025* opparbeidet oss svært relevant kunnskap og erfaring. For det første har vi fått bedre innsikt i situasjonen i Søndre Land med en for høy andel av befolkningen som verken er i utdanning eller i arbeid. Vi har tilegnet oss innovasjonskompetanse som vil være nyttig i alt utviklingsarbeid framover. Erfaringene fra samarbeid med eksterne aktører, ikke minst sosiale entreprenører, har lært oss nye tilnærminger og arbeidsmåter, og ikke minst har vi sett at det går an å oppnå resultater vi før ikke trodde var mulige. Flere av innspillene i høstens budsjettsamlinger bærer preg av det vi har lært i arbeidet med *Folkehelse Søndre Land 2025*. I dokumentets del to er det grundigere redegjørelse for tilstanden i Søndre Land kommune. Det gis her et sammendrag av de hovedutfordringene som har direkte påvirket det foreliggende budsjettforslaget.

Økonomisk status

Søndre Land kommune har de siste fire årene hatt en negativ utvikling i driftsresultat. Fra 2017 har kommunen ikke oppfylt det anbefalte nivået for netto driftsresultat på 1,75%, og i 2018 og 2019 var driftsresultatet negativt.

Kommunen har på den annens side solide fondsmidler. Den totale fondsbeholdningen er på ca. 213 mill ved inngangen til 2020. Disposisjonsfondene har en beholdning på ca. 8 % av brutto driftsinntektene. Anbefalt minimumsgrense er 5 %.

Netto lånegjeld var på ca. 97,5% av brutto driftsinntekter pr 1.1.2020. Anbefalt øvre grense er 75%. For å dekke framtidige pensjonsutgifter som følge av vertskommuneansvaret har kommunen siden 2013 hatt et mål om å avsette midler til et pensjonsfond. Ved utgangen av 2018 var beholdningen på fondet 16,5 millioner kroner. Siden da har den økonomiske situasjonen gjort at målet om årlige fondsavsetninger ikke er fulgt opp. I budsjettforslaget er det lagt opp til fortsettelse av slike avsetninger i planperioden med totalt 10 mill.

For å sikre verdien av kommunens langsiktige plasseringer er det i finansreglementet tatt inn en bestemmelse om at størrelsen på bufferkapitalen skal være minst like stor som risikoberegning/stresstest ved utgangen av hvert år. Beholdningen pr 1.1.20 var på 15,2 mill, mens stresstesten viste 18,6 mill. I løpet av 2020 ble det vedtatt å bruke beholdningen på bufferfondet til å styrke driftsrammene. Bufferfondet er dermed oppbrukt.

På samme måte som for bufferkapitalen, er det vedtatt at de langsiktige plasseringene skal inflasjonsjusteres årlig i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen og avsettes til fond. Beholdningen pr 1.1.20 var på 18,7 mill, og det er foreløpig brukt ca 4,5 mill av dette fondet i 2020.

Budsjettforslaget legger opp til balanse, men det vil fortsatt bli krevende å tilpasse driften til de økonomiske rammene. Driftsrammene er framskrevet med en deflator på 1,7% i 2020. Det er tatt hensyn til kjente vesentlige endringer i forutsetningene.

Demografi, arbeidsplasser og sysselsetting

Folketallet per 1. juli 2020 er på 5 570 innbyggere. Antall innbyggere er redusert med 47 personer siden 1. januar 2020, og med 147 innbyggere siden 1. januar 2017.

Antall arbeidsplasser i kommunen er redusert med cirka 40 i løpet av de siste fire årene. Nedgangen er størst innenfor helse- og sosialtjenester. Andelen sysselsatte i yrkesaktiv alder er fortsatt lavere i Søndre Land enn i de andre kommunene i Gjøvikregionen.

2. *Budsjett 2021 og økonomiplan 2021 – 2024*

Økonomisk handlingsrom er avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. God økonomistyring og tydelige mål for driftsbudsjettet, investeringsbudsjettet og finansforvaltningen skal sikre en bærekraftig økonomi.

Søndre Land kommune har hatt relativt store merforbruk i drift over flere år. Det er på det rene at situasjonen med vedvarende merforbruk i drift ikke kan fortsette. Heldigvis er Søndre Land kommune i en gunstig situasjon, ikke minst som følge av store fondsmidler. Det betyr at kommunen ikke er i økonomisk krise. Med økte framtidige utgifter til renter og avdrag, og ikke minst økte demografikostnader, kan situasjonen endre seg. I tillegg har kommunen relativt høye pensjonsforpliktelser, som det ikke er avsatt nok midler til å dekke. Derfor er det kritisk viktig å lykkes med det arbeidet som er igangsatt, sammen med Telemarksforsking, i prosjektet Søndre Land i møte med framtida. I den sammenheng er det verdt å merke seg at Telemarksforsking i realiteten peker på at det viktigste for Søndre Land er å jobbe for å holde innbyggertallet oppe og aller helst øke.

Forvaltning av kommunens langsiktige plasseringer er regulert i økonomi- og finansreglementet, som er revidert fra 01.01.2018. I henhold til reglementet skal de totale plasseringene inflasjonsjusteres årlig i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen. På denne bakgrunn er det viktig at avkastning på langsiktige midler prioriteres til å styrke avsetning på inflasjonsfondet. Avsetning til inflasjonsfondet er p.t. 14,2 mill., og beregnet behov for inflasjonsjustering pr. 31.12.2019 var på 65,4 mill. Det er m.a.o. et stort behov for å fylle opp inflasjonsfondet.

Videre skal avsetningen til bufferfond helst tilsvare minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år. Beholdningen på bufferfondet var ved inngangen til 2020 på 15,2 mill., men dette beløpet ble i 2020 vedtatt å bruke til å øke de økonomiske driftsrammene, for å få rammene på et «levelig» nivå. Det kan nevnes at den beregnede stresstesten pr. 1.1.2020 er på 18,6 mill. I budsjettforslaget for 2021 er det foreslått å sette av 6,5 mill. til bufferkapital, da dette ble vurdert som mest kritisk, mens det ikke er rom for noen avsetning til inflasjonsjustering i 2021.

Mål for langsiktige økonomiske nøkkeltall

- Bufferfondet skal utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år, og etter planen vil bufferfondet være på tilstrekkelig nivå ved utgangen av 2023.
- Fra og med 2024 vil vi starte videre avsetninger til inflasjonsfondet, og planen er å avsette 6,5 mill årlig til inflasjonsfondet.
- De øvrige disposisjonsfondene (utover pensjonsfond, bufferfond, og inflasjonsfond), skal minimum utgjøre 3,0 % av brutto driftsinntekt
- Netto lånegjeld skal ikke overstige 120 % av brutto driftsinntekter de neste 10 årene
- Investeringene bør ikke overstige 5,5 % av driftsutgiftene
- Driftsutgiftene bør ikke overstige 92,5 % av driftsinntektene inkl finansinntekter
- Netto driftsresultat på minimum 2,4 % av driftsinntektene

Økonomiske strategier og tiltak 2021 – 2024

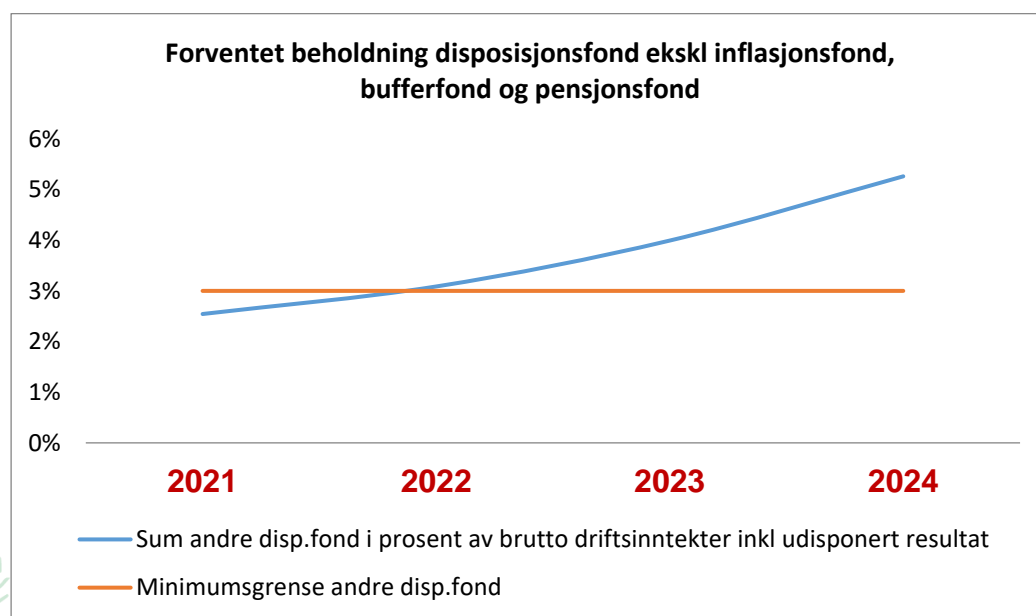
I planperioden er det viktig å fortsatt fokusere på stram og god økonomistyring i hele organisasjonen for å komme i en situasjon uten merforbruk i ordinær drift. Det skal utarbeides en plan for videre omstillingsarbeid som inneholder konkrete utredningstemaer som skal vurderes gjennomført for å skape bedre balanse mellom inntekter og utgifter. Alle tiltak i omstillingsplanen bør sees i lys av Søndre Land i møte med framtida og dermed ønsket langsiktig utvikling.

For å unngå ytterligere press på det kommunale budsjettet må kommunen lykkes med å bli en mer nærings- og boattraktiv kommune. Den nye administrative strukturen må legge til rette for ytterligere ressursinnsats på dette området på tvers av alle avdelinger i organisasjonen. Samtidig må ressursbruken snus mer i retning av tidlig innsats og livsmestring. Til slutt nevnes et generelt behov for å gjennomgå tildeling av tjenester, både innen barnehage, skole og mestring og velferd.

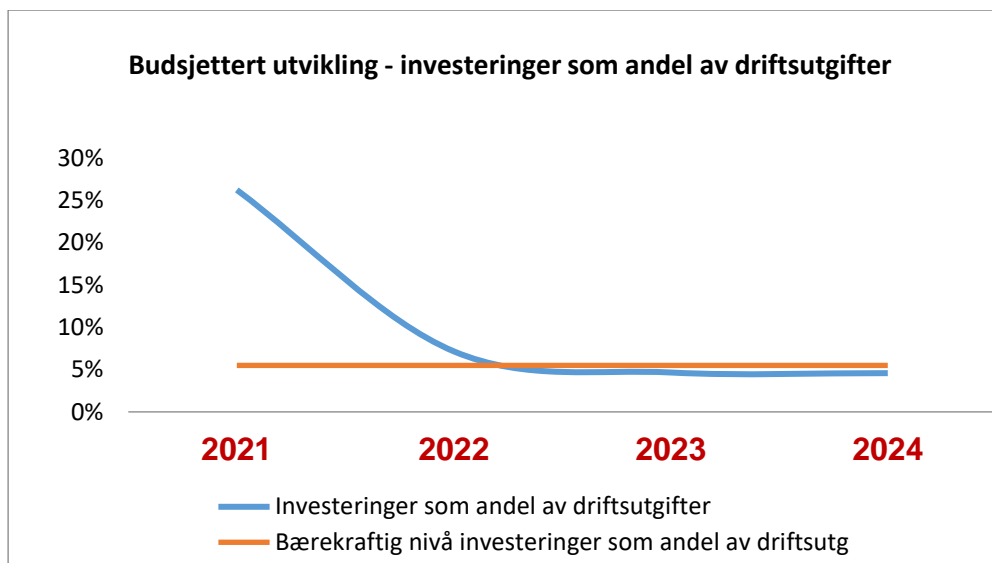
Videre må nedtrappingen av vertskommuneansvaret intensiveres for å være godt rustet til fremtidig bortfall av vertskommunemidler. Det er startet på en nedtrappingsplan hvor fondsavsetningen økes med 1 mill hvert år i planperioden, og fondet er planlagt å være på 26,5 mill ved utgangen av 2024.

I samsvar med krav i ny kommunelov er det lagt inn en del langsiktige bærekraftige økonomiske måleindikatorer i årets budsjettokument. Siden det er forholdsvis nytt med slike langsiktige mål må det forventes endringer/tilpasninger de kommende år.

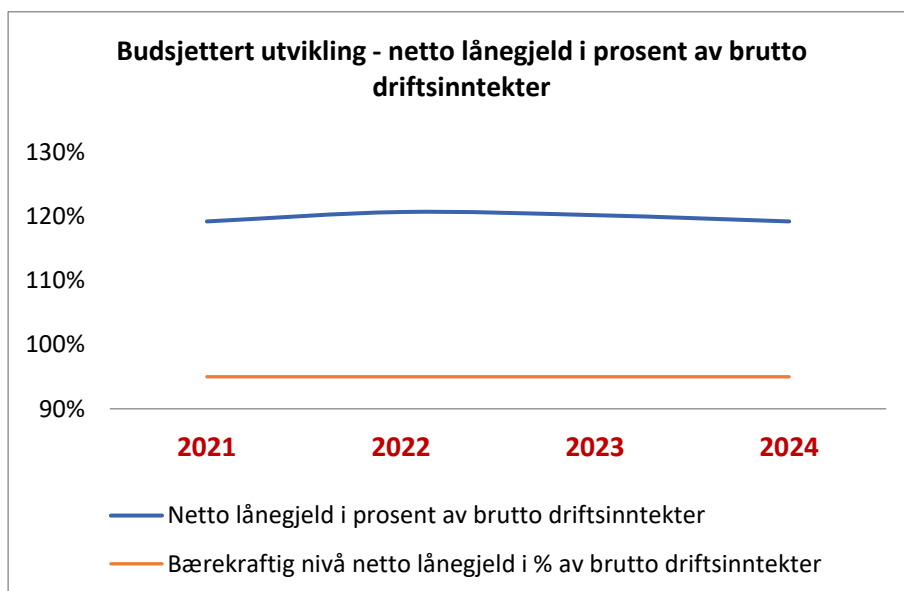
De budsjetterte måltallene i forhold til de langsiktige målene vises i tabellene under.

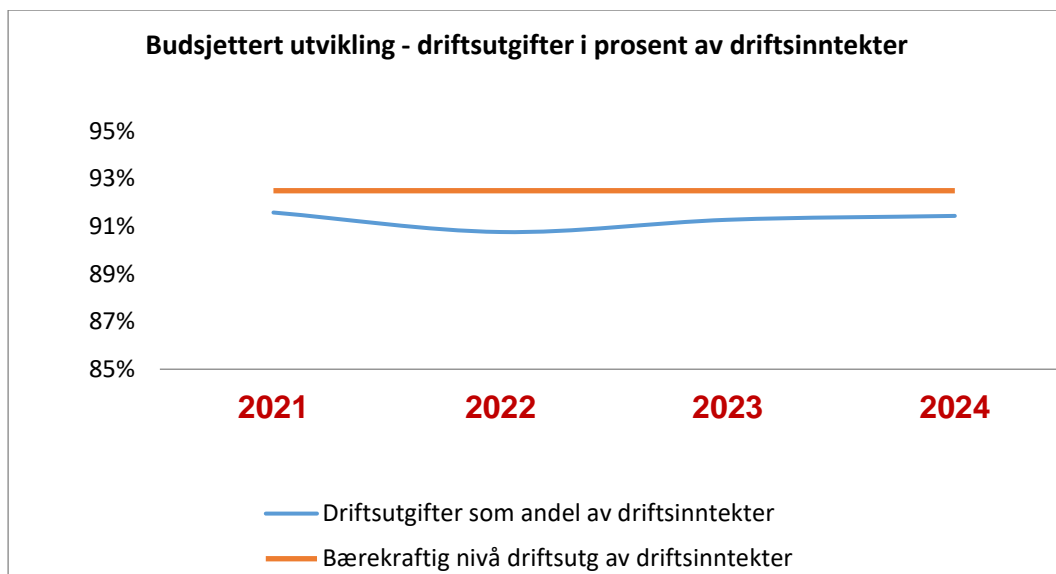
Mål for beholdning på disposisjonsfond eksklusiv inflasjonsfond, bufferfond og pensjonsfond er satt til 3,0%. Situasjonen i 2021 gjør det vanskelig å nå målet, men fra 2022 og utover er det budsjettert med en høyere fondsbeholdning (ca. 5,3% i 2024).

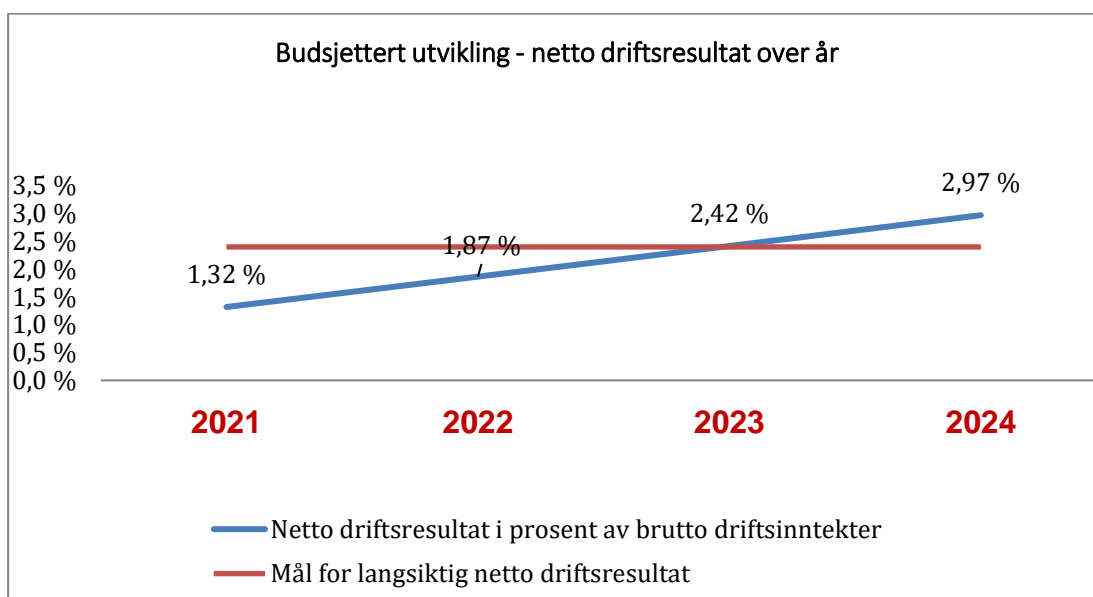
Bærekraftig nivå på investeringer som andel av driftsutgifter er satt til 5,5%. Dette er et lavt investeringsnivå, men siden investeringsnivået har vært svært høyt de siste årene er det nødvendig å sette målet så lavt framover.

Det anbefalte målet for netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter er 75 %. De store investeringene de siste årene gjør imidlertid at lånegjelden blir stor, og kommunens interne mål er satt til 95 %, for å ha et mer realistisk mål. I den kommende økonomiplanperioden (2021 – 2024) vil netto lånegjeld være ca. 120%, men det planlegges å holde investeringene og tilhørende låneopptak på et nivå som gjør at lånegjelden vil reduseres videre framover.

Mål for driftsutgifter i prosent av driftsinntekter er satt til 92,5 %, og som tabellen viser ligger de budsjetterte driftsutgiftene på et lavere nivå i planperioden.

Måltallet for netto driftsresultat er satt til 2,4 % av brutto driftsinntekter. Som tabellen viser er det budsjetterte nivået i 2021 under måltallet, men utover i planperioden viser utviklingen en bedring og det forventes at målet nås i 2023.

2.1 Driftsinntekter og tilskudd

	Budsjett 2021	Budsjett 2020 oppr	Regnskap 2019
Skatteinntekter	126 000 000	126 000 000	123 932 675
Rammetilskudd	223 040 000	220 456 000	210 471 801
Vertskommunetilskudd	63 100 000	64 900 000	65 891 400
Investeringskompensasjoner	960 000	944 000	1 174 378
SUM	413 100 000	412 300 000	401 470 254

Skatt og rammetilskudd

I følge statsbudsjettet for 2021 vil Søndre Land kommune motta 349 mill i frie inntekter.

Skatteinntektene er budsjettet med 126 mill i 2021 som er samme nivå som det opprinnelige budsjettet i 2020. Rammetilskuddet er budsjettet med 223 mill.

Vertskommunetilskuddet

Vertskommunetilskuddet er budsjettet med 63,1 mill for 2021, og er basert på 34 brukere ved utgangen av 2019.

Vertskommunetilskuddet er en kompensasjon som følge av ansvarsreformen for psykisk utviklingshemmete i 1991. Inntektene reduseres etter hvert som brukerne faller fra. Når den siste brukeren går bort, forsvinner vertskommuneinntektene. Antagelig vil det skje i løpet av 6 – 8 år.

Investeringskompensasjoner

Husbanken gir kompensasjon for renter og avdrag for å stimulere til bygging til spesielle formål. Det kompenseres for renter tilsvarende den til enhver tid flytende rente i Husbanken, uavhengig av hvordan investeringene er finansiert.

Finansinntekter av langsiktige plasseringer

Det er budsjettet med en avkastning på 6,5 mill kr for langsiktige plasseringer i 2021. Det samme beløpet er budsjettet som avsetning til bufferfond.

Kommunens langsiktige plasseringer forvaltes i samsvar med kommunens økonomi- og finansreglement. Langsiktige plasseringer skal inflasjonsjusteres årlig i tråd med utviklingen i konsumprisindeksen, og det er kun avkastningen som kan disponeres. Det er imidlertid ikke rom for å sette av til inflasjonsjustering i 2021, men det vurderes som viktigere å sette av til bufferfond, da dette fondet anses som svært viktig for å ha en reserve ved eventuelle nedganger i markedet som fører til tap på plasseringene. Bufferfondet skal helst utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år.

Etter finanskrisen i 2008, da kommunen tapte sine avsetninger til inflasjonsjustering og bufferkapital, er det fremdeles et betydelig gap mellom de faktiske avsetninger til inflasjonsjustering og det som er gjeldende krav i finansreglementet. Etter at det i 2020 ble brukt av fond for å øke rammene til drift, er beholdningen på bufferfondet null, mens det står igjen 14,2 mill på inflasjonsfondet.

Det vil ikke være aktuelt å legge inn avkastning fra kapitalen i driftsbudsjettet inntil avsetning til inflasjonsjustering og bufferfond er på samme nivå som beskrevet i økonomi- og finansreglementet.

Brukerbetaling og leieinntekter

Satsene for leieinntekter og brukerbetaling framgår av vedlegg 1 – kommunale satser og egenandeler.

Endring i satser fra 2020 til 2021 er vurdert individuelt og det er derfor en del variasjon i satsene. Generelt er økninger utover forventet lønns- eller prisstigning grunnlagt.

Abonnementsgebyr for avløp holdes på samme nivå som for 2020, mens den volumavhengige avgiften øker med 8,1 %. Det samme er tilfelle med abonnementsgebyret for vann, mens den volumavhengige avgiften for vann økes med 5,2%. I gjennomsnitt for en normalhusholdning vil gebyret for vann dermed øke med totalt 2,5 %, og for avløp med 3,5 %.

Engangsgebyrene ved tilknytning til kommunalt vann og avløp er uforandret for boliger, næringsseiendom og fritidsbebyggelse fra 2020 til 2021.

Når det gjelder gebyret for slamtømming er det planlagt innført en ny ordning i 2021. Denne er beskrevet i gebyrvedlegget.

Gebyret for feiing for fast bebodde,- og fritidseiendommer økes med 5,7 %.

Gebyr for kommunal renovasjon økes med 2,2 %.

Gebyrsatsene for byggesaksbehandling er økt i samsvar med deflatoren på 2,7%.

2.2 Driftsutgifter

Pris- og lønnsforutsetninger

Forslag til statsbudsjett for 2021 er basert på en forutsatt samlet lønns- og prisvekst (deflator) på 2,7 %.

Avsetningen til lønnsoppjøret i 2021 budsjettert med 4,5 mill. De årlige lønnsoppjørene er vekselvis hovedoppjør og mellomoppjør. I 2021 er det mellomoppjør, og som hovedregel er lønnsoppjørene lavere enn ved hovedoppjør.

Avsetning til frie driftsfond

Fondsnavn:	Beholdning pr 1.1.2020	Budsjettert 2020 - oppr	Budsjettert 2021	Budsjettert 2022	Budsjettert 2023	Budsjettert 2024
Inflasjonsjustering	18 737 869	0	0	0	0	6 500 000
Bufferkapital	15 220 000	0	6 500 000	6 500 000	6 500 000	0
Pensjonsfond	16 500 000	0	1 000 000	3 000 000	6 000 000	9 000 000
Bredbåndsutbygging	13 000 000	0	0	0	0	0
Disposisjonsfond	1 342 254	0	1 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Kommuneskogen	274 492	0	0	0	0	0
Forsikringsfond	577 534	0	0	0	0	0
Utviklingsfond	0	2 500 000	0	0	0	0

Som tabellen viser er det avsetning til bufferkapital og pensjonsfond som har høyest prioritet i planperioden. Som tidligere nevnt i dokumentet vurderes bufferfondet som viktig for å kunne balansere et eventuelt tap på plasseringene.

Pensjonsfondet vurderes også som svært viktig blant annet for å kunne ha midler til å betale noe av kommunens høye pensjonsutgifter en periode etter at inntektene fra vertskommunetilskuddet vil falle bort om noen år.

2.3 Budsjettoversikt drift

	Budsjett 2020 - oppr	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
BARNEHAGE	62 169 869	67 200 000	66 000 000	65 300 000	64 400 000
SKOLE	60 858 229	59 800 000	58 900 000	57 800 000	56 900 000
MESTRING OG VELFERD	164 071 902	170 600 000	166 000 000	161 100 000	155 400 000
LOKALSAMFUNN	32 120 000	34 000 000	31 000 000	30 000 000	29 400 000
Felles	9 800 000	8 400 000	9 900 000	8 400 000	9 900 000
Stab og støtte	25 980 000	27 600 000	27 000 000	26 900 000	26 800 000
Utvikling	4 700 000	6 100 000	5 500 000	5 400 000	5 300 000
Rådmannsgruppe	6 300 000	7 200 000	7 100 000	7 000 000	7 000 000
Politisk ledelse	4 300 000	4 500 000	4 400 000	4 500 000	4 400 000
Sum ordinær drift	370 300 000	385 400 000	375 800 000	366 400 000	359 500 000
Skatter og rammetilskudd	-412 300 000	-413 100 000	-410 600 000	-408 300 000	-406 000 000
Renter og finans	42 000 000	27 700 000	34 800 000	41 900 000	46 500 000
RESULTAT	0	0	0	0	0

Tabellen vises for alle kommunalområder for hele planperioden. For ytterligere detaljer henvises det til de respektive kommunalområdene.

Budsjettrammene for 2020 gjelder det *opprinnelige* budsjettet. Disse ble tidlig i 2020 oppjustert med 16,5 mill. Økningen ble finansiert med fond.

2.4 Investeringsbudsjettet

Byggingen av Hovlitunet pågår for fullt, og det er i investeringsbudsjettet for 2021 planlagt en investering på 90 mill. på dette prosjektet. Prosjektet ser ut til å gå etter gjeldense framdriftsplan, og byggeprosjektet forventes ferdig våren 2021.

Totale investeringer er planlagt til 491 mill. for hele byggeprosjektet, og det er gitt tilsagn fra Husbanken på et tilskudd på kr. 152 mill.

Selvkostinvesteringer til vann, avløp og renovasjon (VAR) i 2021

Det er i budsjettet for 2021 planlagt å investere 17,3 mill. innen VAR-området. De største enkeltprosjektene innen dette området er vann/avløp Nordberg og Rådyrvegen med 8,5 mill., og vann/avløp Kristenstuvegen med 3,0 mill. Årsaken til høyt investeringsnivå i 2021 er forsinkelser i noen av prosjektene, dvs lavt nivå i 2020.

Utover de nevnte prosjektene er det ikke planlagt noen store investeringsprosjekter i 2021. Videre utover i planperioden er det heller ikke planlagt noen store investeringer, da det er viktig å holde investeringene og tilhørende låneopptak på et lavt nivå for å hindre at kommunens lånegjeld øker ytterligere.

2.5 Investeringsplan 2020-2023 – nye investeringsbehov

INVESTERINGSPLAN	2021	2022	2023	2024
Sum investering i ANLEGGSMIDLER	136 045 000	36 910 000	24 010 000	23 610 000
Nye låneopptak	108 000 000	33 000 000	23 000 000	21 000 000

Tabellen viser planlagte investeringer og tilhørende låneopptak i økonomiplanperioden. Investeringene i 2021 er i stor grad preget av byggingen av Hovlitunet, og for at investeringene skal være på et langsiktig bærekraftig nivå er investeringene trappet kraftig ned fra 2022.

Beregning av låneopptak:

De årlige låneopptakene beregnes ut fra de totale investeringene inkl. MVA, og så trekkes fra MVA-kompensasjon, eventuelt bruk av fond, og eventuelle tilskudd og annet.

Det kommer et forventet tilskudd fra Husbanken på 152 mill i 2021, som vil bli brukt til ekstraordinær nedbetaling av lån.

Store investeringsprosjekter

Kommunen har de siste årene gjennomført flere store investeringsprosjekter, med byggingen av Hovlitunet som det største enkeltprosjektet i kommunens historie.

Da Hovlitunet står ferdig vår/sommer 2021 vil det måtte bli en periode med kun mindre investeringsprosjekter, med streng prioritering av behov.

Kommunen har i flere år hatt planer om et større investeringsprosjekt på Fladsrudbygget, og det er i investeringsplanen satt av 7,5 mill. i 2022. Det vurderes nødvendig å utsette prosjektet til da, fordi prosjektet må ses i sammenheng med prosjektet Stedsutvikling – Hov sentrum.

Videre ligger det i investeringsplanen et større rehabiliteringsprosjekt på eldresenteret, med oppstart i 2022. Her foreligger det ingen eksakte kostnadsberegninger, men det vurderes som nødvendig å legge prosjektene i investeringsplanen. Beløpene er kun estimater.

Andre investeringer

Startlån

Det er budsjettet med en årlig bevilgning til startlån. Startlån er en husbankordning som administreres av kommunene. Kommunen låner opp i Husbanken for videreutlån til innbyggere som trenger finansiering til boligkjøp, og som ikke får finansiering i andre banker. Dette er ordinære lån som forutsettes tilbakebetalt etter en fastsatt plan.

Egenkapitalinnskudd KLP

Bevilgning av forventet innskudd av egenkapital i KLP. Eksakt beløp blir klart sommeren 2020.

Avsetning til ubundet investeringsfond

Det er i perioden planlagt salg av tomter og andre eiendommer/driftsmidler. Disse inntektene er planlagt satt av til ubundet investeringsfond.

3. Fellesfunksjonenes og kommunalområdenes budsjett 2021 og økonomiplan 2021 – 2024

3.1 Ledelse og felles

FELLES	2021	2022	2023	2024
Utgangspunktet er oppr 2020-ramme	9 800 000	9 800 000	9 800 000	9 800 000
Lønnsreserve	-1 500 000		-1 500 000	
Tilskudd til boligetablering	100 000	100 000	100 000	100 000
Nettoramme økonomiplan 2021-2024	8 400 000	9 900 000	8 400 000	9 900 000

Lønnsreserven er på 6 mill ved hovedoppgjør, reduseres med 1,5 mill ved mellomoppgjør. Budsjettreserven ligger inne med 2 mill fra tidligere og videreføres. Utgifter til tilskudd til boligetablering er nå flyttet til dette området.

STAB OG STØTTE	2021	2022	2023	2024
Utgangspunktet er oppr 2020-ramme	25 980 000	25 980 000	25 980 000	25 980 000
Lønns- og prisjustering	460 000	460 000	460 000	460 000
Lærlingesatsning – overført fra komm.omr.	750 000	750 000	750 000	750 000
Skatteoppkrever	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Omorganisering, overført stilling fra Mestring og Velferd	760 000	760 000	760 000	760 000
Tilskudd til fellesrådet - kirkebygg	200 000	200 000	200 000	200 000
Digitalisering – gevinstrealisering		-230 000	-310 000	-390 000
Omorganisering	-350 000	-700 000	-700 000	-700 000
Avsetning til pensjon l fbm vertskommuneansvaret	-50 000	-70 000	-90 000	-110 000
Nettoramme økonomiplan 2021-2024	26 600 000	27 000 000	26 900 000	26 800 000

Tilskudd til kirkebygg er lagt inn med et fast beløp hvert år i planperioden, og forvaltes av fellesrådet. Læringsesatsingen i 2020 ble i 2020 flyttet til stab og støtte, og for å øke satsingen på lærlinger flyttes koordinator rollen for lærlinger til stab og støtte i 2021.

Skatteoppkreveren blir overført fra kommune til stat fra 1. november 2020.

Etter den administrative omorganiseringen i 2020 er det overført en administrativ stilling fra Mestring og Velferd til Stab og Støtte.

På bakgrunn av omorganiseringen 1. mars 2020 er det lagt inn enn innsparing innenfor stab og støtte i forhold til administrative ressurser 2021.

Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for senere og kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte.

UTVIKLING	2021	2022	2023	2024
Utgangspunktet er oppr 2020-ramme	4 700 000	4 700 000	4 700 000	4 700 000
Lønns- og prisjustering	80 000	80 000	80 000	80 000
Digitalisering – satsning	500 000	-	-	-
Digitalisering - gevinstrealisering		-100 000	-150 000	-200 000
Tilleggsbevilgning 2020 – delvis videreføring	500 000	500 000	500 000	500 000
Flyttet adm. stilling fra kultur	320 000	320 000	320 000	320 000
Avsetning til pensjon l fbm vertskommuneansvaret			-50 000	-100 000
Nettoramme økonomiplan 2021-2024	6 100 000	5 500 000	5 400 000	5 300 000

Det er lagt inn kr 500 000.- til satsing på digitalisering i 2021. Satsingen forutsettes å gi reduserte driftsutgifter for kommunen som helhet på henholdsvis 1.080.000 i 2022, 1.550.000 i 2023 og 1.980.000 i 2024.

Utviklingsenheten vil være helt sentral for å kunne gjennomføre forutsatte omstillingstiltak i perioden. Tilleggsbevilgningen i 2020 på 500 000 videreføres derfor i hele planperioden.

I forbindelse med omorganiseringen i 2020 er det overført en administrativ stilling fra Kultur til Utvikling.

Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte.

RÅDMANNSGRUPPE	2021	2022	2023	2024
Utgangspunktet er oppr 2020-ramme	6 300 000	6 300 000	6 300 000	6 300 000
Lønns- og prisjustering	140 000	140 000	140 000	140 000
Digitalisering – gevinstrealisering		-100 000	-190 000	-180 000
Omorganisering, overført adm. stilling fra Oppvekst	770 000	770 000	770 000	770 000
Avsetning til pensjon i fbm vertskommuneansvaret	-10 000	-10 000	-20 000	-30 000
Nettoramme økonomiplan 2021-2024	7 200 000	7 100 000	7 000 000	7 000 000

Forutsatt gevinst av digitalisering er fordelt på de fleste områder. Fordelingen er å betrakte som foreløpig. I løpet av 2021 vil en komme tilbake med et bedre grunnlag for mer nøyaktig fordeling.

Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte.

I forbindelse med administrativ omorganisering i 2020 er det overført en adm. stilling fra Oppvekst.

POLITISK LEDELSE	2021	2022	2023	2024
Utgangspunktet er oppr 2020-ramme	4 300 000	4 300 000	4 300 000	4 300 000
Lønns- og prisjustering	100 000	100 000	100 000	100 000
Valg	100 000	0	100 000	0
Nettoramme økonomiplan 2021-2024	4 500 000	4 400 000	4 500 000	4 400 000

Stortingsvalget og kommunevalget er en liten kostnad for kommunen som det er tatt hensyn til i de respektive årene.

Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte.

Overgang til flere dagmøter i kommunestyret vil øke utgiftene på dette området. Det er ikke tatt høyde for slik økning i det foreliggende forslaget.

3.2 Barnehage

	2021	2022	2023	2024
Utgangspunktet er oppr 2020-ramme	62 170 000	62 170 000	62 170 000	62 170 000
Lønns- og prisjustering	1 070 000	1 070 000	1 070 000	1 070 000
Lærlinge-satsing overført til stab og støtte	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Digitalisering – gevinstrealisering		-100 000	-150 000	-200 000
Tilleggsbevilgning 2020 – delvis videreført	3 500 000	3 500 000	3 500 000	3 500 000
Vikarpool – gevinstrealisering		-350 000	-350 000	-350 000
Tidlig innsats – gevinstrealisering		-500 000	-1 000 000	-1 700 000
Omorganisering, overført adm. stilling til Rådmannsgruppen	-570 000	-570 000	-570 000	-570 000
Omorganisering, overført fra Skole	1 600 000	1 600 000	1 600 000	1 600 000
Omorganisering, overført til Mestring og Velferd	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Avsetning til pensjon i fbm vertskommuneansvaret	-70 000	-320 000	-470 000	-620 000
Nettoramme økonomiplan 2021-2024	67 200 000	66 000 000	65 300 000	64 400 000

Lærlingesatsingen i 2020 ble lagt under kommunalområdene, men er nå flyttet til stab og støtte. Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte.

Tilleggsbevilgningen i 2020 blir delvis videreført for å kunne opprettholde et realistisk budsjett for de kommunale barnehagene, inklusiv utgifter til den spesialpedagogiske hjelpen. Forventningene er store til satsningen på den tidlige innsatsen gjennom et systematisk tverrfaglig samarbeid. Lykkes vi med dette arbeidet over tid, forventer vi en gevinstrealisering. Det er lagt inn en forventet effekt som følge av mer effektiv bruk av vikarer/vikarpool. Økt satsning på digitalisering skal også bidra til at vi kan hente ut gevinster. Selv med en delvis videreføring av tilleggsbevilgning, vil det bli et krevende år der kommunalområdet må iverksette omstillinger for å kunne holde rammen. En usikker faktor er antallet barn som trenger spesiell tilrettelegging innenfor det allmenpedagogiske, eller ut fra vedtak om spesialpedagogisk hjelp.

I forbindelse med omorganiseringen ble det overført adm. stillinger for 1,6 mill. fra skole, og det ble tilsvarende overført til Mestring og Velferd for 250.000 og til Rådmannsgruppen 570.000.

3.3 Skole

	2021	2022	2023	2024
Utgangspunktet er oppr 2020-ramme	60 860 000	60 860 000	60 860 000	60 860 000
Lønns- og prisjustering	1 230 000	1 230 000	1 230 000	1 230 000
Lærlinge-satsing overført til stab og støtte	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Varslingssystem/beredskap på skolene		-150 000	-150 000	-150 000
Undervisningsmateriell	-500 000	-500 000	-750 000	-750 000
Digitalisering - gevinstrealisering		-100 000	-150 000	-200 000
Tidlig innsats – gevinstrealisering		-600 000	-1 200 000	-1 900 000
Vikarpool – gevinstrealisering		-350 000	-350 000	-350 000
Lærertetthet – fra øremerket tilskudd til rammetilskudd	400 000	850 000	850 000	850 000
Omorganisering, overført adm. stilling til Rådmannsgruppen	-200 000	-200 000	-200 000	-200 000
Omorganisering, overført til barnehage	-1 600 000	-1 600 000	-1 600 000	-1 600 000
Avsetning til pensjon l fbm vertskommuneansvaret	- 140 000	-290 000	-490 000	-640 000
Nettoramme økonomiplan 2021-2024	59 800 000	58 900 000	57 800 000	56 900 000

Læringsesatsingen i 2020 ble lagt under kommunalområdene, men er nå flyttet til stab og støtte. Det ble avsatt 150.000 til varslingssystemer på skolene i 2020, dette reduseres til 50.000 i 2021 og ferdigstilles da. Undervisningsmateriell: I forbindelse med nye læreplaner er det behov for nytt undervisningsmateriell i noen år. Det ble avsatt 750.000 til dette i 2020, og reduseres til 250.000 i 2021 og 2022. Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte. Det legges store forventninger til at satsingen på tidlig innsats skal gi mindre behov for ressurskrevende tiltak senere i skoleløpet. Reduksjonen i budsjetttrammer nås i hovedsak ved naturlig avgang. Flyktningsjenestens videre drift er helt avhengig av nye flykninger til kommunen. Foruten de 10 nye ankomstene det er gitt tilsagn om i år, er det avgjørende at vi årlig framover får tilsagn om ytterligere bosettinger. Det lave elevantallet i voksenopplæringen tilsier nye samarbeidsløsninger med andre kommuner. Ulike samarbeidsordninger må vurderes.

I forbindelse med omorganiseringen er det overført administrative stillinger for 200.000 til Rådmannsgruppen, og 250 000 til Barnehage.

3.4 Mestring og velferd

	2021	2022	2023	2024
Utgangspunktet er oppr 2020-ramme	164 070 000	164 070 000	164 070 000	164 070 000
Lønns- og prisjustering	3 560 000	3 560 000	3 560 000	3 560 000
Lærlinge-satsing overført til stab og støtte	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Estimert bortfall av vertskommunebrukere	-1 332 000	-3 998 000	-6 730 000	-9 531 000
Renhold aktivitetstilbud overf til renholdsavd	-50 000	-50 000	-50 000	-50 000
Hovlitunet	6 000 000	12 000 000	12 000 000	12 000 000
Stenging av eldresenteret	-4 300 000	-8 600 000	-8 600 000	-8 600 000
Knekkpunkt-tilskudd legene	360 000	360 000	360 000	360 000
Bilparkendringer – gevinstrealisering		-250 000	-250 000	-250 000
Digitalisering – gevinstrealisering		-300 000	-450 000	-600 000
Tilleggsbevilgning 2020 – delvis videreført	2 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Tidlig innsats – hjemmebaserte tjenester/tilrettelagte tjenester	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Tidlig innsats – gevinstrealisering		-1 600 000	-3 200 000	-5 400 000
Omorganisering, overført stilling til Stab og Støtte	-760 000	-760 000	-760 000	-760 000
Omorganisering, overført fra Barnehage	250 000	250 000	250 000	250 000
Avsetning til pensjon i fbm vertskommuneansvaret	-448 000	-932 000	-1 350 000	-1 899 000
Nettoramme økonomiplan 2021-2024	170 600 000	166 000 000	161 100 000	155 400 000

Lærlingesatsingen i 2020 ble lagt under kommunalområdene, men er nå flyttet til stab og støtte. Det legges inn et trekk tilsvarende bortfall av 4 vertskommunebrukere hvert år i økonomiplanen. Beløpet blir justert ut fra faktisk bortfall to år tilbake. I 2019 ble det borte to vertskommunebrukere, og beløpet for 2021 er justert for dette.

Renholdsavdelingen hadde ikke inne vask av lokalene til dagaktivitetstilbudet i eldresenteret. Det overføres 50 000 fra mestring og velferd til renholdsavdelingen i 2021 for 6 mnd renhold av lokalene.

Det er foreløpig beregnet en kostnadsøkning i drift når Hovlitunet står ferdig på 12 millioner kr til helårs drift. Det er nå lagt inn 6 millioner for drift fra 01.06 til 31.12 i 2021.

Eldresenteret skal renoveres, og det antas å bli ledige leiligheter i Hovlitunet. Ved å flytte beboerne i eldresenteret over til Hovlitunet, blir også driftsmidler overført. Dette tilsvarer ca 4,3 millioner for 6 mnd.

Fra og med 01.05.20 ble det innført en ordning med grunntilskudd og knekkpunkt for fastleger. For Søndre Land kommune vil dette utgjøre kr 360 000 kr i 2021 som kommunen må betale ut til legene.

Kommunalområdet har fått videreført noe av tilleggsbevilgningen som ble gitt for 2020. Dette gir kommunalområdet noe mer tid til omstilling for å komme i balanse. Tilleggsbevilgningen trappes ned i 2022, med en videreføring på 1 million. Dette skal bla dekke økte utgifter knyttet til drift av legesenteret og vaktordningen der.

Tidlig innsats blir styrket med 1,5 millioner, og vil bli lagt til hjemmebaserte tjenester og i tilrettelagte tjenester. Dette vil gi mulighet til å utvikle tjenestene og styrke forebyggende arbeid, slik at det kan hentes ut gevinster de påfølgende år.

I forbindelse med omorganiseringen er det overført administrative stillinger for 760.000 til Stab og Støtte, og 250.000 fra Barnehage.

Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte.

Utgangspunktet for kommende budsjett er opprinnelig ramme for 2020. Denne er 4 millioner lavere enn rammen som ble vedtatt i januar 2020. Selv med tilleggsbevilgning vil det bli et krevende år der kommunalområdet må iverksette omstillinger for å kunne holde rammen. En usikker faktor er tilskudd til ressurskrevende tjenester. I 2020 ble tilskuddet 4 250 000 mindre enn beregnet pga endringer i tolkningen av regelverket. I framlagte statsbudsjett blir det varslet en økning i innslagspunktet med med kr 46 000. Dette vil gi en økning i egenandel for Søndre Land kommune med ca 700 000 kroner. Med en reduksjon i utgiftene til drift av Hovlitunet ved at eldresenteret flyttes over, blir det noe lettere å holde rammen på kort sikt. Med økningen i antall eldre framover, vil driftskostnadene igjen kunne forventes å øke.

3.5 Lokalsamfunn

	2021	2022	2023	2024
Utgangspunktet er oppr 2020-ramme	32 120 000	32 120 000	32 120 000	32 120 000
Lønns- og prisjustering	600 000	600 000	600 000	600 000
Renhold aktivitetstilbud	50 000	50 000	50 000	50 000
Tilskudd til frivilligsentralen		-440 000	-440 000	-440 000
Nedjustere tilskudd til underdekning på selvkostområdene	-500 000	-500 000	-1 000 000	-1 000 000
Økt aktivitet i Ungdommens Hus	500 000	500 000	500 000	500 000
Bilparkendringer – gjevinstrealisering		-250 000	-250 000	-250 000
Digitalisering – gevinstrealisering		-100 000	-150 000	-200 000
Tilleggsbevilgning 2020 – delvis videreført	1 700 000	-	-	-
Omorganisering, stilling overført til Utvikling	-320 000	-320 000	-320 000	-320 000
Tidlig innsats – gevinstrealisering		-300 000	-600 000	-1 000 000
Avsetning til pensjon i fbm vertskommuneansvaret	-150 000	-360 000	-510 000	-660 000
Nettoramme økonomiplan 2021-2024	34 000 000	31 000 000	30 000 000	29 400 000

Det er avsatt 0,5 mill kroner for å skape økt aktivitet i Ungdommens hus. Målsetningen er å øke åpningstiden, og kunne tilby flere aktiviteter til ungdommene i kommunen.

Kommunalområdet fikk styrket sine driftsrammer med 2,4 mill i tilleggsbevilgningen som ble gitt i 2020. Tilleggsbevilgningen reduseres til 1,7 mill i 2021 og bortfaller i 2022 i sin helhet. Det ble avsatt 1 mill i 2019 til underdekning av selvkostområdene, med en forutsetning om at dette skulle trekkes tilbake når satsene ble bedre tilpasset utgiftene. Tilskuddet reduseres til 0,5 mill i 2021 og bortfaller i sin helhet i 2023.

Renholdsavdelingen får ansvaret for vask av lokalene til dagaktivitetstilbudet i eldresenteret. Det overføres 50 000 fra mestring og velferd til renholdsavdelingen i 2021 for 6 mnd renhold av lokalene.

Vedrørende tilskudd til Frivilligsentralen fikk kultur en tilleggsbevilgning på 300.000 i 2018 da dette tilskuddet ble innlemmet i rammetilskuddet. Nå er det varslet at tilskuddet skal øremerkes fra 2022, og dermed vil pengene gå direkte til kultur for videreutbetaling. Tilleggsbevilgningen må derfor

trekkes tilbake fra samme år. Budsjetttrammen til kommunalområdet reduseres derfor med 0,44 mill fra og med 2022.

Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte.

I forbindelse med omorganiseringen er det overført en administrativ stilling på 320.000 til Utvikling.

Fra og med 2022 får kommunalområdet sin andel av gevinstrealisering innenfor områdene tidlig innsats, digitalisering og bilparkendringer. Totalt 0,65 mill i 2022 og gradvis økende utover planperioden.

Budsjetttrammene for kommunalområdet blir krevende fremover og spesielt fra og med 2022. Generelt må reduksjonen i budsjetttrammer nås ved naturlig avgang, endrede arbeidsprosesser, forbedre samhandlingen på tvers av avdelinger og kommunalområder, samt gjennomgang av tjenestenivå.

4. Handlingsplan 2021-2024

Handlingsplanen viser hvordan de overordnede målene og satsingsområdene i vedtatt kommuneplan (2014 – 2026), og foreliggende forslag til økonomiplan, skal følges opp i kommende fireårsperiode. I kapittel 4.1 presenteres status for målepunktene i kommuneplanens samfunnsdel. Kapittel 4.2 redegjør for status og planer for den overordnede samfunnsutviklingen og de tverrsektorielle satsingsområdene. Kommunalområdenes handlingsplaner presenteres i kapittel 4.3 til 4.6.

4.1 Målepunkter i kommuneplanens samfunnsdel

Følgende tabell viser målepunktene i kommuneplanens samfunnsdel med status for måloppnåelse

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Resultat
Søndre Land skal ha minst 5750 innbyggere i 2026.	Antall innbyggere	5 570 innbyggere per 1.7.20
Søndre Land skal være attraktiv for unge familier i etableringsfasen.	Antall nyfødte per år > 50 og nettoflytting > 0.	Fødte 2019: 57 personer Netto innflytting 2019: - 7
Folkehelsen skal bedres.	Tilrettelegge for de gode valg og livsmestring.	Vektlegging av folkehelse er sentralt i kommunal tjenesteyting og planlegging generelt. Særlig følges dette opp gjennom prosjektet Folkehelse Søndre Land 2025, og i arbeidet i folkehelsekomiteen.

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Resultat
<p>Kommunen skal ha et aktivt næringsliv, med økt aktivitet og handel i kommunesenteret.</p> <p>Arbeide for flere sosiale møteplasser.</p> <p>Legge til rette for næringsetableringer og bedriftsutvikling, men samtidig sørge for gode pendlerveier da vi har mange arbeidstakere med arbeidssted i nabokommunene.</p>	<p>Utvikle kommunal forvaltning og tjenesteproduksjon til å bli et fortrinn i utviklingen av næringslivet i kommunen.</p> <p>Ha en positiv utvikling på NHOs næringsNM.</p> <p>Utvikle Hov sentrumsområde som et attraktivt sted å drive handel og beslektede aktiviteter.</p> <p>Ha tilrettelagte næringsarealer.</p> <p>Ha god oversikt over ledige næringsbygg og næringsarealer.</p> <p>Samarbeide og kommunisere godt internt i nærings saker og med næringslivet.</p> <p>Gi god veiledning til nye og eksisterende bedrifter.</p> <p>Ha en tydelig politikk og klar praksis for tildeling av offentlige midler.</p>	<p>Det er opprettet flere møteplasser og digitale kanaler for kommunikasjon. Det arbeides på tvers på en koordinert måte, og næringslivet møter et helhetlig kommunalt apparat.</p> <p>Parallelloppdraget for Hov sentrum er gjennomført, og arbeidet videre med tilrettelegging er i full gang. To arbeidsgrupper etableres for å ivareta overordnet infrastruktur som vei og andre føringer, mens den andre gruppa skal fylle det med innhold. Kommunesenteret skal ha opplevelser og aktiviteter som drivmotor for næringslivet. Medvirkning er en viktig del av prosessen.</p> <p>Det er få ledige næringsarealer, og komitéen for lokalsamfunn er i gang med befaringer. Glarudsdalen er et åpent spørsmål. Det fins en håndfull tomter i Fluberg som ikke er opparbeidet, men ligger inne i 2021.</p> <p>«Nytt» system for forvaltning av søknader til KNF og DA-midler skal tas i bruk, og retningslinjer for tildeling vil komme til behandling første del av 2021.</p>
Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Resultat

Brukerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyd.	Brukertilfredshet > 5 på en skala fra 1-6, innen barnehage, teknisk, kultur og helse, omsorg og velferd.	Brukertilfredshet ikke undersøkt i 2019
Elevene skal ha et godt læringsresultat og en god skolehverdag.	Minst like gode resultater som landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på 5. trinn. Grunnskolepoeng på 10. trinn som landsgjennomsnittet. Elevtilfredshet på 7. trinn som landsgjennomsnittet	5. trinn: Landssnitt: 50 SLK lesing: 49 SLK regning: 49 SLK engelsk: 47 Grunnskolepoeng: Landssnitt: 41,9 SLK: 39,4 Elevenes mestring: Landet: 3,9 Søndre Land: 3,9
Større andel av befolkningen med høyere utdanning.	Andel av befolkningen med universitets- eller høyskoleutdanning innen 2026 på linje med fylket.	Innlandet: 28,0 % Søndre Land: 22,0 % Norge: 37,0 %
I Søndre Land utvikler vi hverandre til gode og kvalitetsbevisste medarbeidere.	Medarbeidertilfredshet > 4,2 på en skala fra 1-5	Medarbeidertilfredshet: SLK 2017 = 4,2 Landet 2017 = 4,2
	Jobbnærvær < 92,5	Jobbnærvær: SLK 2019= 92,0 % SLK 2018= 91,3 % SLK 2017= 90,5 %

4.2 Overordnet samfunnsutvikling

Sentrumsutvikling i Hov

Sentrumsprosjektet er i en konseptfase hvor det skal utarbeides konkrete løsningsforslag knyttet til temaene i parallelloppdraget. Vegsystemet og en overordnet plan for arealbruken i sentrum er en av hovedoppgavene i konseptfasen. Det tas sikte på å legge fram et helhetlig løsningsforslag for utforming som grunnlag for reguleringsplanarbeidet i juni 2021. Det skal vedtas ny reguleringsplan for Hov sentrum. På Fladsrudtomta er målet å gjennomføre synlige tiltak som gir en betydelig oppgradering av området.

Boligutvikling

Gode bomiljøer og variert boligtilbud med både leiligheter, småhus og eneboliger på attraktive tomter er et viktig satsningsområde.

På klinikkområdet er det et mål at nye boliger skal være oppført og tatt i bruk.

Målet for Grettejordet er at boligbyggingen er igangsatt. For Klinkenbergtoppen er målet at ferdig utbygde tomter er lagt ut for salg.

Utvikling av Kråkvikaområdet

I Kråkvikaområdet vurderes det å etablere toaletter, dusjer, kafé/kiosk, ro-fasiliteter og flere båtplasser. Reguleringsplanarbeidet for området Kråkvika, Fjordsbygda og Breskebakke startet i 2017.

Målet for planperioden er at områdereguleringsplanen er vedtatt

Tursti på Valdresbanen

Kommunen ønsker banestrekningen gjennom Søndre Land formelt nedlagt, slik at traseen kan tas i bruk som tursti/turvei. Det jobbes derfor for å få vedtak om formell nedleggelse i Nasjonal Transportplan 2022-2034.

Etterbruken av Valdresbanen er avklart. Tilrettelegging for ny bruk av banestrekningen er igangsatt

Trafikksikkerheten - Søndre Land idrettspark.

Etter oppgradering til kunstgressbane og nytt anlegg for friidrett har aktiviteten og antall biler i området økt og trafikksikkerheten forverret seg. At det ikke er gang- og sykkelvei, fører også til at færre går eller sykler til stadion. Reguleringsplanen for området ble utsatt i 2018. Forbedring av trafikksikkerheten ved Søndre Land idrettspark bør sees i sammenheng med formell nedleggelse av Valdresbanen og eventuelt de muligheter banestrekningen gir i området.

Etablere en tilfredsstillende parkeringsmuligheter ved idrettsparken

Bredbånd

Kommunen har mottatt ca. 8 millioner kroner til bredbåndsutbygging fra fylkeskommunen og Nkom. I tillegg har kommunestyret vedtatt å bevilge inntil 13 millioner kroner til prosjektet. Utbyggingen omfatter områdene: Landåsbygda, Nordre Østbygda, Skjeskroken, Vestsida, Enger, Halmrast, Bergegarda-Svingvoll, Fluberg-Hov, Trevatn og ovenfor Hov.

Alle husstander i Søndre Land har tilgang til bredbånd

Folkehelse

Gjennom satsing på innovasjon scorer Søndre Land vesentlig bedre på den nasjonale folkehelseprofilen i 2025.

- Søndre Land kommune har utviklet ny praksis som er tatt i bruk i andre kommuner.
- Søndre Land kommune har innovasjonskapasitet til å håndtere en påregnelig framtidig situasjon med enda større krav til kommunale tjenester uten økte inntekter

Næringsutvikling

Kommunen samarbeider godt med Gjøvikregionen Utvikling og styrket i 2017 næringsarbeidet med en stillingsressurs.

Næringsutviklingen henger sammen boattraktivitet, og det er etablert et eget nettsted og magasin; Bolyst Land, for å markedsføre både kommunen og næringslivet. Tall fra SSB viser stabil og forsiktig positiv trend i antall arbeidsplasser i privat sektor fra 2017 til andre kvartal 2020, selv om første halvår av 2020 preges av koronapandemien og en nedgang isolert sett.

Søndre Land Næringsforening er aktive, og kommunen møter som observatør. Foreningen nærmer seg 40 medlemmer.

Kommunen har igjen én liten tomt i Fagerlund industriområde, og det er 5-6 ledige tomter i Fluberg industriområde som pt ikke er opparbeidet med vei, VA eller nett. Det gjøres også et arbeid i komité for lokalsamfunn for å se på potensielle nye næringsområder, herunder en revurdering av industriområdet i Glarudsdalen.

Kultur og frivillighet

Kulturen og dugnadsinnsatsen er en vesentlig faktor i lokalsamfunnet og har stor betydning for innbyggernes trivsel, den enkeltes vekst, utvikling og helse. Kommunen har mange ildsjeler som bidrar både i lag og foreninger og som profesjonelle utøvere. Bredde og kvalitet gjenspeiler den store frivillighetsinnsatsen som preger kommunen. I denne forbindelse bør tilskuddsordningene til lag og foreninger gjennomgås og vurdert økt for å stimulere aktiviteten ytterligere. Arbeidet med å utarbeide en frivilligmelding pågår og forventes lagt frem til politisk behandling i 2021.

Utarbeide en frivilligmelding.

Natur, klima og energi

Klima- og energiutfordringer er i økende grad med på å sette rammebetingelser og forme politikken både nasjonalt og lokalt. Gjennom «det grønne skiftet» blir det stilt nye krav og forventinger til politikk, planlegging, utbygging og drift som bidrar til en mer bærekraftig samfunnsutvikling.

Kommunen mottok i 2020 tilsagn om kr. 1 million i klimasatsmidler fra Miljødirektoratet. Tilsagnet forutsetter en kommunal egenandel av tilsvarende størrelse. Tilsagnet gjelder for perioden 2020 til 2023. Formålet med tilskuddsordningen er å redusere klimagasser og omstille til et lavutslippssamfunn.

Midlene skal brukes til følgende tiltak:

- Utarbeide en strategisk plattform for omstilling til lavutslippssamfunnet
- Utrede klimavennlige løsninger som en del av reguleringsplanene for Klinkenbergtoppen og Hov sentrum
- Samfunnsdugnad for omstilling til lavutslippssamfunnet
- Økt kompetanse på klimavennlig samfunnsutvikling i kommunestyret

Søndre Land kommune jobber systematisk og målrettet med å redusere lokale klimautslipp.

4.3 Barnehage, barnevern, helsestasjon og spesialpedagogiske tjenester

Mål og satsingsområder

Med bakgrunn i kommuneplanens samfunnsdel, skal kommunalområdet barnehage følge opp målet med en kommune som er attraktiv for unge familier i etableringsfasen. Kommunalområdet skal gi tjenester av høy kvalitet i barnehage og helsestasjon slik at det oppnås et godt læringsresultat i en trygg og god skolehverdag. Samlet sett skal kommunalområdet bidra til en bedre folkehelse i kommunen.

Forebygging og tidlig innsats skal være førende for alt arbeid, og samarbeid på tvers av fag- og kommunalområder skal vektlegges. Slik satsning har først og fremst et verdimessig utgangspunkt ved at det handler om innbyggernes muligheter for å leve et godt liv. I tillegg handler det om at kommunalområdet må tilpasse seg de økonomiske realitetene. Reparering og behandling er vesentlig mer kostbart enn en god og tidlig innsats.

Satsningsområder for 2021 vil være:

1. Regional kompetansesatsing for barnehagene

Utviklingsarbeidet i barnehagene i Søndre Land skjer med utgangspunkt i Utdanningsdirektoratets kompetansestrategi 2018-22. På bakgrunn av de sentrale føringene, har kommunene i Gjøvik-regionen jobbet fram en regional kompetansesatsing for private og kommunale barnehager. Hovedtemaet for denne regionale satsningen er barnehagebaserte tiltak som skal utvikle barnehagene som en lærende organisasjoner. I Søndre Land følges dette opp gjennom å bygge videre på de senere års satsingsområde «Barns trivsel». Det betyr at voksnes relasjonskompetanse i møte med barn, og kunnskap om barnets tilknytning, fortsatt står sentralt i utviklingsarbeidet.

2. Strukturert begrepslæring i barnehagene

Satsningsområdet for alle 5- åringer i kommunen med strukturert begrepslæring videreføres. Målet er å sikre en systematisk jobbing med rammeplanens krav om tidlig og god språkstimulering.

3. COS – Cirkel of Security/Trygghetssirkelen

Kommunalområdet viderefører kompetanseutviklingen for ansatte i barnehage, skole/ SFO, spesialpedagogiske tjenester og helsestasjonen i Circle of Security /Trygghetssirkelen. Bakgrunnen for dette prosjektet er kunnskapen om betydningen av relasjonen mellom barn og voksne for det enkeltes barns utvikling. Metoden har blitt tilbudt som foreldrekurs i Søndre Land siden vår 2017. Foreldrekurs og undervisning av ansatte som jobber med barn og ungdom er svært utbredt og anerkjent både nasjonalt og internasjonalt.

Helsestasjonen og spesialpedagogiske tjenester har en sentral plass i utviklingsarbeidet «COS barnehage», og tilbudet «COS.P kurs» for foreldrene.

4. Deltakelse i læringsmiljøprosjektet

Utdanningsdirektoratet i samarbeid med fylkesmannen gjennomfører prosjekter i den enkelte kommune der målsettingen er å sikre gode og trygge barnehage- og skolemiljø uten mobbing og andre krenkelser. Vi er deltakere i pulje 5 med varighet 2020 - 2022. Prosjektet innebærer bl.a. støtte fra eksterne veiledere og nasjonale samlinger. For barnehageområdet sin del, er Grettegutua og Svingen plukket ut som direkte deltakere sammen med de 3 skolene. Både de kommunale og private barnehagene, samt spesialpedagogiske tjenester og PPT, inkluderes i utviklingsarbeidet. Læringsmiljøprosjektet og COS sees i sammenheng.

5. Nettverk for tidlig innsats og forebygging

Etableringen av nettverket skal sikre et mer strukturert og systematisk tverrfaglig arbeid. Barnehage, skole, psykisk helse, fysio/ergo, helsestasjonen, PPT, spesialpedagogiske tjenester, flyktningetjenesten, NAV, og barnevernet er alle representert i nettverksarbeidet. Helt konkret blir tidligere fagteam startet opp igjen i en ny og videreutviklet utgave kalt «tverrfaglig drøftingsteam». I Søndre Land kommune skal tverrfaglig drøftingsteam være et lavterskeltilbud for barn og ungdom og deres familier. Teamet skal avklare bekymring og uro i meldt sak, og iverksette tiltak i samarbeid med barn og foreldre.

6. Økonomi

Aktiviteten må tilpasses kommunalområdets driftsrammer. På sikt forventes det en økonomisk effekt av den tidlige innsatsen. Månedlige økonomigjennomganger er en prioritert oppgave for å ha kontroll på økonomien innenfor kommunalområdet.

4.4 Grunnskole, voksenopplæring og integrering

De overordnede målene i kommuneplanens samfunnsdel er konkretisert i følgende resultatmål:

- Ingen elever skal oppleve mobbing, diskriminering, vold eller rasisme.
- Læringsresultatene skal ligge minst på landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på nasjonale prøver på 5. trinn og 8. trinn.
- Maksimalt 15 % av elevene skal være i mestringsgruppe 1 på nasjonale prøver i femte trinn og maksimalt 7 % i mestringsgruppe 1 på 8. trinn.
- Grunnskolepoeng på 10. trinn skal ligge minst på landsgjennomsnittet.
- Skolene i Søndre Land skal innen 2024 oppfylle opplæringslovens krav til undervisningskompetanse hos alle fast ansatte lærere.

Hovedtiltak:

- Innføringen av fagfornyelsen i grunnskolen
- Deltakelse i «Læringsmiljøprosjektet» (Udir., pulje 5)
- Implementeringen av COS
- Økt tverrfaglig samarbeid
- Etter- og videreutdanning av lærere

Dette er hovedsatsingsområder for grunnskolen i planperioden, og blir sågar hovedtiltakene for å oppnå de overordnede målene i kommuneplanens samfunnsdel.

Utviklingsarbeidet skal sette skolene og den enkelte lærer i stand til å anvende verdiene og prinsippene i læreplanens overordnede del i egen praksis og i arbeid med lokale læreplaner basert på de nye fagplanene. Særlig viktig blir det framover å få til en reduksjon i andelen av elever som opplever mobbing i sin skolehverdag.

Etableringen av nettverk og mer systematisk og tilrettelagt tverrfaglig arbeid, blant annet ved etableringen av tverrfaglige drøftingsteam, blir viktig for å kunne jobbe enda mer systematisk og forebyggende opp mot blant annet psykisk helse og utenforskap.

Den statlige satsingen «Kompetanse for kvalitet» har bidratt til en stor dugnad for etter- og videreutdanning av våre lærere. Til nå har ca. 30 lærere i kommunen tatt videreutdanning innenfor denne ordningen.

Andre tiltak:

- Styrke tilpasset opplæring og redusere spesialundervisningen
- Tidlig innsats med fokus på lesing

Det blir også viktig å styrke skolene i arbeidet med tilpasset opplæring, slik at andelen av spesialundervisning kan reduseres. PP-tjenesten vil spille en nøkkelrolle inn mot dette.

For å bedre læringsresultatene i grunnskolen, er det helt grunnleggende at leseopplæringen har et særskilt fokus, og at dette gjenspeiles i den tidlige innsatsen. Det er viktig at systemrettede tiltak etableres (f.eks. «lesekurs») og har kontinuitet over tid. Avsporinger i den tidlige leseutviklingen må identifiseres og «repareres» på en god og systematisk måte, slik forutsetningene for mestring også i øvrige fag kan styrkes.

Voksenopplæring og integrering

Flyktningtjenesten skal bidra til en god integrering av bosatte flyktninger i tråd med introduksjonsloven. Hovedoppgaven er å koordinere bosetting og integrering av innvandrere. Siden Søndre Land kommune har valgt å legge oppgaver knyttet til introduksjonsprogrammet og opplæring til Sølve, er det av stor betydning at dette samarbeidet videreutvikles til beste for deltakerne.

Introduksjonsprogrammet skal bidra til at flyktningene styrker sine muligheter for deltakelse i yrkes- og samfunnsniv, og deres økonomiske selvstendighet. Det er et mål at 75 % av deltakerne i introduksjonsprogrammet går til arbeid eller utdanning etter endt program.

Utviklingsmålet for voksenopplæringen er å videreutvikle norskopplæringen, grunnskoleopplæring for voksne og det spesialpedagogiske tilbudet for voksne i samarbeid andre kommunale enheter og Sølve. Den ordinære grunnskoleopplæringen skal bidra til at elevene fullfører og består grunnskolen.

4.5 Mestring og velferd

Det vil bli flere eldre i kommunen fremover, noe som kan bety flere med behov for tjenester. Samtidig tyder utviklingen på at kommunen vil ha færre i arbeidsrelatert aktivitet som kan yte tjenestene. Antall yngre med behov for omfattende tjenester forventes også å øke.

Tjenestene må derfor utvikles sammen med brukerne og bygge på egen aktiv innsats i rehabilitering og i mestring av hverdagen. Hverdagsrehabilitering er ett hovedgrep for å endre måten å gi tjenester på, har god effekt og gir kommunen større mulighet til å bistå de som trenger det mest. Et annet hovedgrep er etableringen av nettverk for å sikre tverrfaglig innsats. Nettverkene tidlig innsats og nettverk for mestring er sentrale innenfor utvikling av tjenestene i mestring og velferd.

Hovlitunet som står ferdig i mai 2021 vil være et viktig bidrag for at kommunen også i fremtiden skal levere robuste og gode helse- og omsorgstjenester.

Nettverket for mestring settes i gang i perioden

Velferdsteknologi

Velferdsteknologiske løsninger er et satsningsområde i kommunen og skal være førstevalg i tilbudet av tjenester. Til nå er tilbudet gitt til hjemmeboende, men tilbudet skal videreutvikles og også tas i bruk i institusjon og boliger med heldøgns omsorg. Med bruk av velferdsteknologi, vil tjenesten ruste seg til framtidige behov. Flere kan bo hjemme lenger, og mestre hverdagen på egenhånd. Det kan ytes tjenester som ikke er så inngripende i hverdagen for den enkelte, og det vil være et tiltak for å møte utfordringen med færre i arbeidsdyktig alder som kan yte tjenestene. Kommunen deltar i prosjekt «Velferdsteknologi 12:1», et samarbeidsprosjekt mellom kommunene i Gjøvikregionen og i Lillehammerregionen. Det blir søkt Helsedirektoratet om en videreføring av støtte til velferdsteknologiprogrammet også for 2021.

Mål og satsingsområder

Søndre Land kommune skal ha helse-, omsorgs- og velferdstjenester med god kvalitet og med tilstrekkelig kapasitet. Det skal være nødvendig bredde i tjenestetilbudet. Det skal være et robust fagmiljø med vekt på tverrfaglighet og samarbeid – både internt og eksternt. Tjenesten har som mål å til enhver tid ha optimal organisering og kunne tilpasse seg framtidige endringer.

Med bakgrunn i kommuneplanens samfunnsdel skal mestring og velferd følge opp målene om at alle mottakerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyd med de tjenestene de mottar, og vi skal prioritere utviklings- og innovasjonsarbeid og forvalte våre ressurser på en god måte.

Mestring, trygghet og livskvalitet er vår visjon for arbeidet.

Satsningsområder for 2021 vil være:

1. Tidlig innsats i alle aldre

Dette innbefatter både forebyggende tiltak, tidlig intervensjon og stabiliserende tiltak, og aktiv innsats tidlig i et sykdomsforløp/rehabiliteringsforløp. Målet er at behovet for bistand skal dempes ved at hjelpen kommer tidlig inn. Resultat av forebygging vil i tilfeller som hverdagsrehabilitering kunne måles etter kort tid. Andre forebyggende tiltak vil en først se resultatet av etter år.

Det vil være deltakere i nettverket «Tidlig inn» fra flere avdelinger i mestring og velferd. Tiltak som velferdsteknologi, rehabilitering både hjemme og i institusjon samt mestringstilbud vil være sentrale innenfor satsningsområdet.

Innsatsområder i NAV som fattigdom og levekår, og innsats overfor utsatt ungdom, er viktige områder i vår kommune.

2. Kvalitet

Tjenestene skal være av god kvalitet, og brukerinvolvering skal stå sterkt. Ved nye tiltak skal brukere involveres i planleggingen. Tjenesten skal følge med på utvikling i sitt fagområde og søke ny kunnskap.

Målet er at kontinuerlig kvalitetsforbedring av tjenesten er innarbeidet i alle avdelinger, og det vil bli gjort gjennom oppfølging av forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten, deltakelse i pasientsikkerhetsprogrammet sine ulike læringsnettverk, og utvikle og gjennomføre tiltak i forbindelse med eldrereformen «Leve hele livet». Kvalitet på tjenesten er avhengig av tilstrekkelig og riktig kompetanse, høy etisk standard samt involvering og god kommunikasjon med brukerne.

3. Arbeidsprosesser og organisering

Tjenestene i mestring og velferd skal ha en organisering som fremmer samarbeid og som bidrar til effektiv drift.

Dette blir gjennomført ved å benytte metoder innen kontinuerlig forbedring, og sørge for å evaluere tjenesten jevnlig.

4. Hovlitunet

Hovlitunet vil stå ferdig i løpet av 2021. Avdelingene har som mål å ha gjort en god forberedelse i forkant av innflytting, og at oppstarten i det nye bygget skal skje på en trygg og god måte for beboere, pårørende, og ansatte.

5. Økonomi

Aktiviteten må tilpasses kommunalområdets driftsrammer. Utarbeide plan for nedtrekk av rammene, og følge opp denne. Månedlig økonomirapportering.

4.6 Lokalsamfunn

Det overordnede satsningsområdet for kommunalområdet i planperioden er å bidra til at man oppnår ønsket samfunnsutvikling innen økt boattraktivitet, sentrumsutvikling og næringsutvikling, som beskrevet i kap. 4.2. Det innebærer å ha kapasitet til å gjennomføre reguleringsplaner, etablere nødvendig infrastruktur som vann og avløp, tilrettelegge for bolig- og hytteutvikling i attraktive områder, samt fremstå som en næringsvennlig kommune.

Det planlegges med økt satsning innenfor miljø og klima i planperioden. Kommunalområdet må derfor prioritere ressurser på å dette området for å bidra til at kommunen beveger seg i retning av et lavutslippssamfunn.

Innenfor samfunnssikkerhet og beredskap gjennomføres det øvelser, og beredskapsarbeid er et kontinuerlig arbeid som det jobbes videre med i planperioden. Inkludert i arbeidet er å ha tilfredsstillende beredskap i forhold til pågående pandemi. Det er et generasjonsskifte i brannvesenet, og utdanning av nye mannskaper er et viktig satsningsområde.

Kommunalområdet er ansvarlig for å følge opp investeringsprosjektene i kommunen. En viktig milepæl er ferdigstillelse av Hovlitunet i 2021. Videre i planperioden planlegges det med et betydelig lavere investeringsnivå.

Kommunalområdet får betydelig lavere budsjetttrammer i planperioden og må forsterke arbeidet med å effektivisere driften og tilpasse aktivitetsnivået til budsjetttrammene. Et viktig satsningsområde er derfor digitalisering av tjenestene. Digitalisering av tjenester er viktig utviklingsarbeid som kan bidra til både mer effektive arbeidsprosesser og bedre tjenester til innbyggere, ansatte og næringsliv.

Det legges til grunn å arbeide videre med spesielt utviklings- og innovasjonsarbeid i planperioden. Forebygging og tidlig innsats vil være et viktig satsningsområde innenfor teknisk drift, bygg og vedlikehold. Det innebærer å snu noe av ressursinnsatsen til systematisk og forebyggende vedlikehold. Det innebærer blant annet å få på plass bedre vedlikeholdsplaner, kontinuerlig vurdere omfanget av eksisterende eiendomsmasse og omfang av kommunale vegger. Dette er et prioritert satsningsområde, siden reduserte budsjetttrammer vil utfordre vår evne til å utføre tilstrekkelig vedlikehold.

Hovedplan for vann og avløp danner grunnlag for fremtidig arbeid med rehabilitering og videre utbygging av vann- og avløpsnett i kommunen. De fleste vann- og avløpsanlegg i kommunen er av eldre dato, og her må det påregnes større vedlikeholdskostnader og rehabiliteringer. Sanering av ledningsnett i områder med mye inn- og utlekking av avløpsvann er prioritert. Også områder der kommunen kan få flere abonnenter tilknyttet kommunalt nett, vil bli prioritert. Et viktig satsningsområde er å utføre mindre investeringsprosjekter innen vann- og avløpsanlegg i egen regi. Arbeidet med kartlegging og oppfølging av avløp i spredt bebyggelse er godt i gang og fortsetter i planperioden.

Innenfor kulturområdet planlegges det med økt aktivitet og utvidede åpningstider i Ungdommens hus. Hensikten er å skape en enda mer attraktiv møteplass for ungdommen i kommunen. Videre arbeides det med utvikling av kulturskolen i samarbeid med skole og barnehage. Andre viktige møteplasser og arrangementer for innbyggere i alle aldre er Bygdefestivalen Tid for Tømmer, biblioteket, Oppistua, festsalen og kultusalen på rådhuset, aktivitetsbygget på klinikkområdet, som det vil bli arbeidet med å utvikle/videreutvikle i planperioden. Frivilligmeldingen skal tydeliggjøre forholdet mellom kommunen, Frivilligsentralen og frivillig sektor og planlegges lagt fram for politisk behandling i 2021.

Innenfor tjenesteområdet renhold er den kortsiktige målsetningen å ha tilstrekkelig kapasitet til å utføre økt renhold så lenge pandemien pågår. Videre i planperioden er målsetningen å tilpasse driften til tildelte budsjetttrammer uten at det skal få vesentlige negative konsekvenser for utførelsen av tjenestene.

Satsningsområdene vil bli systematisert i en virksomhetsplan for kommunalområdet.

4.7 Organisatorisk og administrativ utvikling

Ny administrativ organisering trådte i kraft fra 1. mars 2020. Koronapandemien har medført at vesentlige aktiviteter og tiltak som følge av den nye organiseringen, har blitt skjøvet ut i tid. Det gjelder blant annet etableringen av fem tverrfaglige nettverk. Nettverkene vil være avgjørende viktige i omstillingsarbeidet vårt og for å forbedre tverrfaglig samarbeid og ressursutnyttelse. Nettverk for tidlig innsats og forebygging startet opp våren 2020, og vi tar sikte på å starte opp nettverk for mestring rundt årsskiftet 2020/2021. De tre øvrige nettverkene er:

- Nettverk for nærværarbeid og arbeidsmiljø (utvidet AMU)
- Nettverk for livsmestring og folkehelse (utvidet folkehelsekomité)
- Nettverk for boattraktivitet og næringsutvikling

Tverrfaglige nettverk, i tråd med ny administrativ organisering, etableres i løpet av 2021.

Tidlig innsats på alle områder er, slik rådmannen ser det, helt vesentlig dersom kommunen framover skal kunne tilpasse driften til de økonomiske rammene. I forslaget til økonomiplan er lagt til grunn at effekten av tidlig innsats skal utgjøre til sammen 3 millioner kroner i 2022, 6 millioner kroner i 2023 og 10 millioner kroner i 2024. Teknisk er disse beløpene skjønnsmessig fordelt på budsjettområdene. Det vil være nødvendig å utrede dette videre for å blant annet operasjonalisere ambisjonen med tidlig innsats i konkrete tiltak, og etablere grunnlag for en mer presis fordeling av forventningene til innsparing.

Det skal i løpet av 2021 utarbeides en strategi- og handlingsplan for tidlig innsats i Søndre Land.

Kommunen har tidligere vedtatt egen digitaliseringsstrategi og handlingsplan for gjennomføring av tiltak. Mange tiltak er allerede gjennomført, men mye gjenstår. I handlingsprogrammet 2020-2024 var det forutsatt at en revidert handlingsplan for digitalisering skulle fremmes i 2020. Blant annet som følge av koronaepidemien, er denne forutsetningen ikke oppfylt. Det siste årets erfaringer har synliggjort at digitalisering er krevende å planlegge langsiktig. For eksempel var det neppe noen som for få måneder tilbake, forutså at vi i dag skulle benytte digitale møter i det omfanget vi gjør. I forslaget til økonomiplan er det avsatt midler til økt satsing på digitalisering i 2021, og det er innarbeidet en forventning om en budsjettmessig effekt på 1 million kroner i 2022, 1,5 millioner kroner i 2023 og 2 millioner kroner i 2024. Rådmannen vurderer dette som mulig å oppnå, forutsatt at vi evner å realisere innsparingene.

Det skal i løpet av 2021 utarbeides system for gevinstrealisering og dokumentasjon av effekten av digitalisering.

Mer effektiv bruk av vikarer/vikarpool har gjentatte ganger vært trukket fram som et tiltak for både å redusere utgifter i kommunal sektor, og som et bidrag for å kunne tilby flere hele stillinger. Fra barne- og skolehold har det kommet spennende ideer til hvordan dette kan løses i praksis.

Muligheter for mer effektiv bruk av vikarer, eventuelt opprettelse av vikarpool, i skole og barnehage skal utredes i løpet av 2021 med sikte på at tiltak skal iverksettes fra 2022.

Styret i Gjøvikregionen interkommunale politiske råd har bedt om at kommunedirektørene/rådmennene utarbeider en oversikt over planlagte og mulige områder for økt interkommunalt tjenestesamarbeid. I møter mellom Søndre og Nordre Land kommune har det også vært interesse for å se på mulighetene for mer samarbeid mellom kommunene i Land.

Det felles arbeidet i Gjøvikregionen med utredning av mulige områder for interkommunalt samarbeid, skal følges opp lokalt med sikte på en synliggjøring av et potensial i økonomiplanen for 2022-2025.

Resultatene fra medarbeiderundersøkelsen i 2017 viste at vi hadde resultater i samsvar med gjennomsnittet for landet. Det var heller ingen forskjeller av betydning på de enkelte faktorene, sammenlignet med snittet i landet. Det er enkelte variasjoner mellom kommunalområdene, men heller ikke her vesentlige forskjeller. Siden 2017 har det vært gjennomført flere tiltak som blant annet NED-samlinger og Stolte sammen-samlinger. Ny administrativ organisering har også trådt i kraft. Det vil derfor være naturlig at det gjennomføres ny medarbeiderundersøkelse i 2021.

Medarbeiderundersøkelse skal gjennomføres i løpet av 2021.

Jobbnærværet i Søndre Land kommune var i 2019 92 %. Det er en bedring sammenlignet med 2018. Første halvår 2020 har nærværet, til tross for koronaepidemien, økt ytterligere til 92,1 %. Jobbnærværet har vist en positiv utvikling over flere år, men det kreves fortsatt intensivt innsats for å nå målsetningen om et jobbnærvær på 92,5 %.

Pågående utviklings- og innovasjonsarbeid må forsterkes. Spesielt viktig fremheves nødvendigheten av å skape større bevissthet om brukerens behov ved utvikling av tjenester, forbedring av arbeidsprosesser og samarbeid på tvers av avdelinger. Større bevissthet oppnås ved å ta med brukere i arbeidet og spørre om hvordan de opplever at tjenestene de får og hva som kunne gjort tjenestene bedre for dem. Hva er viktig for deg? Dette vil bidra til at opplevd kvalitet på tjenestene blir bedre, men forutsetter både godt medarbeiderskap og lederskap.

DEL 2. TILSTANDSBESKRIVELSE OG TILSTANDSVURDERING

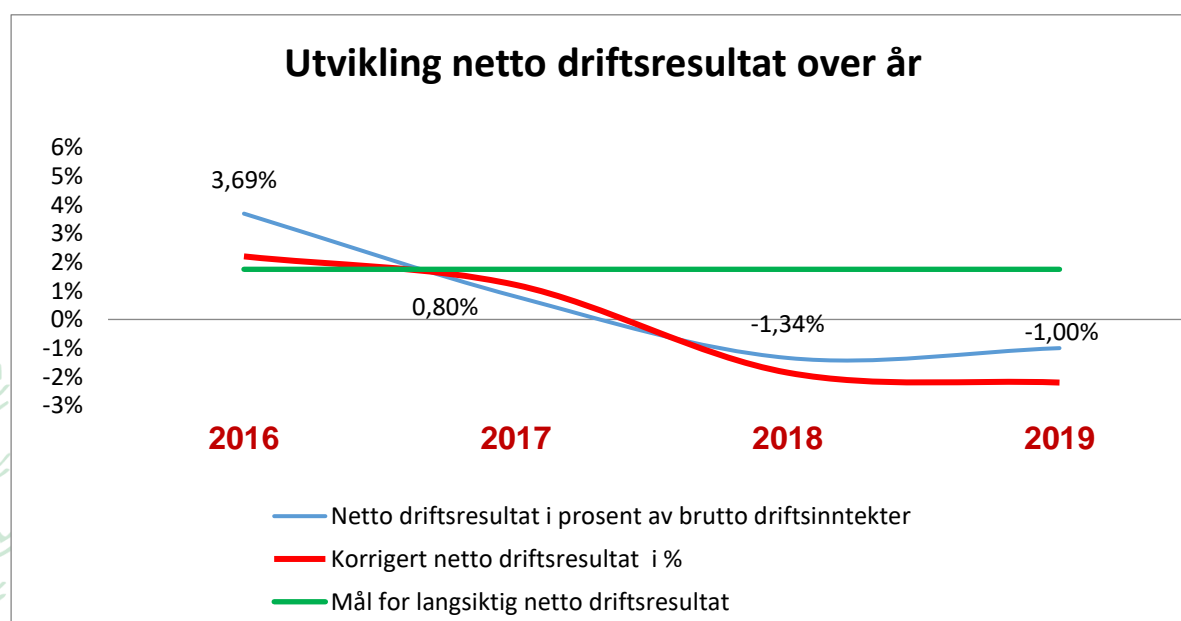
5.1 Økonomisk status

Søndre Land kommune har en solid balanse, med relativt store fondsmidler. På den annen side har de årlige driftsutgiftene de senere årene oversteget inntektene.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Netto driftsresultat (i prosent av brutto driftsinntekter)	-1,1	-0,7	-0,2	1,5	0,6
Frie inntekter pr. innbygger (kr)	57 353	59 534	55 926	57 316	57 983
Fri egenkapital drift i prosent av brutto driftsinntekter	13,3	12,1	9,0	12,0	11,1
Brutto investeringsutgifter i prosent av brutto driftsinntekter	9,4	44,7	17,3	16,2	18,9

Tabellen viser at kommunen sliter med driften, men har en god egenkapitalsituasjon. De frie inntektene ligger på et godt nivå, men dette skyldes at kommunens beregnede utgiftsnivå er høyt i forhold til landsgjennomsnittet, og blir kompensert i utgiftsutjevningen i rammetilskuddet. Det høye investeringsnivået de siste årene gjenspeiles også i tabellen.

Utvikling i driftsresultat

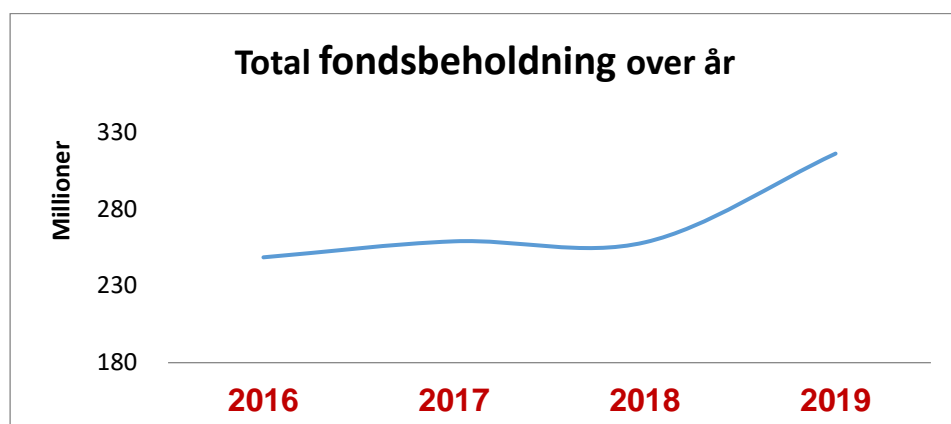

Figur: Utviklingen i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter de siste årene.

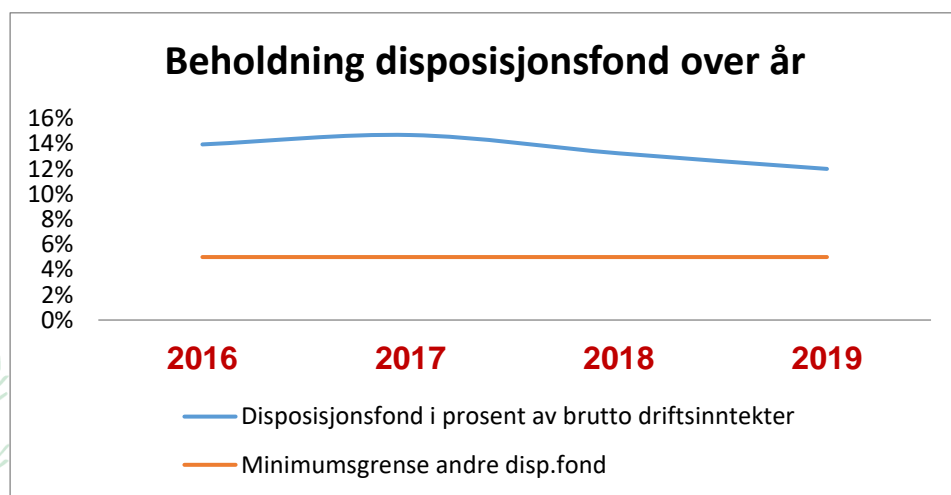
Det er en generell anbefaling at kommunene har et netto driftsresultat på minimum 1,75 % for å ha tilstrekkelige økonomisk handlefrihet. Resultatet for Søndre Land kommune har variert en del fra år til år, og i 2019 var netto driftsresultat på -1,0 %. Kommunens langsiktige mål for netto driftsresultat er 2,4%.

I et lengre perspektiv indikerer befolkningsframskrivingen en nedgang og med endret sammensetning. Dette betyr at det ikke kan forventes noen økning i kommunens rammetilskudd, som igjen betyr at det i årene framover vil være en utfordring å holde driftsutgiftene på et forsvarlig nivå i forhold til inntektene.

Fondsbeholdning

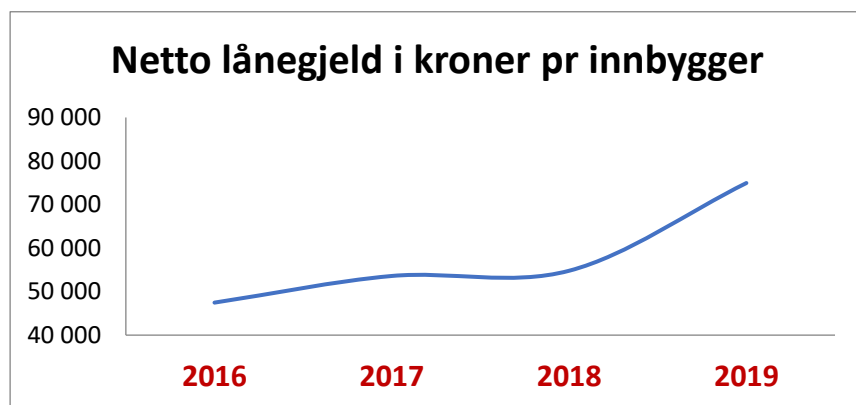

Kommunen har en solid fondsbeholdning (316,0 mill. pr. utgangen av 2019). Det er de frie investeringsfondene som utgjør den største delen av den totale fondsbeholdningen, og beholdningen på disse fondene har hatt en økende trend de siste årene. Det har høy prioritet å sette av midler til frie driftsfond som pensjonsfond, premieavviksfond, pensjonsfond etc. for å styrke kommunens soliditet (se neste avsnitt).

Beholdningen på kommunens disposisjonsfond ligger på et solid nivå, men har vært svakt synkende de siste årene. Den anbefalte minimumsgrensen er på 5 % av brutto driftsinntekter, og kommunen har de siste årene ligget godt over denne grensen. I 2019 var kommunens disposisjonsfond på 12,0 % av brutto driftsinntekter. Det er planlagt betydelige avsetninger til bufferfond, inflasjonsjustering og pensjonsfond i 2021 og utover i planperioden.

Lånegjeld

Kommunens netto lånegjeld pr. innbygger har ligget på et relativt lavt nivå fram til 2013. Etter det har de årlige investeringene (som i stor grad er lånefinansiert) økt noe, og det er årsaken til en stigende kurve. Søndre Land kommune hadde i 2019 en gjeld pr. innbygger på kr. 74.939, som var opp fra kr. 54.784 i 2018. Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter gir informasjon om soliditeten og kommunens evne til å tåle store tap. Generell anbefaling er en øvre grense er 75 %, og kommunen hadde en netto lånegjeld på ca 97,5 i 2019 og økt betydelig i 2020 pga Hovlitunet.

I langsiktige gjeld er pensjonsforpliktelsene inkludert, og som oversikten viser, utgjør pensjonsforpliktelsene en betydelig del av kommunens langsiktige gjeld. Pensjonsforpliktelsene i kroner pr. innbygger er spesielt høye i Søndre Land. Disse forpliktelsene skriver seg i stor grad fra vertskommunerollen for tidligere institusjonsbeboere i kommunen, og som har ført til at kommunen har mange medarbeidere fra 1990-tallet. For disse har kommunen forpliktelser til framtidig pensjonsutbetalinger. Kommunesektoren har en ytelsesbasert pensjonsordning hvor de ansatte er garantert en viss andel av sluttlønnen når de går av med pensjon. Pensjonspremien som arbeidsgiver betaler, øker i takt med lønnsøkningen.

Pensjon og vertskommuneansvaret

Som nevnt ovenfor har kommunen store pensjonsutgifter som blant annet skyldes rollen som vertskommune i forbindelse med ansvarsreformen fra 1991. Det har årlig blitt budsjettert med nedtrekk av driftsrammene, og fra 2013 har noe av vertskommunetilskuddet blitt avsatt til et pensjonsfond. Dette fondet hadde p.t. en beholdning på 16,5 mill. Siste avsetning så langt ble gjort i 2017, da den økonomiske situasjonen i 2018 og 2019 ikke har gjort det mulig å foreta avsetninger til dette fondet. Det er budsjettert med å sette av 1 mill. i 2021, og videre øke avsetningene utover i planperioden. Kommunen kan da gradvis bruke av dette fondet når alle vertskommunebrukerne har falt fra og tilskuddet samtidig blir borte.

Langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune hadde tidligere store verdier i aksjer i VOKKS AS og Oppland Energi AS. Disse aksjene ble solgt i 2002 og 2004, og salgsværdien ble investert i langsiktige plasseringer, forvaltet i samarbeid med DNB Markets. Kommunen har et økonomi- og finansreglement, som sist ble revidert med virkning fra 1. januar 2018. I dette reglementet er rammene for hvordan pengene kan plasseres og forvaltes stadfestet.

Tanken bak dette var at *den årlige avkastningen* av midlene, etter at fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet er foretatt, skal kunne bidra med tilskudd til driften av Søndre Land kommune.

Imidlertid har ikke Søndre Land kommune greid å foreta fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet. Det er særlig året 2008, med store tap i finansmarkedet som er årsaken til dette, men også i 2020 hvor det ble brukt 16,5 mill av fondene for å øke rammene til drift.

Tabellen nedenfor illustrerer omfanget per 31.12.2019 (akkumulert avkastning)

År	Resultat	Markedsverdi
2002	2 864 787	85 259 863
2003	5 703 556	89 911 327
2004	4 743 822	174 655 149
2005	7 576 262	175 670 802
2006	10 345 313	177 762 199
2007	3 552 776	176 771 764
2008	-12 867 493	162 565 135
2009	15 334 842	177 899 977
2010	11 421 856	175 101 088
2011	717 096	175 818 184
2012	8 927 266	184 745 449
2013	16 629 304	201 374 753
2014	10 829 209	212 203 961
2015	7 702 798	219 905 158
2016	9 498 150	229 403 309
2017	12 973 658	242 376 967
2018	-254 633	242 122 334
2019	19 685 185	261 807 519
Totalt	176 547 656	

	Beholdning 31.12.19	Beregnet	Avvik
Fond inflasjonsjustering	18 737 869	65 404 834	-46 666 965-

	Beholdning 31.12.19	Stresstest pr 31.12.2019	Avvik
Fond bufferkapital	15 220 000	18 600 000	-3 380 000

De siste årene har kommunen budsjettert med 5 mill i avkastning på de langsiktige plasserte midlene. Det samme beløpet har samtidig vært budsjettert som avsetning til bufferkapital og inflasjonsjustering. Det er spesielt aksjemarkedet som har store svingninger, og et stort fall vil kunne påvirke både årsresultat og avsetninger til fond.

I kommunens økonomi- og finansreglement heter det at avsetningen til bufferkapital bør være på samme nivå som den beregnede stresstesten (risikoberegning) ved utgangen av hvert år. Ved inngangen til 2020 var beholdningen på bufferkapitalen 15,2 mill, men denne ble i 2020 brukt til å øke driftsrammene, slik at beholdningen nå er null. Den beregnede stresstesten pr. 31.08.20 var på 19,3 mill. Når det gjelder avsetning til inflasjonsjustering heter det i økonomi- og finansreglementet at de langsiktige plasseringene skal inflasjonsjusteres årlig i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen. Beholdning på inflasjonsfondet er 14,2 mill., og som nevnt i tabellen over var det beregnede behovet for inflasjonsjustering pr. 31.12.2019 på 65,4 mill.

5.2 Demografi

Følgende tabell gir en detaljert framstilling av den demografiske utviklingen fra 1.1.2017 til utgangen av andre kvartal 2020.

	2017	2018	2019	1.1. – 1.7. 2020
Folketall 1. januar	5717	5650	5623	5617
Fødte	51	47	57	13
Døde	60	64	56	38
Fødselsoverskudd	-9	-17	1	-25
Innvandring	72	16	25	8
Utvandring	15	21	4	7
Nettoinnvandring	57	-5	21	1
Innflyttinger, innenlands	232	267	254	105
Utflyttinger, innenlands	345	272	282	128
Nettoinnflytting	-113	-5	-7	-22
Befolkningsendring	-67	-27	-6	-47

Kilde: SSB, statistikkbanken. Tabell 01223.

Folketallet per 1. juli 2020 var 5 570 innbyggere. Det gir en nedgang på 147 innbyggere siden 1. januar 2017. I 2020 er nedgangen spesielt knyttet til et økt fødselsunderskudd.

Den demografiske utviklingen med nedgang i folketallet og endring i alderssammensetning er en betydelig utfordring for Søndre Land. Færre innbyggere betyr nedgang i kommunens inntekter (statlig rammetilskudd), mangel på kvalifisert arbeidskraft og skjev befolkningssammensetning. Dessuten blir grunnlaget for å drive handelsvirksomhet og privat tjenesteyting mindre.

I følge Statistisk sentralbyrå sin befolkningsframskriving vil antall innbyggere fortsette å gå ned fram mot 2040. Basert på en forutsetning om middels nasjonal vekst vil nedgangen kunne bli på ca 400 innbyggere. Til tross for en generell nedgang i antall innbyggere vil befolkningen over 67 år øke med 55 %. Allerede de nærmeste årene kan det bli endringer i alderssammensetningen som vil påvirke utgiftsbehovet i den enkelte sektor:

- Antall barn i barnehagealder reduseres fram mot 2025,
- Antall barn i grunnskolealder er nedadgående framover.
- Antall pensjonister, og spesielt gruppen over 80 år, øker betydelig de nærmeste årene.

Endringer i alderssammensetningen gir en forskyving av utgiftsbehovet mellom sektorene. Kommunalområde mestring og velferd vil få et økt utgiftsbehov som følge av flere pleietrengende eldre, mens utgiftsbehovet i kommunalområdene barnehage og skole går ned etter hvert som antall barnehagebarn og skoleelever blir færre.

5.3 Arbeidsmarked og sysselsetting

Følgende tabell viser antall sysselsatte personer med arbeidssted Søndre Land. Det er nedgang på i overkant av 40 arbeidsplasser de seneste fem årene.

Sysselsatte personer etter arbeidssted	2019	2018	2017	2016	2015
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	100	107	95	100	104
05-43 Sekundærnæringer	214	200	220	230	232
45-82 Varehandel, etc	288	283	286	287	273
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	71	72	83	83	83
85 Undervisning	190	178	193	136	127
86-88 Helse- og sosialtjenester	687	684	662	756	770
90-99 Personlig tjenesteyting	38	34	37	28	32
00 Uoppgitt	16	21	17	18	27
	1604	1579	1593	1638	1648

Sysselsatte per 4. kvartal med arbeidssted Søndre Land etter næring. Kilde SSB statistikkbanken, tabell 07979.

Tabellen nedenfor viser at Søndre Land har den laveste andelen sysselsatte i prosent av befolkningen sammenliknet med kommuner i Gjøvikregionen, Oppland og landet. Årsaken er at Søndre Land har flere med uførepensjon, nedsatt arbeidsevne og personer som går på arbeidsavklaringspenger enn gjennomsnittet i Oppland og landet.

Andel sysselsatte	2019	2018	2017	2016	2015
Søndre Land	61,5	61,8	60,6	59,6	60,0
Gjøvik – regionen for øvrig	64,9	65,0	64,2	64,1	64,6
Oppland	66,4	66,7	65,7	65,4	66,0
Landet	67,1	66,8	66,0	65,6	66,1

Andel sysselsatte i befolkningen pr. 4. kvartal foregående år (prosent). Kilde SSB statistikkbanken, tabell 06445

5.4 Folkehelse

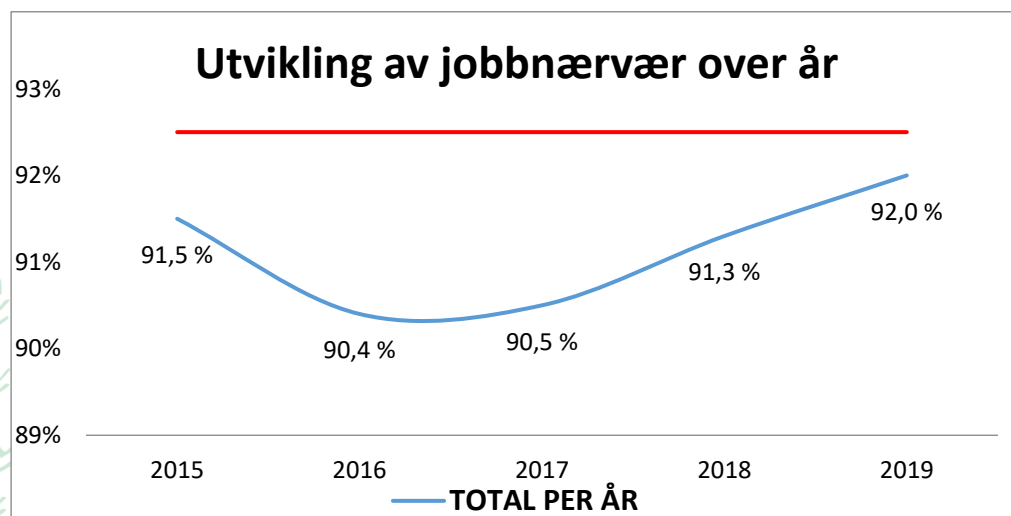
Folkehelseinstituttet utarbeider på bakgrunn av statistiske data folkehelseprofiler for alle kommuner. Disse folkehelseoversiktene viser at Søndre Land over tid skårer under gjennomsnittet på blant annet følgende indikatorer:

- Andelen innbyggere i aldersgruppen 30 – 39 år med utdanning på videregående eller høyskolenivå.
- Andelen innbyggere i aldersgruppen 0 – 17 år i lavinntektsfamilier
- Andelen innbyggere 20 – 29 år med stønad til livsopphold
- Forventet levealder

Jobbnærver

	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt SLK	91,49 %	90,4 %	90,5 %	91,3 %	92,0 %
Herunder egenmeldt fravær	1,13 %	1,00 %	1,10 %	0,9 %	1,0 %

Det totale jobbnærveret i Søndre Land kommune ble på 92,0 % i 2019. Den positive utviklingen fra 2017 til 2018 har dermed fortsatt, og vi nærmer oss målsettingen på 92,5 %. Det egenmeldte fraværet ble på 1,0 % i 2019, omtrent som på samme nivå som de siste årene.

Jobbnærvær kvartalsvis per kommunalområde er gjengitt nedenfor.

	1. halvår 2020	1. halvår 2019	1. halvår 2018
BARNEHAGE	88,7 %	90,3 %	89,5 %
SKOLE	90,6 %		
HELSE, OMSORG OG VELFERD:	89,4 %	91,3 %	89,3 %
LOKALSAMFUNN	93,8 %	93,9 %	91,5 %
STAB OG STØTTE	88,4 %		
UTVIKLING	92,6 %	93,6 %	99,1 %
RÅDMANNSGRUPPE	100,0 %		
TOTALT 1. halvår:	92,1 %	91,5 %	89,9 %

Jobbnærværet viser en økning i 1. halvår 2020 sammenlignet med 1. halvår i 2019. Det til tross for koronaepidemien. Dette tyder på at den oppmerksomhet og tiltakene som er satt inn for å forbedre jobbnærværet virker. Det er fortsatt for tidlig å si at man når målet på 92,5 % jobbnærvær på årsbasis.

5.5. Administrativ struktur

Ny administrativ organisering trådte i kraft fra 1. mars 2020. Til grunn for den nye organiseringen ligger en omfattende prosess med bred involvering. Det er blant annet gjennomført møter på alle kommunale arbeidsplasser der de ansatte ble oppfordret til å komme med innspill.

Som en del av forprosjektet i Søndre Land i møte med framtida, gjennomførte Telemarksforsking en evaluering av omstillingsprosjektet i 2012. Sentrale elementer i evalueringen var:

- Tidligere organisering med den såkalte tonivåmodellen viste inspirasjon fra tankegodset i New Public Management (NPM).
- Det siste tiåret har trenden gått mot flere ledernivåer i kommunenes administrasjon, en form for rehierarkisering. I samme periode er fleksible strukturer blitt langt vanligere, hvor antall ledernivåer varierer mellom sektorer og tjeneste-/fagområder.
- Tidligere organisering medførte et betydelig press på mellomledernivået.
- Lav ledertetthet – og store avdelinger – utfordret den enkelte leders kapasitet til å følge opp sine ansatte på en tilstrekkelig god måte.
- Stabs- og støttefunksjonene fikk ikke tilstrekkelig oppmerksomhet i rådmannens ledergruppe, og de burde skilles ut fra kommunalområdet Lokalsamfunn og stab.

Oppsummert – og noe spissformulert – mente Telemarksforsking det var grunn for å hevde at Søndre Land kommune tilsynelatende hadde organisert seg bort fra det man gjerne forbinder med fordeler for små kommuner, og som vi kan kalle «smådriftsfordeler», slik som fleksibilitet, korte beslutningsveier og oversiktighet i organisasjonen. Dette ble underbygget når Telemarksforsking påpekte at Søndre Land kommune hadde et forbedringspotensial når det gjelder tverrfaglig samarbeid internt, både innad og på tvers av kommunalområder og avdelinger, og at dette i stor grad kunne relateres til organisering.

Innspillene i prosessen, og Telemarksforskings evaluering, er blant annet fulgt opp med at tre stabsavdelinger er slått sammen til én funksjon Stab og støtte med én felles ledelse, direkte underlagt rådmannen. Tre tidligere lederstillinger er dermed redusert til én.

I tidligere organisering lå en del rådgiverfunksjoner direkte under rådmannen. Dette var: kommunalsjef samfunnsplanlegging, næringsrådgiver, kommuneoverlege, digitaliseringsrådgiver og tverrfaglig koordinator for forebyggende barne- og ungdomsarbeid. Ved ny organisering tilkom rådgiver for søknadsarbeid og utvikling. Dette var en direkte oppfølging av politiske initiativ om at Søndre Land kommune i større grad bør utnytte potensialet i søkbare tilskuddsordninger. Rekrutteringen til funksjonen skjedde gjennom interne forflytninger av personale, uten at bemanningen totalt i organisasjonen økte.

For å hente ut potensialet som ligger i å knytte rådgiverfunksjonene tettere sammen, ble rådgiverne i ny organisering samlet i Utviklingsenheten. Kommunalsjef samfunnsutvikling har en koordinerende rolle i enheten, men rådmannen er fremdeles nærmeste leder for alle medarbeiderne.

Sølve AS er ikke en del av den formelle kommuneorganisasjonen. Bedriften har imidlertid en svært viktig rolle i løsningen av kommunens samfunnsoppdrag. Det er grunnen til at Sølve AS er synliggjort med en egen boks på organisasjonskartet.

På overordnet nivå innebærer den nye organiseringen at antall ledere er redusert med to. Uavhengig av organiseringen er også en tidligere kommunalsjefstilling avviklet. Det innebærer at Søndre Land kommune på dette nivået har tre færre ledere enn på samme tidspunkt i fjor.

Når det gjelder endringene, som følge av ny organisering, for de respektive kommunalområdene, vises til omtale ellers i dokumentet.

For å møte behovet for styrkingen av tverrfaglige samarbeid, inneholder den nye organiseringen en forutsetning om opprettelse av fem tverrfaglige nettverk. Dette er:

- Nettverk for tidlig innsats og forebygging
- Nettverk for nærværarbeid og arbeidsmiljø (utvidet AMU)
- Nettverk for mestring
- Nettverk for livsmestring og folkehelse (utvidet folkehelsekomité)
- Nettverk for boattraktivitet og næringsutvikling

Nettverkene er forankret på rådmannsnivå ved at de er forutsatt ledet av kommunalsjef. Det er utpekt egne koordinatorene for hver av nettverkene.

Forankringen på rådmannsnivå skal også sikre at initiativ i nettverkene, som har potensiell positiv effekt for kommunen som helhet, ikke skal «trumfes» av enkeltavdelingers eller kommunalområders prioriteringer av egne ansvarsområder eller budsjetttrammer. Rådmannen er innforstått med at dette kan bli krevende, ikke minst i en situasjon med vektlegging av budsjett disiplin. Det vil derfor være viktig å finne fram til gode mekanismer som sikrer at helhetsperspektivet ivaretas.

Koronaepidemien har gjort at framdriften i etableringen av nettverkene ikke har vært som opprinnelig forutsatt. Nettverket for tidlig innsats og forebygging startet imidlertid opp våren i 2020, og nettverket for mestring er i oppstartsfasen. Forutsetningen er at de øvrige nettverkene skal komme i drift i løpet av 2021, jf. handlingsprogrammet.

5.6. Tilstand administrasjonen

Administrasjonen består av politisk ledelse, rådmannsgruppe, utviklingsenhet samt stab og støttefunksjoner.

Nøkkeltall for administrasjonen	2020	2019	2018	Kommentar
Antall besatte årsverk	31,7	26,9	30,3	Jf ny organisasjonsmodell 2020. Lærlingene inkl fra 2020
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2021	2020	2019	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	Ikke gjennomført siden 2017
Nærvær (i %)	95	95,7*	92,1*	*Jf ny organisasjonsmodell 2020 ligger stab og støtte inn under administrasjon
Økonomisk resultat (i %)	100	105	-	

I antall årsverk ligger det inne gjennomsnittlig 5 årsverk på lærlingeordningen hvert år. Dette vil variere noe da lønnen endres ut fra hvor lærlingen er i utdanningsløpet.

Ny administrativ organisering fra 1. mars 2020 innebar en deling av det tidligere kommunalområde Lokalsamfunn og stab. Fra dette tidspunktet ble stab og støtte lagt rett under rådmannen. Det er derfor ingen tall for hele administrasjonen før 2020.

Medarbeiderundersøkelse ble sist gjennomført i 2017. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Målsetningen i 2021 er at medarbeidertilfredsheten skal ligge på 4,3 eller høyere for administrasjonen.

De økonomiske driftsrammene blir gradvis strammere. Målsetningen er å oppnå økonomisk balanse i 2021. Det vil bli viktig med fokus på digitalisering og hvordan bruke ressursene vi har på tvers av arbeidsområdene innenfor administrasjon.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Administrasjon - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (kr per innbygger)	3 273	3 186	2 793	2 852	2 717
Administrasjon - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (andel av totale utgifter - prosent)	5,1	4,7	5,4	5,5	4,7
Administrasjon - netto driftsutgifter (kr per innbygger)	5 068	4 965	3 817	3 897	3 858
Administrasjon - netto driftsutgifter (andel av totale utgifter – prosent)	7,2	6,5	6,2	6,3	5,9
Politisk styring - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (kr per innbygger)	404	452	393	337	417
Politisk styring - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (andel av totale utgifter - prosent)	0,6	0,7	0,8	0,6	0,7
Politisk styring - netto driftsutgifter (kr per innbygger)	506	617	494	470	555
Politisk styring - netto driftsutgifter (andel av totale utgifter – prosent)	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8

I kroner per innbygger har Søndre Land kommune høye utgifter til administrasjon og politisk styring. Dette er også dokumentert i Telemarksforskings rapport fra forprosjektet til *Søndre Land i møte med framtida*. Utgiftene til administrasjon har gått ned fra 2018 til 2019. For politisk styring er situasjonen motsatt. Gjennomføring av valget i 2019 er en del av forklaringen på økningen i utgifter til politisk styring.

Bildet nyanseres betraktelig dersom en ser på andel av totale utgifter. Siden ansvarsreformen i 1991, har Søndre Land kommunes samlede driftsutgifter (særlig lønnsutgifter) ligget høyt sammenlignet med andre kommuner. Utgiftene til administrasjon og politisk styring i kommunene vil som regel samvariere med det totale utgiftsnivået. Det er verd å merke seg at Søndre Land kommunes lønnsutgifter til administrasjon i 2019 lå på nivå med fylkesgjennomsnittet, i prosent av totale utgifter, og godt under gjennomsnittet for kommunegruppa og landet som helhet.

Til tross for nedgang fra 2018 til 2019, ligger netto utgifter til administrasjon i Søndre Land høyt, også i prosent, sammenlignet med andre kommuner. Det innebærer at det først og fremst er andre utgifter enn lønn, som er nødvendig å gå inn i, når en skal se etter muligheter for å redusere de administrative utgiftene i kommunen.

5.7 Tilstand kommunalområde barnehage

Kommunalområde barnehage innebærer barnehagene: Trevatn, Grettegutua, Hov, Svingen og Vestsida. De private barnehagene; Minstemann og Montessori deltar i kommunalrådets utviklingsarbeid for å sikre et helhetlig barnehagetilbud av høy kvalitet i tråd med barnehageloven. Helsestasjonen inklusiv skolehelsetjenesten er nå egen avdeling innunder kommunalområdet på lik linje med barnehagene. Dette signaliserer satsningen på tidlig innsats da helsestasjonen har en svært viktig rolle fra før barna blir født. Spesialpedagogisk støttetjeneste for barnehagene samt logoped er også knyttet opp mot kommunalområdet. I tillegg er ansvaret for samhandlingen med det interkommunale barnevernet lagt innunder kommunalområdet barnehage. Ny administrativ organisering f.o.m 01.03.20 pålegger kommunalsjefnivå et særlig ansvar for å legge til rette for at de ulike avdelinger og tjenester skal samhandle og arbeide på tvers av kommunalområdene med mål om en tjeneste med optimal organisering.

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2020	2019	2018	Kommentar
Antall besatte årsverk	65,5	70,7	71,6	Jf ny organisasjonsmodell 2020
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2021	2020	2019	
Medarbeidertilfredshet	>4,2	-	-	
Nærvær (i %)	92,5	88,7*	87,8 **	*per 1. halvår 2020 **per 1. halvår 2019
Økonomisk resultat (i %)	100	104*	112	*per 2.tertial 2020

Koronapandemien påvirker både økonomiske resultater og nærvær.

BARNEHAGETJENESTEN

Nøkkeltall	2020	2019
Antall barn i kommunale barnehager	200	219
Antall barn private bhg	17	22
Timer spesialpedagogisk hjelp (lærertimer)	69 t/u	72 t/u
Antall timer assistent på enkeltbarn	58 t/u	51 t/u

Tilbudet for barn med særskilte behov er under omforming. Barnehagen skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når noen barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre periode. Et tiltak for å styrke det allmennpedagogiske i barnehagesektoren, er etablering av faste samarbeids- og veiledningsmøter med PPT og spesialpedagogiske støttetjenester. Dette er også et systemisk tiltak for å flytte kompetansen nærmere barna.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Andel barn 1-2 år i barnehage, i forhold til innbyggere 1-2 år (prosent)	72,3	79,6	81,3	84,6	84,5
Andel barn 3-5 år i barnehage, i forhold til innbyggere 3-5 år (prosent)	97	94,6	96,6	97,3	97,8
Antall barn korrigert per årsverk til grunnbemanning, alle barnehager (antall)	5,2	5,1	5,8	5,7	5,6
Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent)	37,3	31,3	41,3	41,5	42,8
Andel barn i kommunale barnehager som får spesialpedagogisk hjelp (prosent)	3,2	2,7	3,4	3,9	3,2
Netto driftsutgifter barnehager, per innbygger 1-5 år (kr)	164 256	190 870	157 055	163 207	164 453

Nøkkeltall som omhandler andelen barn i forhold til innbyggere som benytter seg av barnehage, viser at Søndre Land ligger noe lavt. Dette gjelder spesielt aldersgruppa 1-2 år. Helsestasjonen i samarbeid med barnehagene vil rette ytterligere oppmerksomhet mot dette området. Bemanningsnorm for barnehage stiller krav om minimum én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. Våre nøkkeltall viser at vi har færre barn per ansatt. Dette skyldes i hovedsak at vi har to én-avdelings barnehager med færre barn per ansatt. Det må her presiseres at 10 timers åpningstid gjør det påkrevd med de antall årsverk de én-avdelings barnehagene har. Nøkkeltallene for andel ansatte med barnehagelærerutdanning, er forholdsvis lave i Søndre Land. Vi ligger derimot an til en positiv

økning tatt dagens barnehagedrift i betraktning. Netto driftsutgifter til barnehager (per innbygger) var spesielt høye i 2019, og har sin hovedforklaring i utvidet og midlertidig drift for å innfri retten til barnehageplass. Det forventes at nøkkeltallene på sikt reduseres med etableringen av nye Hov barnehage.

HELSESYKEPLEIETJENESTEN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år (årsverk)	39,8	45,6	49	44,1	48,9
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst (prosent)	89,4	93	93,2	93,4	96,9

Nøkkeltal vedrørende årsverk per innbygger viser en økning. Noe som vektlegges da tjenesten er sentral i kommunens arbeid med tidlig innsats ovenfor barn og unge.

Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker viser en positiv stigning. Det er fortsatt slik at noen i denne gruppen er fulgt opp på helsestasjonen.

BARNEVERN TJENESTEN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Netto driftsutgifter til barnevernstjenesten per innbygger 0-22 år (kr)	16 040	16 983	8 539	8 393	10 788
Barn med melding ift. innbyggerar 0-17 år (prosent)	4,3	5,4	4,7	4,6	5,2
Barn med barnevernstiltak ift. innbyggerar 0-22 år (prosent)	4,9	5,2	4,8	3,8	4,3
Barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244) (antall)	6,6	9,5	21,5	18,6	16,4
Undersøkingar med handsamingstid innan 3 månader (prosent)	85	82	86	88	84
Brutto driftsutgifter (funksjon 244) per barn med undersøking eller tiltak (kr)	68 882	99 747	50 422	54 769	88 872

Nøkkeltallene viser at Gjøvik-Land barnevern har høyere utgifter enn gruppe 10 og Landet uten Oslo. Dette må sees opp mot nøkkeltallene som viser at behovet for barnevernstjenester i vår region er høyere enn gjennomsnittet i landet uten Oslo. Rapporteringen fra det interkommunale barnevernet om krevende og tunge saker, underbygges av nøkkeltall for barn med undersøking eller tiltak per årsverk. Krevende og sammensatte saker påvirker også nøkkeltall for brutto driftsutgifter per barn med undersøking eller tiltak.

5.8. Tilstand kommunalområde skole

Kommunalområdet innbefatter Odnas skole/SFO, Fryal skole/SFO, Søndre Land ungdomsskole, PPT, flyktningtjenesten og voksenopplæringen.

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2020	2019	2018	Kommentar
Antall besatte årsverk	90,0	91,7	93,0	Jf ny organisasjonsmodell 2020
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2021	2020	2019	
Medarbeidertilfredshet	>4,2	-	-	
Nærvær (i %)	92,5	90,6*	90,3*	*1. halvår
Økonomisk resultat (i %)	100	101,6*	114,53	Prognose pr 31.8. etter tilleggsbevilgning på 3 mill

Skolen har mange lærere ute i permisjon i deler av sin stilling, og har redusert den daglige bemanningen ved blant annet ikke å leie inn vikarer for disse. Det blir derfor nødvendig å fase ut en del stillinger (ca. 6 årsverk) framover i form av naturlig avgang.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Kostragr. 10 2019	Landet uten Oslo 2019
Årstimer til særskilt norskopplæring pr. elev med særskilt norskopplæring (antall)	60,1	364	50,1	36,3
Årstimer til spesialundervisning pr. elev med spesialundervisning (antall)	236,7	216,2	146,8	139,9
Elever i kommunale og private grunnskoler som får særskilt norskopplæring (prosent)	4,1	0,5	3,3	4,9
Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	5,2	6	7,7	7,8
Gruppestørrelse (antall)	15	14,6	15,8	15,8

Det ble brukt uforholdsmessig mange årstimer på norsk2 i 2019. Dette skyldes behovet for relativt store vedtak knyttet opp mot enkeltelever med store behov (analfabeter), pålydende til sammen 1092 årstimer (ca. 28 uketimer). Ellers viser tallene at vi bruker mye ressurser på spesialundervisning, selv om dette ikke gjelder spesielt mange elever.

GRUNNSKOLE

Nøkkeltall	2020	2019	Kommentar
Antall elever	503	527	Det antas en sterk redusering i antall elever framover
Elever ved andre skoler	44	32	2020: Land Montessori (17), Bjonerua (17), Andre private skoler (4), I andre kommuner (6)
Årsverk undervisning kommunale skoler (inkl. fag- og miljøarbeidere)	70,2	72,6	

Elevenes skoleprestasjoner

Utviklingen i elevenes skoleprestasjoner er beskrevet og drøftet i tilstandsrapporten for grunnskolen (legges fram for kommunestyret i oktober 2020). Her gjengis kun tallene for andelen elever på laveste mestringsnivå på nasjonale prøver og antall grunnskolepoeng.

Nasjonale prøver 5. trinn	2019	2018	2017	2016
Andel elever på laveste nivå i lesing 5. trinn	24,6%	32,1 %	15,6 %	20,0 %
Andel elever på laveste nivå i regning 5. trinn	24,6%	37,7 %	10,9 %	32,7 %
Andel elever på laveste nivå i engelsk 5. trinn	40,4%	22,6 %	13,3 %	18,0 %

Mestring 7. trinn	2019-2020	2018-2019
Søndre Land	3,9	4,2
Landet	4,0	4,1

Indeksen viser elevenes opplevelse av mestring i forbindelse med undervisning, lekser og arbeid på skolen.

Resultater 10. trinn	2019	2018	2017	2016
Grunnskolepoeng	39,4	39,8	41,1	38,4

Forutsigbarhet i skolenes budsjetter vil kunne gi mer kontinuitet i de systemrettede tiltakene, knyttet til den tidlige innsatsen. Det er uheldig at slike tiltak (eksempelvis «lesekurs») ikke kan holdes over tid. Å rigge den tidlige innsatsen på en slik måte at vi får et robust, systemrettet og helhetlig opplegg gjennom hele skoleløpet blir derfor et viktig tiltak som vil få prioritet i perioden.

Det blir også viktig for skolene å utvikle sin kompetanse for å hindre utenforskap, og sikre mestringsfølelse og mening i elevenes opplevelse av sin skolehverdag. Diverse forsøk vil derfor bli gjort opp mot mestringsfokuserete tiltak (eksempelvis FROG i skolen og Drive for life/Inspire).

VOKSENOPPLÆRING OG FLYKTINGTJENESTE

Introduksjonsprogrammet inkludert grunnskoleopplæring og norskopplæring med samfunnskunnskap gjennomføres i samarbeid med Sølve Læring pluss. For tiden er det totalt 21 elever som deltar i opplæring, enten i norskopplæring etter Introduksjonsloven eller i grunnskoleopplæring etter Opplæringsloven.

Søndre Land kommune mottar integreringstilskudd for 41 flyktninger. Av disse deltar for tiden 11 flyktninger i introduksjonsprogrammet.

Det ventes 10 nye flyktninger til kommunen i løpet av 2020. Vi er avhengige av nye flyktninger hvert år framover for å kunne opprettholde denne tjenesten.

Voksenopplæringa har sterkt redusert elevtall i takt med færre flyktninger til kommunen. Det er nødvendig å få til et samarbeid med andre kommuner for videreføring av tilbudet.

5.9. Tilstand kommunalområde mestring og velferd

Kommunalområdet dekker helse- og omsorgstjenester, psykisk helse- og rustjenester og sosiale tjenester i NAV. Tjenestene skal være av god kvalitet og med tilstrekkelig kapasitet. Det skal være nødvendig bredde i tjenestetilbudet. Det skal være et robust fagmiljø med vekt på tværfaglighet og samarbeid – både internt og eksternt. Tjenesten har som mål å til enhver tid ha optimal organisering og kunne tilpasse seg framtidige endringer.

- Institusjonstjenestene holder til i Hovli sykehjem fram til Hovlitunet står ferdig 01.05.21. Tjenestene er delt i avdeling rehabilitering og behandling med dagaktivitetstilbud for eldre, og avdeling for demensomsorg med dagaktivitetstilbud for demente.
- Hjemmebaserte tjenester gir helsehjelp og praktisk bistand og opplæring i eget hjem. Den har ansvar for utrykning på trygghetsalarmene.
- Tilrettelagte tjenester gir helsehjelp og praktisk bistand og opplæring til personer med nedsatt funksjonsevne. Dagaktivitetstilbudet Kråkvika hører også til avdelingen. Avdelingen har i tillegg ansvar for avlastningsboligen for barn og unge, støttekontaktordningen og omsorgslønn.
- Psykisk helse og rustjeneste ble egen avdeling fra 01.03.20 Avdelingen gir støttesamtaler, gruppetilbud, og lavterskel dagtilbud. I tillegg hører botilbudet Hov Nordre til avdelingen samt LAR/Utegruppa.
- Fysio/ergo/friskliv/hjemmevaktmestertjenesten er blitt egen avdeling fra 01.03.20. De jobber mye innenfor satsningsområdene rehabilitering, mestring og velferdsteknologi.
- Legetjenesten er blitt egen avdeling fra 01.03.20 Hov Legesenter har 6 legehjemler og en turnuslege. Det er ansatt 5,5 årsverk hjelpepersonell.
- Kjøkkenet produserer mat til sykehjem, eldresenter, kantine og til hjemmeboende. Det skal driftes etter gjeldende normer, og tilbyr kvalitetsmessig god og ernæringsriktig mat til kunder.
- NAV Søndre Land arbeider etter arbeids- og velferdsforvaltningens visjon "Vi gir mennesker muligheter", og har som hovedmål å bidra til en velfungerende velferdstjeneste og et velfungerende lokalsamfunn, samt gi innbyggere og næringsliv gode, behovsrettede og samordnede tjenester. De kommunale tjenestene i NAV-kontoret er: Tjenester i hht lov om sosiale tjenester i NAV (bl.a. økonomisk stønad, kvalifiseringsprogram, midlertidig bolig, råd og veiledning)

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2020	2019	2018	Kommentar
Antall besatte årsverk	234,6	232,9	239,7	Jf ny organisasjonsmodell 2020
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2021	2020	2019	
Medarbeidertilfredshet	>4,2	-	-	
Nærvær (i %)	92,5	89,4*	91,5	
Økonomisk resultat (i %)	100	104*	110	

Koronapandemien påvirket både økonomisk resultat og nærvær i 2020.

*Tall pr 2. tertial

HELSE- OG OMSORGSTJENESTER

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester per innbygger (kr)	41096	44228	28535	28772	33654
Årsverk helse og omsorg per 10 000 innbygger (årsverk)	468,1	481,5	306,7	313,7	361
Andel brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten m/ helseutdanning (prosent)	76,4	75,6	79,3	77,7	79
Andel innbyggere 80 år og over som bruker hjemmetjenester (prosent)	31,5	28,6	31,4	30,3	..
Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på sykehjem (prosent)	11,7	10,5	10	11,9	10,5
Andel brukere av hjemmetjenester 0-66 år (prosent)	51,6	57,9	50,2	47,9	..
Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon (kr)	3436	3828	4024	3842	4099
Legetimer per uke per beboer i sykehjem (timer)	0,56	0,38	0,52	0,56	0,61
Andel innbyggere 67-79 år med dagaktivitetstilbud (prosent)	2,63	2,59	0,82	0,69	0,77
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	12,4	12,8	10,8	11,5	12,8
Avtalte fysioterapeutårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	9,4	11,4	9,1	9,7	11,7

Søndre Land kommune ligger fortsatt høyt sammenlignet med andre både når det gjelder utgifter til kommunale helse og omsorgstjenester og i antall årsverk per 10 000 innbyggere.

Det er nærliggende å tenke at utgiftsnivået henger sammen med vertskommuneansvaret.

Trass i at kompetanse er et satsningsområde, har andel årsverk i helse og omsorg med helsefagutdanning blitt redusert.

Andel innbyggere over 80 år, som mottar tjenester, fortsetter å gå ned. Kan det skyldes en friskere befolkning som er over 80 år, eller handler det om at det er flere i den aldersgruppen nå, slik at antall brukere faktisk øker? Andel innbyggere under 66 år som mottar hjemmetjenester er høyere enn i andre kommuner, og andelen er økende.

Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon fortsetter å øke, men kommunen drifter fortsatt rimeligere enn kostragruppe 10 og Oppland.

Vi har høy andel personer med tilbud om dagaktivitetsplass i aldersgruppen 67-79 år, sammenlignet med andre. Dette ser vi på som et godt forebyggende tiltak.

Det er en styrt økning av legetimer i sykehjem, og kommunen har besatt alle fastlegehemmer. Derfor ser rapporteringen ut til være feil. Timer i sykehjem ble økt i 2019 da det ble ansatt sykehjemslege i 50% stilling, i tillegg til de tilsynslegene som var der fra tidligere.

Bemanningen i fysioterapitjenesten er nå mer stabil enn på lenge, og kommunen er godt dekket sammenlignet med andre.

PSYKISK HELSE- OG RUSTJENESTER

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Årsverk av psykiatriske sykepleiere per 10 000 innbyggere (helse- og omsorg) (antall)	Ikke tall	1,8	4,4	4,9	4,2
Årsverk av personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	Ikke tall	5,2	8,6	9	7,4
Årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	Ikke tall	7,5	2,7	3,2	2,5
Andel nyinnflyttede med psykiske problemer (prosent)	Ikke tall	50	12	9	8

Flere personer som tar videreutdanning, gjennomfører en utdanning som heter psykisk helse og rus. En splitting av disse videreutdanningene kan gi en feil rapportering. Årsverk av psykiatriske sykepleiere, og personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid, ligger noe lavere enn de vi kan sammenligne oss med. Vi ligger høyt på årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid sammenlignet med andre. Andel nyinnflyttede personer med psykiske problemer er beregnet ut fra andel nyinnflyttede husstander der en eller flere personer er rusmiddelmissbrukere og i tillegg har en psykisk lidelse, i prosent av alle nyinnflyttede husstander tildelt bolig i løpet av året. Det er altså et bilde på de som får tildelt kommunal bolig.

SOSIALTJENESTER

Nøkkeltall	2020
Andel uføre av befolkningen 18-67 år i SLK	729/21,1%*
Antall helt arbeidsledige i kommunen	114/4,2%*

* per august 2020

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Sosialhjelpsmottakere (antall)	93	109	4758	116264	4810
Antall sosialhjelpsmottakere 18-24 år (antall)	11	25	963	22517	947
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp i 6 måneder eller mer (antall) ¹	17	30	1615	44617	1597
Sosialhjelpsmottakere med arbeidsinntekt som hovedinntekt (antall)	6	16	574	13007	572
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold (antall) ²	21	23	1815	48174	1711
Antall barn i familier som mottok sosialhjelp (antall)	41	42	2344	58735	2603

Nøkkeltallene for sosialhjelpsmottakere viser antall personer og er derfor ikke så aktuelle å sammenligne med annet enn internt i kommunen. Generelt ser vi en økning i antall personer som mottar sosialhjelp mellom 2018 og 2019, og de mottar stønaden lenger enn tidligere. Andel personer med arbeidsinntekt som søker sosialhjelp har økt noe.

Andel barn i familier som mottar sosialhjelp blir registrert og fulgt med på jevnlig. Det er tatt med to indikatorer som ikke er fra Kostra, de viser andel uføre av befolkningen, som pr august var på ca 21%. Den andre indikatoren viser helt arbeidsledige i kommunen som i august var 4,2%.

5.10 Tilstand kommunalområde lokalsamfunn

Kommunalområdet er ansvarlig for gi tjenester innenfor områdene bolig, eiendomsforvaltning, brann og ulykkesvern, husholdningsavfall, kirke, klima og energi, kommunal vannforsyning og avløp, kultur/barne- og ungdomstiltak, landbruk, plan, byggesak og miljø og samferdsel.

Kommunalområdet består av avdelingene Teknisk drift, bygg og vedlikehold, Arealforvaltning, Kultur og Renhold som er ansvarlig for disse tjenestene.

Nøkkeltall	2020	2019	2018	Kommentar
Antall besatte årsverk	56,8	60,1	63,0	Jf ny organisasjonsmodell 2020
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2021	2020	2019	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	
Nærvær (i %)	95,0	93,8*	94,6	*per 1. halvår 2020
Økonomisk resultat (i %)	100	100*	111	*per 2. tertial 2020 basert på styrket driftsrammer med 2,4 mill og ekstra koronamidler holdt utenfor

Generelt er store deler av 2020 påvirket av pandemien, noe som kan bidra til at tallene ikke er helt sammenlignbare. Spesielt gjelder dette jobbnærvær. Målsettingen er et jobbnærvær på 95 % i 2021, noe kommunalområdet har vært nær ved å nå tidligere år.

Antall årsverk i kommunalområdet reduseres gradvis, som en følge av at budsjetttrammene reduseres. Det er en målsetting at dette skjer ved naturlig avgang, og at man unngår å ansette nye ved å fordele arbeidsoppgaver enten i avdelingen eller på tvers av avdelingene.

Medarbeiderundersøkelse som sist ble gjennomført i 2017, ga et resultat på 4,3 for kommunalområdet lokalsamfunn/stab. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Målsettingen i 2021 er å være på tilsvarende nivå eller høyere for kommunalområdet lokalsamfunn.

De økonomiske driftsrammene blir gradvis strammere. Målsettingen er å oppnå økonomisk balanse i 2021.

BOLIG

De økonomiske KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall)	33	33	20	21	25
Lønnsutgifter per eid kommunal bolig (kr)	13 297	11 102	9 699	9 579	13 875
Brutto investeringsutgifter til boligformål per innbygger i kroner (kr)	601	5 588	1 368	1 621	1 970
Andel kommunale boliger som er tilgjengelige for rullestolbrukere (prosent)	67	68	66	54	61
Andel nye søkere som har fått avslag på kommunal bolig (prosent)	27	20	25	27	29
Antall boliger godkjent av kommunen for finansiering med startlån, per 1000 innbyggere (antall)	1,2	2,1	1,9	1,4	1,7
Antall husstander tilkjent statlig bostøtte fra Husbanken per 1000 innbyggere (antall)	13,3	11,4	15,6	13,4	12,1

Kommunen har flere kommunalt disponerte boliger enn de fleste sammenlignbare kommuner grunnet ansvarsreformen. Det er god andel kommunale boliger som er tilgjengelig for rullestolbrukere. Videre er andel nye søkere som har fått avslag på kommunal bolig gått ned i 2019. Andelen er betydelig lavere enn snittet i Oppland.

EIENDOMSFORVALTNING

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i prosent av samlede driftsutgifter (prosent)	8,2	7,8	8	9	8,6
Netto driftsutgifter til forvaltning av eiendom per innbygger (kr)	190	183	221	299	327
Areal på formålsbygg per innbygger (m ²)	4,95	4,95	4,95	4,94	5,63
Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter (kr)	100	116	73	101	68

Utgifter til driftsaktiviteter per kvadratmeter (kr)	706	724	555	602	453
Herav utgifter til renhold (kr)	260	266	174	173	180
Herav energikostnader per kvadratmeter (kr)	132	132	112	134	133

Forvaltning av kommunale bygninger og boliger varierer fra kommune til kommune, så sammenligning med andre er misvisende. Bl.a. har flere kommuner valgt å la en kommunal stiftelse eller foretak eie rådhus, og i mange kommuner er boliger eid av en boligstiftelse. Det betyr at areal og kostnader for disse ikke nødvendigvis inngår i Kostra-tallene.

BRANN OG ULYKKESVERN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Netto driftsutgifter til forebygging brann og andre ulykker pr. innbygger, konsern (kr)	35	85	9	65	35
Netto driftsutgifter til beredskap brann og andre ulykker pr. innbygger, konsern (kr)	1 214	1 344	850	853	926
Årsverk i brann- og ulykkesvern per 1000 innbyggere (årsverk)	0,28	0,46	..	0,72	0,78
Antall bygningsbranner (antall)	7	5	121	2 798	123

Søndre Land kommune har høyere netto driftsutgifter enn andre kommuner til forebygging og beredskap brann og andre ulykker per innbygger. Det er et generasjonsskifte i brannvesenet som medfører høyere kostnader til utdanning av nye mannskaper. Videre går antall innbyggere ned, noe som også gir høyere kostnader per innbygger. Likevel gir kostnadsbildet et grunnlag for å gjøre en nærmere vurdering av eventuelle innsparingsmuligheter.

HUSHOLDNINGSAVFALL

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Årsgebyr for avfallstjenesten - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	2 233	2 233	2 653	2 851	2 278
Selvkostgrad (prosent)	100	98	101	96	100
Andel levert til materialgjenvinning inkl. biologisk behandling (prosent)	54	52,3	46,1	40,8	44,7

Årsgebyr for avfallstjenesten hadde flat utvikling fra 2018 til 2019 og er lavere enn snittet i Oppland og landet. Selvkostgraden er tilnærmet 100 %.

KIRKE

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Brutto driftsutgifter til kirker og gravplasser pr.innbygger i kroner (kr)	1 032	936	653	657	727
Medlem og tilhørige i Dnk i prosent av antall innbyggere (prosent)	81,4	80,4	75,5	71,7	79,6
Døpte i prosent av antall fødte (prosent)	66	61,4	69,4	56,8	67,1
Konfirmerte i prosent av 15-åringer (prosent)	70,5	66,7	64,7	57,7	65,2
Kirkelige gravferder i prosent av antall døde (prosent)	118,8	98,2	91,3	87,5	94
Medlemmer i tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke i prosent av antall innbyggere (prosent)	6	6,3	10,4	11,2	7,1

Netto driftsutgifter til kirker og gravplasser per innbygger er høyere i Søndre Land kommune sammenlignet med gruppe 10, Oppland og snittet i landet. Det er en høy andel som velger konfirmasjon i Søndre Land sammenlignet med andre kommuner.

KLIMA OG ENERGI

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Energiutgifter per m2 (fylkes) kommunalt eide bygg (kr)	132	132	112	134	133
Energibruk per m2 eid areal, formålsbygg (kWh)	160	166	140	154	167
Andel fornybarforbruk av totalt forbruk i (fylkes)kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	93	96	97	96	98

En av årsakene til at Søndre Land kommune ligger høyere på energikostnader til institusjonslokaler per kvadratmeter, er Hovli. Ved å bygge Hovlitunet vil energikostnadene per kvadratmeter reduseres betydelig.

KOMMUNAL VANNFORSYNING

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Selvkostgrad (prosent) (før bruk av fond)	90	92	100	91	104
Årsgebyr for vannforsyning - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	7 255	7 255	3 521	3 739	4 197
Andel fornyet kommunalt ledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år (prosent)	1,1	0,56	..	0,67	0,85
E.coli: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater (prosent)	100	100	..	99,4	99,7
Andel av total kommunal vannleveranse til lekkasje (prosent)	45	44,9	..	29,9	38,8

Selvkostregnskapet viser at man har en økning i inndekningen fra ca 80 % i 2017, 90 % i 2018 til 92 % i 2019. Målsetningen er oppnå en selvkostgrad på 100 %. Videre er årsgebyret for vannforsyning høyere enn i andre kommuner. Kommunen ligger høyere enn andre kommuner når det gjelder andel av total kommunal vannleveranse som går til lekkasje.

KOMMUNALT AVLØP

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Selvkostgrad (prosent) (før bruk av fond)	90	90	99	94	102
Årsgebyr for avløpstjenesten – ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	6 910	7 279	4 354	4 142	5 091
Andel fornyet kommunalt spillvannsnett, gjennomsnitt for siste tre år (prosent)	1,09	0,64	..	0,57	0,47
Andel innbyggere tilknyttet anlegg der renskrav er oppfylt (prosent)	71,2	72,9	..	41,1	49,3

Selvkostgraden viser en flat utvikling og er lavere enn i andre kommuner. Målsettingen er oppnå en selvkostgrad på 100 %. Videre er årsgebyret for avløpstjenesten høyere enn i andre kommuner. Andel fornyet ledningsnett har gått ned, men er høyere enn i andre kommuner. Andel innbyggere tilknyttet anlegg der renskrav er oppfylt, er høyt sammenlignet med andre kommuner.

KULTUR/BARNE- OG UNGDOMSTILTAK

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Netto driftsutgifter til kultursektoren per innbygger (kr)	1 739	1 806	2 173	2 549	2 532
Netto driftsutgifter til idrett i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,5	0,5	1,2	1,4	1,2
Netto driftsutgifter til barn og unge i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,5	0,5	0,8	0,8	0,8
Besøk i folkebibliotek per innbygger (antall)	2,1	2	3,8	4,9	4,2
Besøk per kinoforestilling (antall)	32,8	23,9	25,3	25,5	31,2
Barn 6-15 år i kommunens kulturskole (prosent)	20,1	23,2	15,8	13,8	16,6

Netto driftsutgifter til kultursektoren viser en liten økning, men godt under andre kommuner. Videre viser netto driftsutgifter til idrett og til barn og unge, målt i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter, stabil utvikling, men godt under andre kommuner. Andel barn som deltar i kulturskolen øker og er betydelig høyere enn i andre kommuner. Besøkstallene på kinoen går ned, men i nærheten av snittet i kommuner.

LANDBRUK

Nøkkeltall	2019	2018	2017
Landbrukseiendommer (antall)	574	569	572
Jordbruksbedrifter (antall)	108	110	110
Jordbruksareal i drift (dekar)	23 916	24 064	22 894
Produktivt skogareal (dekar)	537 358	537 425	537 524

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter (prosent)	0,4	0,3	0,3	0,2	0,5
Dyrka og dyrkbar jord omdisponert til andre formål enn landbruk (dekar)	2,2	2,8	333,6	8 155,1	286,1
Godkjent nydyrka areal (dekar)	0	14	1 458	28 128	2 233
Søknader i alt etter jord- og konsesjonslov (antall)	15	17	453	8 547	621

Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter er svakt ned og på snittet av andre kommuner.

PLAN, BYGGESAK OG MILJØ

Nøkkeltall	2019	2018	2017
Reguleringsplaner vedtatt i alt (antall)	4	1	2
Byggesøknader i alt behandlet (antall)	81	83	144
Behandlede byggesøknader med 3 ukers frist (antall)	25	41	95

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Selvkostgrad i byggesaker (prosent)	34	37	71	83	85
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 3 ukers frist (dager)	13	12	21	18	17
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 12 ukers frist (dager)	39	29	40	37	32
Andel av reguleringsplanene som ble møtt med innsigelser (prosent)	33	67	32	26	25
Andel av innvilgete byggesøknader som skjer gjennom vedtak om dispensasjon fra plan (prosent)	18	30	21	17	13

Selvkostgraden viser lav inndecking, og langt lavere inndecking enn i andre kommuner.

Saksbehandlingstid for byggesaker viser en bedring fra 2018 til 2019, noe som skyldes at den ene stillingen var ubesatt i store deler av 2018. Saksbehandlingstiden er noe raskere enn i andre kommuner.

SAMFERDSEL

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2019	Gruppe 10 2019	Landet uten Oslo 2019	Oppland 2019
Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr)	881	985	1 093	1 218	1 318
Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per km (kr)	117 929	131 714	114 806	147 655	128 290
Brutto investeringsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr)	708	354	1 464	1 339	1 141
Andel km tilrettelagt for syklende som kommunen har ansvaret for av alle kommunale veier (prosent)	19	19	17	14,6	17,2
Andel kommunale veier og gater med belysning av alle kommunale veier og gater (prosent)	52,4	73,8	66,6	60,1	47,1
Andel kommunale veier og gater uten fast dekke av alle kommunale veier og gater (prosent) ²	47,6	45,2	27	28,1	42,5

Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr) viser en økning fra 2018 til 2019, men lavere enn i andre kommuner. Brutto investeringsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger viser en markant nedgang fra 2018 til 2019 og betydelig lavere enn i andre kommuner.

DEL 3 - BUDSJETTOVERSIKTER

6.1. BEVILGNINGSOVERSIKT – drift (årsbudsjett 2021 og økonomiplan) 2021-2024

		Regnskap 2019	Budsjett 2020 (oppr)	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Rammetilskudd		-210 471 801,00	-220 556 000	-223 040 000	-222 900 000	-222 950 000	-223 000 000
Inntekts- og formueskatt		-123 932 675,08	-126 000 000	-126 000 000	-126 000 000	-126 000 000	-126 000 000
Eiendomsskatt		0	0	0	0	0	0
Andre generelle driftsinntekter	1	-68 256 459,00	-65 844 000	-64 060 000	-61 700 000	-59 350 000	-57 000 000
Sum generelle driftsinntekter		-402 660 935,08	-412 300 000	-413 100 000	-410 600 000	-408 300 000	-406 000 000
Sum bevilgninger drift, netto		404 000 243,69	371 364 000	380 437 000	369 037 000	363 937 000	358 037 000
Avskrivninger		23 534 084,00	26 000 000	26 000 000	26 000 000	26 000 000	26 000 000
Sum netto driftsutgifter		427 534 327,69	397 364 000	406 437 000	395 037 000	389 937 000	384 037 000
Brutto driftsresultat		24 873 392,61	-15 036 000	-6 663 000	-15 563 000	-18 363 000	-21 963 000
Renteinntekter		-7 627 686,48	-7 250 000	-5 200 000	-5 300 000	-5 500 000	-5 800 000
Utbytter		-123 714,00	-250 000	-200 000	-200 000	-200 000	-200 000
Gevinst og tap på finansielle omløpsmidler		-15 589 349,00	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000
Renteutgifter		7 551 061,00	21 300 000	3 500 000	14 200 000	14 200 000	14 100 000
Avdrag på lån		20 230 392,00	28 200 000	29 700 000	25 000 000	25 000 000	26 000 000
Netto finansutgifter		4 440 703,52	39 500 000	25 300 000	31 200 000	31 000 000	31 600 000
Motpost avskrivninger		-23 534 084,00	-26 000 000	-26 000 000	-26 000 000	-26 000 000	-26 000 000
Netto driftsresultat		5 780 012	1 536 000	7 363 000	10 363 000	13 363 000	16 363 000

		Regnskap 2019	Budsjett 2020 (oppr)	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Disp. eller dekning av netto driftsresultat							
Overføring til investering		0	0	-300 000	-65 000	-65 000	0
Netto avs. til eller bruk av bundne driftsfond	2	-655 715,87	964 000	1 162 508	1 202 000	1 202 000	1 137 000
Netto avs. til eller bruk av disposisjonsfond	3	12 745 548,67	-2 500 000	-8 225 508	-11 500 000	-14 500 000	-17 500 000
Dekning av tidligere års merforbruk		-6 309 820,67	0	0	0	0	0
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat		5 780 012,13	-1 536 000	-7 363 000	-10 363 000	-13 363 000	-16 363 000
Fremført til inndeckn. i senere år (merforbruk)		0	0	0	0	0	0

NOTER:

- 1 Andre generelle driftsinntekter er vertskommunetilskudd, investeringskompensasjoner og konsesjonsavgift.
- 2 Budsjettet netto avsetning til eller bruk av bundne driftsfond gjelder blant annet bruk av Skogfondet til investeringer i Øistadsetervegen i 2021, 2022 og 2023 og avsetning av forskjellige ubrukte prosjektmidler til bruk neste år.
- 3 Budsjettet avsetning til disposisjonsfond gjelder:
  - o 2021: Bufferkapital 6,5 mill, pensjonsfond 1,0 mill, disposisjonsfond 1,0 mill
  - o 2022: Bufferkapital 6,5 mill, 2 ulike pensjonsfond totalt 3,0 mill, disposisjonsfond 2,0 mill
  - o 2023: Bufferkapital 6,5 mill, 2 ulike pensjonsfond totalt 6,0 mill, disposisjonsfond 2,0 mill
  - o 2024: Inflasjonsfond 6,5 mill, 2 ulike pensjonsfond totalt 9,0 mill, disposisjonsfond 2,0 mill

Budsjettet bruk av fond gjelder kommuneskogens disposisjonsfond til bruk i investeringer i Øistadsetervegen i 2021 på 274.492,-

6.2. BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2021-2024

	Regnskap 2019	Budsjett 2020 (oppr)	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
BARNEHAGE	67 869 137,54	62 169 869	67 200 000	66 000 000	65 300 000	64 400 000
SKOLE	69 425 414,18	60 858 229	59 800 000	58 900 000	57 800 000	56 900 000
MESTRING OG VELFERD	175 881 387,67	164 071 902	170 600 000	166 000 000	161 100 000	155 400 000
LOKALSAMFUNN	38 458 089,11	32 120 000	34 000 000	31 000 000	30 000 000	29 400 000
FELLES	13 844 884,54	9 800 000	8 400 000	9 900 000	8 400 000	9 900 000
STAB OG STØTTE	25 601 386,71	25 980 000	27 600 000	27 000 000	26 900 000	26 800 000
UTVIKLING	6 616 884,36	4 700 000	6 100 000	5 500 000	5 400 000	5 300 000
RÅDMANNSGRUPPE	7 050 348,46	6 300 000	7 200 000	7 100 000	7 000 000	7 000 000
POLITISK LEDELSE	4 620 251,38	4 300 000	4 500 000	4 400 000	4 500 000	4 400 000
Andre sentrale inntekter og utgifter*	-6 060 234,31	100 000	-6 100 000	-7 900 000	-3 600 000	-2 600 000
Sum bevilgninger til drift	403 307 549,64	370 400 000	379 300 000	367 900 000	362 800 000	356 900 000
Herav:						
Netto avsetning til eller bruk av bundne driftsfond	500 847,30	964 000	1 137 000	1 137 000	1 137 000	1 137 000
Netto avsetning til eller bruk av disposisjonsfond	191 846,75	0	0	0	0	0
Sum bevilgning drift, netto	404 000 243,69	371 364 000	380 437 000	369 037 000	363 937 000	358 037 000

* Gjelder i all hovedsak premieavvik pensjon

6.3. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer (årsbudsjett 2021 og økonomiplan) 2021-2024

	Regnskap 2019	Budsjett 2020 (oppr)	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Investeringer i varige driftsmidler	251 264 130,30	276 405 000	136 045 000	36 910 000	24 010 000	23 610 000
Tilskudd til andres investeringer	345 000,00	0	0	0	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	1 959 442,00	2 400 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Utlån av egne midler	10 601 256,60	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	931 565,00	0	152 000 000	0	0	0
Sum investeringsutgifter	265 101 393,90	278 805 000	290 045 000	38 910 000	26 010 000	25 610 000
Kompensasjon for merverdiavgift	46 255 173,67	45 000 000	20 000 000	3 500 000	2 000 000	2 000 000
Tilskudd fra andre	71 281 288,12	71 459 000	8 220 000	0	0	0
Salg av varige driftsmidler	5 724 724,01	1 500 000	1 700 000	1 500 000	1 500 000	3 500 000
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	1 420 504,70	0	0	50 000	100 000	0
Bruk av lån	143 264 942,40	159 946 000	259 325 000	33 295 000	23 345 000	21 110 000
Sum investeringsinntekter	267 946 632,90	277 905 000	289 245 000	38 345 000	26 945 000	26 610 000
Videreutlån	0	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Bruk av lån til videreutlån	0	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Avdrag på lån til videreutlån	0	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Mottatte avdrag på videreutlån	0	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Netto utgifter videreutlån	0	0	0	0	0	0

	Regnskap 2019	Budsjett 2020 (oppr)	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Overføring fra drift	72 759,00	0	300 000	65 000	65 000	0
Netto avsetning til eller bruk av bundne inv.fond	122 560,00	0	0	0	0	0
Netto avsetning til eller bruk av ubundne inv.fond	-3 040 558,00	900 000	500 000	500 000	-1 000 000	-1 000 000
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-2 845 239,00	900 000	800 000	565 000	-935 000	-1 000 000
Fremført til inndeckning i senere år (udekket beløp)	0	0	0	0	0	0

6.4. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringsutgifter i varige driftsmidler spesifisert – 2021-2024

	Rev. budsjett pr 2. tertial 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Utskifting av tekniske anlegg Fryal/SLUS (ventilasjon)	690 000	500 000			
Utbedring amfi på nedsiden av SLUS		1 500 000			
Hovlitunet	199 540 000	90 000 000			
Velferdsteknologi	870 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Ny telefonløsning legesenteret	100 000	100 000			
Tilpasninger 2. etasje helsehuset		500 000			
Utstyr til fysio, ergo og friskliv i nye lokaler		370 000			
Omdisponering av seremonirom/dagtilbud/hjelpemiddelrom		*2 000 000			
Rehabilitering eldresenteret		*300 000	*5 000 000	*4 000 000	*4 000 000
Tilpassing arealer NAV		500 000	4 500 000		
Ny renseløsning for Trevatn vannverk	621 800	1 000 000			
Brurudbakka (vann og avløp)	35 000	*300 000	*1 000 000	*6 000 000	*6 000 000
Nordberg (inne på feltet)		*8 500 000			
Holmen pumpestasjon			1 250 000		
Fryal pumpestasjon		1 250 000			
Vann og avløp på Klinkenbergtoppen boligområde		*300 000	*3 000 000	*2 700 000	
Møbelvegen, omlegging av avløp og overvann		250 000			
Randsfjordvegen, omlegging av avløp og overvann		200 000			
Halmrastgutua – nyanlegg for vann og avløp		*1 500 000			
Kristenstuvegen – ny VA-ledning		*3 000 000			
Uspesifikt vann og avløp			6 000 000	1 250 000	4 000 000
Tømmestasjon bobiler		*1 000 000			
Boligtomter	30 000	50 000	50 000	50 000	50 000

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2020</i>	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Tilleggsarealer	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Fladsrudbygget + tomt	750 000		*7 500 000		
Tiltak Hov sentrum, trafikkisikkerhet	150 000	2 300 000			
Stedsutvikling Hov sentrum	1 969 262	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Salg av boliger	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000
Brannbil			3 500 000		
Boligområde Fluberg – planarbeid		100 000	100 000		
Veg til Klinkenbergtoppen boligområde			*2 000 000	*2 000 000	
Kultursalen – utskifting av stoler		2 050 000			
Rehabilitering Rådhuset inkl. festsal	200 000	*3 500 000			
Kjøp av løypemaskin		2 200 000			
Kjøp av brukt leddstyrt traktor med kantklipper		1 900 000			
Utredningsarb. for flom og skredfare, for komm. tiltak ved Fallselva		200 000			
Utredning regulering Hovlandsvegen m.m.		400 000			
Øistadsetervegen, nødvendig opprustning		375 000	550 000	550 000	
Lastebil					2 000 000
Ny adgangskontroll Ungdommens Hus		250 000			
Idrettshall rehabilitering – utredning					100 000
Klimatiltak Klinkenbergtoppen		100 000			
Klimatiltak stedsutvikling		140 000			
Nye dataservere og switchere	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Digitalisering (programvare o.l.)	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Digitalisering av eiendomsarkivet	1 000 000	500 000			
Kabling 1. etasje rådhuset		500 000			
Oppgradering Wifi SLUS + Fryal		1 250 000			

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2020</i>	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Oppgradering Wifi rådhuset + helsehuset 2. etasje		1 250 000			
Rundsløyfe fiber mellom rådhuset og helsehuset		*500 000			
Solavskjerming rådhuset		*500 000			
Solavskjerming aktivitetsbygget på Klinikkområdet		100 000			
Pusse opp Breskebakke 37		*750 000			
Brannmurer		1 600 000			
Uforutsatte investeringer 2023 og 2024				5 000 000	5 000 000
Totale investeringer i varige driftsmidler		136 045 000	36 910 000	24 010 000	23 610 000
Investeringer i aksjer og andeler i selskapet – Egenkapitalinnskudd KLP		2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Overføring fra drift – skogfondmidler til Øistadsetervegen		300 000	65 000	65 000	0
Statlige tilskudd:					
Hovlitunet		8 100 000	0	0	0
Klimatiltak Klinkenbergtoppen		50 000	0	0	0
Klimatiltak stedsutvikling		70 000	0	0	0

Investeringer innenfor selvkostområdet VAR (Vann, avløp og renovasjon) er på 16,3 mill i 2021, 11,25 mill i 2022, 9,95 mill i 2023 og 10 mill i 2024.
Alle beløp merket med * er kun estimater.

6.5. ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT I PLANPERIODEN 2021-2024

	Regnskap 2019	Budsjett 2020 (oppr)	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Driftsinntekter						
Rammetilskudd	210 471 801,00	220 456 000	223 040 000	222 900 000	222 950 000	223 000 000
Inntekts- og formueskatt	123 932 675,08	126 000 000	126 000 000	126 000 000	126 000 000	126 000 000
Eiendomsskatt	0	0	0	0	0	0
Andre skatteinntekter	293 185,00	0	0	0	0	0
Ander overføringer og tilskudd fra staten	77 969 131,00	67 366 662	72 950 135	70 590 135	68 240 135	65 890 135
Overføringer og tilskudd fra andre	76 998 302,80	68 415 839	66 209 538	66 209 538	66 209 538	66 209 538
Brukerbetalinger	17 732 629,33	17 120 702	16 922 553	16 922 553	16 922 553	16 922 553
Salgs- og leieinntekter	51 441 810,03	51 465 104	52 750 717	52 750 717	52 750 717	52 750 717
Sum driftsinntekter	558 839 534,24	550 824 307	557 872 943	555 372 943	553 072 943	550 772 943
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	312 223 715,17	289 022 617	283 831 063	273 831 062	266 831 062	259 631 062
Sosiale utgifter	78 364 882,28	76 068 683	77 677 846	76 577 846	75 677 846	74 477 846
Kjøp av varer og tjenester	144 232 163,25	123 355 937	137 782 243	137 482 244	140 282 244	142 782 244
Overføringer og tilskudd til andre	26 585 210,88	21 491 071	25 968 791	25 968 791	25 968 791	25 968 791
Avskrivninger	23 534 084,00	26 000 000	26 000 000	26 000 000	26 000 000	26 000 000
Sum driftsutgifter	584 940 055,58	535 938 307	551 259 943	539 859 943	534 759 943	528 859 943
Brutto driftsresultat	-26 100 521,34	14 986 000	6 613 000	15 513 000	18 313 000	21 913 000

	Regnskap 2019	Budsjett 2020 (oppr)	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Finans						
Renteinntekter	7 636 832,32	7 250 000	5 200 000	5 300 000	5 500 000	5 800 000
Utbytter	174 005,00	300 000	250 000	250 000	250 000	250 000
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	15 589 349,00	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000
Renteutgifter	7 560 853,83	21 300 000	3 500 000	14 200 000	14 200 000	14 100 000
Avdrag på lån	20 230 392,00	28 200 000	29 700 000	25 000 000	25 000 000	26 000 000
Netto finansutgifter	-4 391 059,51	-39 450 000	-25 250 000	-31 150 000	-30 950 000	-31 550 000
Motpost avskrivninger	23 534 084,00	26 000 000	26 000 000	26 000 000	26 000 000	26 000 000
Netto driftsresultat	-6 957 496,85	1 536 000	7 363 000	10 363 000	13 363 000	16 363 000
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	0	0	-300 000	-65 000	-65 000	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-655 715,87	964 000	1 162 508	1 202 000	1 202 000	1 137 000
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	12 745 548,67	-2 500 000	-8 225 508	-11 500 000	-14 500 000	-17 500 000
Dekning av tidligere års merforbruk	-6 309 820,67	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	5 780 012,13	-1 536 000	-7 363 000	-10 363 000	-13 363 000	-16 363 000
Fremført til inndecking i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0

6.6. OVERSIKT OVER GJELD OG ANDRE VESENTLIGE LANGSIKTIGE FORPLIKTELSE I PLANPERIODEN 2021-2024

Lånegjeld	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024
Saldo pr 01.01.	544,8 mill	623,1 mill	631,2 mill	628,5 mill
Avdrag	-29,7 mill	-24,9 mill	-25,7 mill	-26,4 mill
Nye lån	108,0 mill	33,0 mill	23,0 mill	21,0 mill
Saldo pr 31.12.	623,1 mill	631,2 mill	628,5 mill	623,1 mill

Tabellen viser planlagt gjeldutvikling i planperioden ut fra investeringer og avdrag.

Pensjonsforpliktelser	2021	2022	2023	2024
<i>Saldo pr 1.1.20 på 987 mill forventes økt med 3-4% årlig</i>	<i>1 020 mill</i>	<i>1 060 mill</i>	<i>1 100 mill</i>	<i>1 140 mill</i>

Tabellen viser estimert årlig utvikling på pensjonsforpliktelser basert på en årlig økning på 3-4 %.

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger

Foreldrebetaling barnehage

Foreldrebetalingen i barnehagen reguleres av «Forskrift om foreldrebetaling i barnehager». I statsbudsjettet for 2021 framlagt oktober 2020, foreslås det å øke satsene fra 1. januar 2021 til kr 3.230 for 100% plass pr måned. Under forutsetning av at Stortingets vedtar regjerings forslag til statsbudsjett, vil foreldrebetalingen i barnehage i 2021 bli som følger:

	1.8.19- 31.12.19 Pris pr måned	2020 Pris pr Måned	2021 Pris pr Måned
Hel plass	3 040	3 135	3 230
4 og 5 dager per uke (90 % plass)= 92 % av	2 795	2 884	2 972
4 dager per uke (80 % plass)= 84 % av full	2 555	2 633	2 713
3 og 4 dager per uke (70 % plass)= 76 % av	2 310	2 383	2 455
3 dager per uke (60 % plass)= 68 % av full	2 065	2 132	2 196
2 og 3 dager per uke (50 % plass)= 60 % av	1 825	1 881	1 938
2 dager per uke (40 % plass)= 50 % av full	1 520	1 568	1 615
Enkelt-dager, hel dag	230	235	241
Enkelt-dager, halv dag	110	115	118
Smøremat	265	270	277
Søskenmoderasjon første søsken	30 %	30 %	30 %
Søskenmoderasjon andre søsken	50 %	50 %	50 %

Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO)

Foreldrebetalingen i skolefritidsordningen økes med ca. 3 %.

		2020 Pris pr måned	2021 Pris pr måned
Full plass	14 t/u til og med 26 t/u	2 529	2605
Halv plass	7 t/u til og med 13 t/u	1 797	1851
Kvart plass	Til og med 6 t/u	1 195	1231
Enkeltdager	Hel dag i skolens ferier	350	361
	Halv dag (4 timer eller mindre) i skolens ferier	175	180
	Morgen før skolestart	108	111
	Ettermiddag etter skoleslutt	149	153

Praktisk bistand og opplæring i hjemmet

Månedspris avhenger av inntekt

Inntektsgrunnlag		2020	2021
Under 2 G	Pris pr time	82	*
	Makspris pr måned	210	*
2-3 G	Makspris pr måned	1140	1390
3-4 G	Makspris pr måned	1540	2210
4-5G	Makspris pr måned	2550	2925
Over 5 G	Makspris pr måned	2960	3745

* Fastsettes i forskrift om egenandel i helse- og omsorgstjenestene som kommer i desember 2020. spris pr måned er økt betraktelig spesielt for de med høyest inntekt. Prisene for 2021 tilsvarer prisene nabokommunene har for 2020.

Hjemmevaktmester og praktisk bistand opplæring timespris

Minste betaling settes til 1 time, deretter regnes påbegynt ½ time.

	2020	2021
Pris pr time	380	400

Opphold eldrecenteret

Husleien økes med økningen i konsumprisindeksen i h.h.t. husleielovens bestemmelser, og økningen skjer fra 1.august. Leieprisen er inkludert oppvarming og strøm. (I tabellen nedenfor er det antatt en økning i konsumprisindeksen på 2,5% på årsbasis):

Fast opphold	2020	2021
Husleie pr måned, 1-roms leilighet	5 960	6 110
Husleie pr måned, 2-roms leilighet	6 420	6 580
Full kost	4 150	4 300

Korttidsopphold i	2020	2021
Husleie pr døgn, rom	63	65
Full kost pr døgn	137	140

Dagopphold på dagsenteret	2020	2021
Pris pr dag inkl transport og mat	155	165
Dagopphold uten transport	112	115
Transport til dagopphold, tur/retur	43	50
Egenbetaling transport kommunal bil, pris pr km. (Ny)		4,03

Opphold sykehjem og institusjonsplass i Hovlitunet

Satser fastsatt i forskrift	2020	2021
Fribeløp før beregning av vederlag for langtidsopphold	8 700	.*
Korttidsopphold i institusjon, pr døgn	170	*
Korttidsopphold, dag- eller nattopphold	90	*

*Nye satser for korttidsopphold og fribeløp ved langtidsopphold for 2021 fastsettes sentralt, og kunngjøres i egen forskrift desember 2020.

Leilighet med heldøgns omsorg Hovlitunet	2021
Husleie pr mnd	8 000,-

Kjøkken Hovli

	2020	2021
Hovedrett normal porsjon	85	78
Hovedrett stor porsjon	89	89
Dessert/suppe		17
Grøt		39

Fra 2021 deles prisene mellom hovedrett og dessert, og det gis nå også tilbud om grøt.

Trygghetsalarmer

	2020	2021
Trygghetspakke, trygghetsalarm og røykvarsler koblet til denne	340	345
Utvidet trygghetspakke, mobilalarm og røykvarsler	370	375
Utendørs trygghet, mobil trygghetsalarm		300
Trygghetspakke familierabatt (der flere i husstanden deler en alarmsender men har hvert sitt utstyr for tilkalling av hjelp.		180 pr familiemedlem med vedtak
Leie av kommunal 4g utvendig antenne for økt signalkvalitet i boområder med redusert/lav GSM nett.		+60 kr på trygghetspakkesats

Bevillingsgebyr – salgs- og skjenkebevillinger

	2020	2021
I medhold av forskrift for omsetning av alkohol, kan kommunen kreve inntil kr 370 i gebyr per bevilling for enkeltanledninger	340	350

Kulturskole

	2020	2021
Semesteravgift (halvår)	1365	1370
Gruppeundervisning:		
Dans 45	870	875
Dans 60	990	995
Dans 75	1065	1070
Kor	990	995
Søskenmoderasjon		25% kurs 2 50% kurs 3
Flerfagsrabatt		Søsken 2 25 %, søsken 3 50%

Søsken-og flerfagsrabatt er nytt i 2021. Moderasjonen gis på at søsken nr 2 får 25 % på sine tilbud og søsken nr 3 får 50% på sine tilbud. Flerfagsrabatt beregnes etter søskenmoderasjon.

Kinobilletter

	2020	2021
Voksne over 18 år	100	100
Honnør over 70 år/Uførepensjon	80	80
Ungdom 11-18 år	90	90
Barn opp til 11 år (forestilling kl. 17.00 eller før)	80	80

Det foreslås ingen økning på kinobilletter.

Offentlig bading

	2020	2021
Enkeltbillett, barn	30	30
Enkeltbillett, voksen	50	50
Klippekort - 10 klipp, barn	230	230
Klippekort - 10 klipp, voksen	360	360

Det foreslås ingen økning i billetten på offentlig bading.

Bibliotek

	2020	2021
Erstatning for bøker/lydbøker - voksne	-	500
Erstatning for bøker/lydbøker - barn	-	300

Erstatning for filmer/cd/pc-spill/ds-spill	-	300
Erstatning for tidsskrifter	-	100
Bøker fra lokalsamlingen prises individuelt		

Det vil kun være aktuelt å kreve erstatning for et produkt dersom låntaker ikke leverer etter 3 purringer. Biblioteket vil først prøve å komme i kontakt med låntaker. Dersom materialet fortsatt ikke blir tilbakelevert vil det blir sendt erstatningskrav.

Leie av kommunale lokaler

	Lokale lag og foreninger – UKEDAGER		Private arrangementer og/eller utenbygds		Kommersiell virksomhet	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Kultursalen leie (hel dag):						
Kurs, møter, øvinger	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis
Grunnpris for arrangementer med billettsalg	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis
Leie av lyd- og lysutstyr*	550	550	800	900	800	1200
Leie av flygel til konsert**	500	550	800	900	800	1200
Festsalen i Rådhuset	Gratis	Gratis	1750	1000	2100	2300
Ungdommens Hus	Gratis	Gratis	1600	1000	2100	2300
Kommunestyresalen og øvrige møterom på rådhuset	Gratis	Gratis	865	865	1 150	1 150
Kantinekjøkkenet inntil 30 personer***	180	185	1 210	1 225	1 210	1 225
Kantinekjøkkenet over 30 personer***	360	370	1 210	1 225	1 210	1 225
Kantine på S.L. ungdomsskole	Gratis	Gratis	835	840	1085	1095

* Søndre Land kommune har lyd- og lysutstyr for små konserter/forestillinger, konferanser og kurs i forbindelse med kultursalen, med ekstern teknikk.

** Nystemt flygel: Bestilles og betales etter avtale

Svømmebassenget på Søndre Land Ungdomsskole (Fryal)	2020	2021
Leie en gang pr uke, pris pr halvår (max 2 timer)	1070	1 075
Leie to ganger pr uke, pris pr halvår (max 2 timer)	1435	1 440

Søndre Land-hallen	2020 pris pr time	2021 pris pr time
Lokale lag og foreninger	Gratis	Gratis
Utenbygds, hel hall til trening	330	335
Utenbygds, hel hall til stevner	530	535
Kommersiell virksomhet og private	1025	1035

Gymsaler i Søndre Land (Fryal, Odnes, Vestsida flerbrukshus og Aktivitetsbygget)	2020 pris pr time	2021 pris pr time
Lokale lag og foreninger	Gratis	Gratis
Utenbygds, hel hall til trening	Gratis	170
Utenbygds, hel hall til stevner	Gratis	270
Kommersiell virksomhet og private	Gratis	520

Prisen er 50% av eie av Søndre Land hallen.

Husleie i kommunale boliger

I h.h.t. husleielovens bestemmelser kan husleien økes tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Etter 2,5 års leie kan begge parter kreve at leien tilpasses «gjengs leie» for tilsvarende leiligheter i området. Det foreslås husleieøkning tilsvarende økning i konsumprisindeksen fra 1. august 2021. Månedlige husleier i kommunale utleieboliger varierer ut fra størrelse, kvalitet og plassering, men ligger i dag (sept 2020) i området ca kr 3.500 – ca 7.200. Dette er inklusive kommunale avgifter, men eksklusive oppvarming.

Utleiehytter

Utleiepriser pr døgn	2020	2021
Marithytta	215	220
Piggerud	165	170
Krokvasshytta	165	170
Snøploghytta	80	90

Skogsarbeider

Rådmannen er gitt fullmakt til å justere timeprisen i tråd med utvikling i lønn. Oppstillingen under er derfor kun veiledende. Pris eks.MVA

	2020	2021
Timepris ekskl mva	330	340

Tomtepriser

Tomteprisene ble regulert opp med 10 % fra 2013 til 2014 og med 10 % fra 2017 til 2018. Dette gjelder både næringstomter, boligtomter, tilleggsarealer og kommunale hyttefelt.

Eiendomsgebyrer

1. Kommunale vann- og avløpsgebyrer

Med hjemmel i forskrift om kommunale vann- og avløpsgebyrer fastsettes følgende gebyrer:

Engangsgebyrene ved tilknytning til kommunalt vann og avløp er uforandret for boliger, næringseiendom og fritidsbebyggelse i 2021.

Årsgebyret for vann i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2021 er uendret fra 2020 på kr 4 063 inkl. mva. og forbruksgebyret økes til 39,00 kr/m³ inkl. mva. Samlet årsgebyr blir da kr 7 963 inkl. mva. for en normalabonnt med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 2,5 % fra 2020.

Årsgebyret for avløp i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2021 er uendret fra 2020 på kr 4 550 inkl. mva. og forbruksgebyret økes til 37,05 kr/m³ inkl. mva. Samlet årsgebyr blir da kr 8 255 inkl. mva. for en normalabonnt med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 3,5 % fra 2020.

Engangsgebyrer ved tilknytning av boliger, næringseiendommer og fritidsbebyggelse	2020 eks mva	2021 eks mva	2021 inkl mva
Tilknytning for vann	8 000	8 000	10 000
Tilknytning for avløp	12 000	12 000	15 000

Tilknytningsavgiften er pr selvstendig boenhet og er uavhengig av størrelse på boligen. Unntatt er utleie-del av bolig.

Årsgebyrer pr boenhet, næringseiendom og fritidsbebyggelse	2020	2021	2021
	eks mva	eks mva	inkl mva
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for vann	3 250	3 250	4 062,50
Abonnementsgebyr vann for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	0	0	0
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for avløp	3 640	3 640	4 550,00
Abonnementsgebyr avløp - for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	0	0	0
Forbruksgebyr pr m3 for vann	29,66	31,20	39,00
Forbruksgebyr pr m3 for avløp	27,41	29,64	37,05

Diverse gebyrer for vann, avløp og bruk av vannmåler	2020	2021	2021
	eks mva	eks mva	inkl mva
Gebyr for stenging/plombering og gjenåpning av vann	650,00	650,00	812,50
Gebyr for manglende avlesing av vannmåler	275,00	275,00	343,75
Kontrollavlesing av vannmåler	650,00	650,00	812,50
Gebyr for ikke å etterkomme krav om montering av vannmåler beregnes ut fra stipulert forbruk + 50 % pr år			
Gebyr for manglende plombering av vannmåler	650,00	650,00	812,50

2. Gebyrer for slamtømming

Gebyrordningen for slamtømming endres fra og med 2021. Ny ordning medfører et årlig løpende gebyr for alle abonnenter som har private avløpsanlegg. Tidligere ble disse abonnentene fakturert etter utført tømming.

Forslaget til nye gebyrer vil gi en økning pr abonnent på kr 455 pr år for en tank på 4 m3. Gebyrene ligger da på tilsvarende nivå som nabokommunene.

Fordelen for abonnenten vil være jevne og forutsigbare fakturaer for kommunale gebyrer, og at kommunen får en mer effektiv arbeidsprosess knyttet til dette.

På grunn av omlegging av gebyrer fra enkeltgebyr til løpende gebyrer, utgår noen gebyrtyper.

Slamtømming for boenheter, fritidsbygg og næringsvirksomheter	2020	2021	2021
	eks mva	eks mva	inkl mva
Kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse: (Ikke mva på dette gebyret da det er et tilsynsgebyr)	492,00	482,00	
Slamavskillere med klosett, tømming hvert andre år. Fakturert som enkeltgebyr i etterkant av utført tømming. (Endres fra enkeltgebyr til løpende gebyr fordelt på terminer fra og med 2021.)	1218,00	Utgår	Utgår
Nytt løpende gebyr for slamtømming for septiktanker og gråvannstanker. Årlig beløp fordelt på terminer.	-	972,80	1216,00
Nytt løpende gebyr for tette tanker, minirenselanlegg og slamavskillere større enn 4 m3. Årlig beløp fordelt på terminer. Gebyret skal dekke oppmøte og transport. Gebyr for m3 tankvolum kommer i tillegg (se gebyret under)	-	972,80	1216,00
Nytt løpende gebyr for m3 tankvolum. Kommer i tillegg til oppmøte og transport (se gebyret over). Pris pr m3	348,00	243,20	304,00
Slamavskillere med klosett, tømming hvert andre år. Pris pr. tømming.	1218,00	Utgår	
Slamavskiller som er større enn 4 m3 faktureres etter kbm.	348,00	Utgår	
Gråvannstanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm	348,00	Utgår	
Tette tanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm.	348,00	Utgår	
Slamtømming fra næringseiendommer:			
Tømming av alle typer anlegg hvert annet år. Pris pr. kbm	348,00	Utgår	
For alle kategorier:			
Minstegebyr, benyttes når det tømmes under 4 m3: (De faktureres da ikke etter antall m3 tømt)	1218,00	Utgår	

3. Gebyrer for forbruksavfall

Det foreslås å sette normalgebyret for renovasjon i 2021 til 2 654 kroner. Økningen i et standard renovasjonsgebyr fra 2020 til 2021 utgjør 2,2 %.

Med hjemmel i lov om forurensing fastsettes følgende gebyrer:

Avfallsgebyrer for husholdninger (tømming av restavfall, papir og plast hver 4 uke, kjøkkenavfall hver 2 uke, glass og metall hver 8 uke.)	2020 eks mva	2021 eks mva	2021 inkl mva
Abonnementer som har liten restavfallsbeholder, 80 l:	1 765,00	1 804,72	2 255,90
Abonnenter som har normal restavfallsbeholder, 140 l	2 077,00	2 123,20	2 654,00
Abonnenter som har ekstra stor restavfallsbeholder, 240 l:	2 492,00	2 547,84	3 184,80
Abonnenter som samarbeider om beholdere: (Dunkstørrelser har ingen betydning)	1 765,00	1 804,72	2 255,90
Restavfall 660 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	7 789,00	7 962,00	9 952,50
Restavfall 360 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	4 673,00	4 777,20	5 971,50
Abonnementsgebyr fritidsbygg og hytter: (50 % av standard gebyr)	1 039,00	1 061,60	1 326,88
Nye gebyrer som supplerer standard renovasjonsgebyr:			
Fradrag pr abonnent som samarbeider om beholdere. (15 % av standard gebyr)	-311,55	-318,48	- 398,10
Fradrag for abonnenter som har liten restavfallsbeholder (80 l) (15 % av standard gebyr)	-311,55	-318,48	-398,10
Fradrag for abonnenter med hjemmekompostering: (10 % av standardgebyr)	- 207,70	- 212,32	-265,40
Tilleggsgebyr for abonnenter med stor beholder: (240 l) (20 % påslag av standardgebyr)	415,40	424,64	530,80

4. Feiegebyr

Med hjemmel i Brannvernloven § 28 og forskrift om feiing og tilsyn med fyringsanlegg av 1/1-2016 fastsettes følgende feiegebyr. Feiegebyr for 2021 foreslås økt med 5,7 %. Nytt gebyr for fritidseiendommer fra 1.1.2019 er beregnet ut fra en faktor på 1,9 ut fra et normalgebyr.

	2020 eks mva	2021 eks mva	2021 inkl mva
Behovsprøvet feiing og tilsyn	318,00	336,00	420,00
Feiing av hytter og fritidsboliger:	604,00	638,40	798,00
Engangsgebyr ved feiing på bestilling	604,00	638,40	798,00
Engangsgebyr ved ekstra tilsyn	604,00	638,40	798,00

LOKAL FORSKRIFT, GEBYRREGULATIV 2021 FOR BYGGESAKER, KART- OG OPPMÅLINGSARBEID MED MER

Erstatter tidligere vedtatt forskrift/regulativ. Gebyrregulativet følger gjeldende lover/forskrifter, og endringer i løpet av kalenderåret kan være påkrevd. Gjeldende fra 1.1.2021

Rød skrift er justeringer i forhold til pris- og lønnsvekst og enkelte presiseringer og tillegg

Gebyrer og annen betaling for tjenester/varer med hjemmel i:

- § 33-1 i plan- og bygningsloven (byggesaksdelen) av 27.6.2008 nr 71, i kraft 1.7.2010
- § 7 og 15 i lov om eierseksjoner av 23. mai 1997 nr 31
- § 12 i jordloven
- §51 og 52a i forurensningsloven
- Forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort, § 5 med hjemmel i Viltloven § 40
- Miljødirektoratet vedtar fellingsavgifter for hvert jaktår som løper fra 1.4 – 31.3
- Sentral forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker, vedtatt 14.des. 2011
- Ny lov NOU 1:1999- Lov om eiendomsregistrering: Et samlet gebyr for oppmålingsforretning og matrikkelføring
- Matrikkeloven § 30 Utlevering og behandling av opplysninger fra matrikkelen
- Matrikkeloven § 32 Offentlige gebyr og betaling for matrikkelforskriften § 16

Lokal forskrift hjemlet i Matrikkelforskriften § 18 (3), 3. setning, om unntak av tidsfrister i saker som krever oppmålingsforretning:

- § 1 Utsatt tidsfrist for gjennomføring av oppmålingsforretning i vinterhalvåret.
- Tidsfristen som er fastsatt i Matrikkelforskriften § 18 første ledd løper ikke i perioden 1. november til 15. mai. I de deler av kommunen hvor nødvendige adkomstveger er vinterstengt etter 15. mai, løper ikke tidsfristen før vegene er åpnet etter vinterstenging.
- § 2 Ikrafttreden: Denne forskrift trer i kraft samme dato som den blir kunngjort i Norsk Lovtidend.

Kapitteloversikt

KAPITTEL	OMHANDLER
Kap. A	Alminnelig bestemmelser
Kap. B	Tjenester som skal betales etter medgått tid
Kap. C	Gebyrer for arbeider etter plan- og bygningsloven, jf § 33-1 og forurensningsloven § 51 og 52
Kap. D	Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven § 12
Kap. E	Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven (Loven § 32, forskriftene § 16)
Kap. F	Gebyrer for arbeid etter lov om eierseksjoner (§ 7)
Kap. G	Fellingsavgifter etter viltloven (§ 40)

KAP. A Alminnelig bestemmelser

A1 Betalingsplikt:

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret skal betales til kommunekassa etter regnings oppgave fra avdeling for Arealforvaltning. Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt planforslag, fullstendig søknad, tilleggssøknad, melding eller begjæring/rekvisisjon foreligger.

Kommunen skal av eget tiltak betale tilbake det tiltakshaver eller rekvirent måtte ha til gode. Det samme gjelder der kommunen ved feil har krevd og mottatt for mye i gebyr. Det kan ikke kreves rentetillegg på for mye betalt gebyr.

Avbrutt arbeid: Når en tiltakshaver/rekvirent forårsaker at kommunens arbeid må avbrytes eller avsluttes før det er fullført, skal det betales en andel av tilhørende gebyr tilsvarende det kommunen har utført eller må utføre. Se for øvrig C21, C18 og E1

A2 Betalingstidspunkt:

Gebyr skal være betalt innen 30 dager regnet fra fakturadato. Ved for sen betaling kreves et purregebyr på kr 70,- ved første gangs varsel og kr 210,- ved andre gangs varsel (Sats for 2019 som for saker ellers i kommunen, tas forbehold om justering). Til vanlig faktureres gebyret etterskuddsvis, men:

Reguleringsplaner, bebyggelsesplaner og mindre vesentlige reguleringsendringer.

Forslagsstiller er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Se for øvrig C18

Byggesaker

Tiltakshaver er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Rammetillatelse/Igangsettingstillatelse og ferdigattest faktureres straks tillatelser gis. Midlertidig brukstillatelse faktureres for seg der dette er aktuelt.

Oppmålingsarbeid

Rekvirenten (den som søker deling) er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Alle tilhørende gebyrer blir fakturert etter oppmålingsforretning og skal være betalt for matrikelbrev blir utstedt. Ved utsatt oppmålingsforretning skal gebyret være betalt på forhånd. Der tinglysing er nødvendig vil tinglysningsgebyr kr 540,- komme i tillegg, se lov om rettsgebyr § 21. Eventuelt dokumentavgift og pantebokutskrift kommer også i tillegg.

Gebyr for arbeid etter matrikelloven.

Dokumentavgift kan kreves inn forskuddsvis.

A3 Indeksregulering:

Satsene vil bli regulert i samsvar med lønns- og prisvekst fra 1.1. hvert år. For 2021 er dette 2,7%

A4 Endringer i gebyrregulativet.

Endringer i gebyrregulativet vedtas av Kommunestyret.

A5 Urimelig gebyr:

Hvis gebyret anses å bli åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader avdeling for Arealforvaltning har hatt med saken, eller anses åpenbart urimelig av andre grunner, kan det fastsettes passende gebyr, Jf. Kap. E6

Etter søknad om reduksjon av gebyr, kan planutvalget fastsette lavere gebyr dersom gebyret anses åpenbart urimelig.

A6 Klageadgang:

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages, da dette kun er oppfølging av gebyrregulativet som er fastsatt av kommunestyret.

Dette gjelder ikke der det treffes skjønnsmessige avgjørelser etter A5 og E6

KAP. B Tjenester som betales etter medgått tid (pr. time):

Tjeneste	Gebyr
Kontorarbeid	740
Feltarbeid, enkeltperson med GPS	1 030

KAP. C Gebyrer for arbeid etter plan- og bygningsloven §33-1 og forurensningsloven §51 og 52

Gebyr for kartprodukter på papir eller levering på pdf- filer eller annet bildeformat.

Gebyr for papirkopier av analoge kart eller tegninger.

Gebyr for utskrift på papir fra digitale kartdatabaser eller levert på pdf- eller annet bildeformat.

Tilrettelagte utskrifter/kopier gebyrlegges som vist i C1 og C2 og kan betales kontant i servicetorget.

I saker med saksbehandlingsgebyr dekker gebyret nødvendige kopier/utskrifter og naboinformasjon.

Situasjonskart er et så ajourført og kvalitetssikret kart som kommunen kan levere. Det inneholder grunnkart med eiendomsgrenser supplert med planlinjer (der hvor det finnes digitale plandata) og annen relevant informasjon. Det gis også informasjon om eiendommens areal, reguleringsbestemmelser eller kommuneplanbestemmelser, nabooppgave m.v.

Forenklet situasjonskart er et situasjonskart uten full informasjonsdekning men med naboliste.

C1 Situasjonkart		Satser
1	Situasjonkart inklusiv plandata og nabooppgave	255
2	Forenklet situasjonkart med nabooppgave	205

C2 Gebyr for tilrettelagte kopier av (plan)kartverk, tegninger og kartplott		
1	Papirkopi A3 og mindre pr stk	25
2	Kartplott i farger, A3 og mindre pr stk	70
3	Kartplott A2	310
4	Kartplott A1	390
5	Kartplott A0	500
6	Bekreftet kopi av målebrev	255
Prisene gjelder første utskrift, halv pris på etterfølgende		

C3 Gebyr for rett til disposisjon av digitale kartdata		
For salg av kart og geodata betales gebyr i samsvar med satser anbefalt av geovekstforum, ref. Geovekst veiledning kap. 15. Prisene beregnes per dekar etter en priskalkulator for:		
<ul style="list-style-type: none"> • Grunnkart (inkludert høydekurver og eiendomskart) • Eiendomskart 		
1	Utlevering av reguleringsplandata	1 440
2	Utlevering av kommuneplandata, pr. km ²	270
<p>For digitale kartdata og andre kartprodukter blir det beregnet mva. i tillegg til oppgitte priser i dette regulativet. Det er etablert automatisk leveranse av digitale kartdata via InfoLand. Gå til InfoLand via følgende link: http://www.eiendomsinfo.no/wps/infoland/ og velg kjøp av basiskart som vektordata. Kommunens kart web-innsyn startes og området som ønskes kjøpt må defineres. Pris beregnes etter forenklet Geovekst prismodell. Bestilling av eiendoms pakke i InfoLand kr 2 500 (+ mva). Tillegg for tilvalg av produkter (eks.ROS) Tas forbehold om prisendring siden denne bestemmes i regionsamarbeidet.</p>		

Tiltak som krever søknad og tillatelse, jf. PBL § 20-1. Prisene i punkt C4-C12 gjelder ett-trinns behandling:

C4 Tiltak etter § 20-1 a) og d) og g)		
1	Oppføring av boliger, hytter, garasjer og uthus/anneks	
1.1	Boligbygg – første boenhet	15 400
1.2	Boligbygg - tillegg på kr 6 160,- pr boenhet utover den første.	
1.3	Hytteenhet	15 400
1.4	Frittliggende garasjer og uthus/anneks	8 215
	Garasjer/Carport som del av bolig	5 135
2	Tilbygg, påbygg og ombygging m.m. boliger, hytter, garasjer og uthus	
2.1	Bolighus og hytter	8 215
2.2	Garasje/Carport og uthus	5 135

2.3	Tilbygg av ny boenhet	10 270
3	Andre bygg: nybygg, tilbygg, påbygg, ombygging m.m	
3.1	Tiltaksklasse 1	16 430
3.2	Tiltaksklasse 2	25 675
3.3	Tiltaksklasse 3	51 350
3.4	Landbruksbygg over 1000m ² (se C15 for mindre landbruksbygg)	16 430
4	Plassering av varig konstruksjon eller anlegg	
4.1	VA-ledninger, kabler, antenner og lignende	4 080
4.2	Privat avløpsanlegg, både over og under 50 PE	4 080
4.3	Rehabilitering av privat avløp lik eller mindre enn 10 pe.	1 025
4.4	Rehabilitering av innstikksledning	1 360

C5 Tiltak etter § 20-1 b) og c)		
1	Fasadeendring, vesentlig endring eller vesentlig reparasjon av tiltak som nevnt under § 20-1 a)	3 595

C6 Tiltak etter § 20-1 d)		
Bruksendring, vesentlig utvidelse eller vesentlig endring av tidligere drift av tiltak som nevnt i bokstav a)		
1	Endringer uten bygningsmessige arbeider	3 800
2	Endringer med små bygningsmessige arbeider	3 800
3	Endringer med større bygningsmessige arbeider	6 160
4	Bruksendring som medfører ny boenhet, gebyr pr. boenhet	6 160

C7 Tiltak etter § 20-1 e)		
1	Riving av bygg i vernekategori 3 og 4 (SEFRAK)	2 225
2	Riving av bygg i vernekategori 1 og 2, samt innenfor kulturmiljøer etter kulturminneplanen	4 110
3	Riving av bygg i tiltaksklasse 1 og landbruksbygg over 1000 m ²	3 595
4	Riving av bygg i tiltaksklasse 2 og 3	10 270
5	Tillegg i rivingsaker: Krever høring kr. 2 055,- Krever politisk behandling kr. 2 055,-	Inntil 4 110
	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett, se C15	

C8 Tiltak etter § 20-1 f) og g)		
1	Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner	3 800
2	Oppdeling, sammenføring av bruksenheter i bolig samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	3 800

C9 Tiltak etter § 20-1 h) og i)		
--	--	--

1	Oppføring av innhengning mot veg, skilt eller reklameinnretning eller lignende	3 800
---	--	-------

C10 Tiltak etter § 20-1 m) Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år		
1	For søknad om fradeling av tomt i regulert område, hvor tomteinndeling ikke inngår i vedtatt plan	4 110
1.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	2 055
2	For søknad om fradeling av tomt i samsvar med vedtatt plan	3 080
2.2	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	1 540
3	For søknad om fradeling av tomt i uregulert område, pr tomt	5 135
4	Fradeling av tilleggsareal/arealoverføring <i>Med dette menes all fradeling av areal som skal legges til en annen eiendom, uavhengig av om det behandles som en fradeling av eget areal først, og så skal slås sammen, eller om man overfører arealet direkte til den andre eiendommen uten å gå om fradeling i egen tomt først.</i>	3 080
5	For søknad om fradeling av festetomter til grunneiendom hvor grenser foreligger. (for punktfeste gjelder pkt. 3)	3 080
5.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	1 540
For punkt 3, 4 og 5 vil gebyr for eventuell dispensasjonsbehandling komme i tillegg Hvis saken krever jordlovsbehandling tilkommer gebyr etter D2		

C11 Tiltak etter § 20-1 k)		
Vesentlig terrenginngrep		
1	Steinbrudd, masseuttak, fylling, bru, kaianlegg, underjordisk anlegg, anlegg i fjell, tribuner, molo og lignende	5 650
2	Støttemur, basseng, gjødselkum, brønn og lignende	3 080

C12 Tiltak etter § 20-1 l)		
Anlegg av veg eller parkeringsplass		
1	Større anlegg (P-plass over 800 m ² eller veg over 500 meter lengde)	8 220
2	Mindre anlegg	4 110

C13 Trinnvis behandling etter plan – og bygningsloven § 20-1		
1	Rammetillatelse. Gebyr som nevnt under pkt. C4-C12	
2	Igangsettingstillatelse. For hver igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse	4 110

C14 Endring av tillatelse		
---------------------------	--	--

1	Endring eller tilleggsmelding i forhold til gitt tillatelse. Er det søkt om større endring(er) kan kommunen kreve at saken skal behandles som ny sak. Kommunen skal i så fall vurdere om det skal fastsettes reduserte gebyrer.	3 595
---	--	-------

C15 Tiltak som krever søknad og tillatelse og som kan forestås av tiltakshaver, pbl § 20-4

1	Alminnelige driftsbygninger i landbruket (nybygg inntil 1000 m2 og tilbygg hvor totalt areal ikke overstiger 1000 m2) - pbl § 20-4 b)	
1.1	Bygninger for husdyrhold	10 270
1.2	Andre landbruksbygg	5 650
2	Midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg etter pbl § 20-1 j) og som ikke skal plasseres for lengre tidsrom enn 2 år - pbl § 20-4 c)	3 800
3	Mindre tiltak på bebygd eiendom – pbl § 20-4 a) (f.eks. tilbygg under 50m ² , frittliggende garasjer under 70m² og mindre brygger/naust)	4 620
3.1	Endringstillatelse mindre tiltak på bebygd eiendom - pbl §20-4 a) og c)	1 905
4	Frittliggende bygg med BRA inntil 15m2 og mindre tilbygg uten bruksareal, inkl. også fasadeendring, mindre skilt og mindre tilbygg	2 565
5	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett eller er omtalt i C7	2 050

C16 Ferdigattester pbl § 21-10

1	Ferdigattest for nytt avløpsanlegg og andre søknadspliktige tiltak	1 665
2	Ferdigattest for rehabilitering av avløpsanlegg lik eller mindre enn 10 pe og etter pbl §20-4 og mindre tiltak som tilbygg og pipe	555
3	Midlertidig brukstillatelse	1 025
4	Purregebyr av ferdigattester	1 025
5	Purregebyr av melding om bygning eller tilbygg som er unntatt søknadsplikt (SAK10 §4.1 og PBL §20-5) inkl. matrikkelføring av slike tiltak	1 025

C17 Dispensasjoner pbl § 19-2

1	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven (jf §20-1) m/tilhørende forskrifter og kommunale arealplaner	
1.1	Kan avgjøres uten høring	3 885
1.2	Andre myndigheter er høringspart	7 770
1.3	Tillegg i saker som krever politisk behandling	2 225
2	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven m/tilhørende forskrifter for mindre tiltak på bebygd eiendom, pbl §20-4, a) og c)	
2.1	Kan avgjøres uten høring	2 645
2.2	Andre myndigheter er høringspart	5 290
2.3	Tillegg for saker som krever politisk behandling	1 905
Der flere forhold inngår i samme dispensasjonssøknad, tas kun ett dispensasjonsbehandlingsgebyr. Ordinært saksbehandlingsgebyr i henhold til tiltakets art kommer i tillegg.		
3	Dispensasjoner for enkle tiltak (mindre garasjer inntil 50 m2, tilbygg osv) i LNF-områder i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner som ikke ville vært søknadspliktig i plan.	

	Gjelder tiltak etter Pbl §20-5 som ikke er i samsvar med plan	
3.1	Kan avgjøres uten høring	1 665
3.2	Andre myndigheter er høringspart	3 330
Det tas ikke byggesaksgebyr i tillegg siden dette gjelder tiltak som etter plan ikke er søknadspliktig.		

C18 Behandling av reguleringsplan		
1	Behandling av planprogram <i>Forslagstiller er ansvarlig for kunngjøring av planoppstart og kostnader tilknyttet høring av planprogram Arbeid saksbehandler gjør her faktureres etter Kap.B</i> <i>Gebyret beregnes og faktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av planprogrammet</i>	15 865
2	Behandling av reguleringsplanforslag grunnggebyr	35 945
2.1	Gebyr pr. daa første 10 daa	2 225
2.2	Gebyr pr. daa over 10 daa	1 110
2.3	Gebyr pr. daa over 50 daa	555
Med i arealet regnes med bebyggelse og anlegg, samferdsel og teknisk infrastruktur og utbygging i sjø/vassdrag <i>Gebyret beregnes og faktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av reguleringsplanen</i>		
3	For reguleringsendringer som krever full behandling etter plan- og bygningsloven § 12-11 og § 12-12, 100 % av gebyr for reguleringsplan. For reguleringsplanendringer som medfører rask saksbehandling kan gebyret reduseres med inntil 50 %	
4	Reguleringsendringer etter plan- og bygningsloven § 12-14, 2. avsnitt For flere endringer i samme sak, kr. 2 050,- i tillegg pr. endring Nødvendige kartendringer i SOSI-format kommer i tillegg	15 865
5	Ved endelig avslag på planforslag betales inntil 80 % av satsene	
6	Behandling av planer avvist av formannskapet ved 1. gangs behandling. Gjelder både planprogram og reguleringsplaner	8 885
7	Planer som trekkes før sluttbehandling: Det betales inntil 80% av satsene. Forhåndskonferanse, befaring og lignende er inkludert i prisene. Annonsering kommer i tillegg. Kommunen bekoster utsending av reguleringsplanforslaget til høring mens etterfølgende nødvendige endringer bekostes av forslagstiller. Forslagstiller bekoster eventuelle utredninger som viser seg påkrevd, f.eks. arkeologisk undersøkelse, grunnundersøkelse og støyutredning.	

C19 Konsekvensutredninger (jf. Forskrift om konsekvensutredninger)		
	I de tilfeller der kommunen er ansvarlig myndighet for vedlegg I-tiltak, og i de tilfeller det blir utredningsplikt for vedlegg II-tiltak, skal det for behandling av konsekvensutredninger betales et gebyr. Dette i tillegg til eventuelt gebyr etter C18	5 555

C20 Godkjenning av ansvarsrett for foretak – plan og bygningsloven § 22		
1	Godkjenning, samt utviding av godkjenningsområde SØK, PRO, UTF, KTR – der foretak ikke oppfyller kravene, pbl § 22-3 Jf.byggesakforskriften §11-4, 6.ledd a og b	2 050
2	Godkjenning av selvbygger SØK, PRO, UTF, byggesakforskriften § 6-8	2 050

C21 Avslag på byggesøknad og trekking av søknader		
1	Dersom en byggesøknad fører til avslag, eller det er nedlagt arbeid i behandlingen og søknaden trekkes, skal det betales 50 % av fullt gebyr.	

C22 Igangsetting uten tillatelse, sluttkontroll, ferdigattest m.m. (overtredelsesgebyr), jf Kapittel 16 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488.		
1	Foretak kan ilegges overtredelsesgebyr inntil angitte beløpsgrense for forsettlig eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Privatpersoner kan ilegges overtredelsesgebyr inntil halvparten av angitte beløpsgrenser for forsettlig eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Ilegging av overtredelsesgebyr inntil kr 10.000,- delegeres til rådmannen.	
2	For saksbehandling som påløper i samband med ulovlig arbeid og/eller arbeid som er utført i strid med tillatelse/bestemmelse eller er satt i gang uten tillatelse, gis et tilleggsgebyr på 50% av gebyrregulativet for tiltaket.	

C23 Avviksbehandling		
1	Ved avdekking av avvik i byggeprosjekter ved kommunens tilsyn, hvor det utarbeides avviksrapport, pr rapport	875

C24 Sakkyndig bistand ved tilsyn, jf pbl § 25-2 annet ledd		
1	Hvis tilsynet viser vesentlig svikt som ikke er ivaretatt ved uavhengig kontroll, kan kommunen kreve sakkyndig bistand eller utføre tekniske prøver for tiltakshavers regning	

C25 Pålegg om undersøkelse etter Forurensningsloven §51 og 52a)		
1	Forurensningsmyndigheten kan pålegge den som har, gjør eller setter i verk noe som fører eller som det er grunn til å tro kan føre til forurensning, å sørge for eller bekoste undersøkelser eller lignende tiltak som med rimelighet kan kreves for å a) fastslå om og i hvilken grad virksomheten fører eller kan føre til forurensning, b) klarlegge årsaken til eller virkningene av inntrådt forurensning, c) klarlegge hvordan forurensningen skal motvirkes. Bestemmelsen i første ledd får tilsvarende anvendelse på virksomhet som fører, eller kan føre til avfallsproblemer. Det påløper for øvrig saksbehandlingsgebyr etter medgått tid, se Kap.B	

C26 Reduserte satser ved lang saksbehandlingstid, jf pbl § 21-7 og byggesakforskrift § 7-6

1	Saksbehandlingstid regnes i samsvar med § 21-7 i plan- og bygningsloven av 27.6.2008 nr 71 og §§ 7-1 til 7-6 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488. <i>Ved overskridelse av tidsfristene i § 7-4 bokstav a og plan- og bygningsloven § 21-7 første og fjerde ledd skal kommunen tilbakebetale tiltakshaver 25 % av det totale gebyret for hver påbegynt uke tidsfristen overskrides. Bestemmelsen gjelder ikke dersom det er avtalt særskilte frister eller kommunen har forlenget fristen etter § 7-3. I slike tilfeller inntreer virkninger av fristoverskridelse fra det tidspunkt den avtalte eller forlengede frist overskrides.</i>
---	--

C27 Kostnader tilknyttet fagkyndig rapport i aktsomhetsområder/faresoner

1	I aktsomhetsområder eller faresoner for skred, flom etc. der det blir stilt krav om fagkyndig rapport/utredning, skal dette bekostes av tiltakshaver. Gjelder både byggesaker og plansaker.
---	---

C28 Kostnader tilknyttet politisk behandling

Saker som krever politisk behandling utover det som er nærmere presisert tilkommer et gebyr på kr. 2 155,-

KAP. D Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven §12

Øvre ramme for gebyr er fastsatt i *Forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker av 1.1.2012*

D1 Konsesjonsbehandling

1	Enkle/kurante saker	1500
2	Andre saker	5000

D2 Deling etter jordloven § 12

1	Enkle/kurante saker	1000
2	Andre saker	2000

KAP.E Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven

Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven (Loven § 32, forskriftene § 16) fastsettes som følger:

E1 Oppretting av matrikkelenhet		
1	Oppretting av grunneiendom og festegrunn	
1.1.	Areal fra 0 – 2000 m ²	18 480
1.2	areal fra 2001 m ² : økning pr. påbegynt 1000 m ² opp til 5 daa	2 725
1.3	For større arealer i LNF-områder utover 5 daa utregnes gebyr i forhold til ekstra medgått tid, se satser Kap.B	
2	Oppretting av grunneiendom og festegrunn - tilleggsarealer For oppretting av grunneiendom som tilleggsareal til eksisterende eiendommer, samt for frittliggende arealer til enkeltstående naust, garasjer uthus og lignende	
2.1	areal fra 0-250 m ²	6 830
2.2	areal fra 250-700 m ²	10 920
2.3	areal over 700 m ² - økning pr. påbegynt 1000 m ²	2 725
3	Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn (eks. veiareal)	
3.1	areal fra 0 – 2000 m ²	4 090
3.2	areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt daa	345
4	Oppmåling av uteareal på eierseksjon – gebyr pr. eierseksjon	
4.1	Areal fra 0 – 50 m ²	3 545
4.2	Areal fra 51-250 m ²	6 315
4.3	Areal fra 251 m ² – 2000 m ²	12 735
4.4	Areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt 1000 m ²	2 515
5	Oppretting av anleggseiendom Gebyr som for oppretting av grunneiendom, eller etter volum	
5.1	Volum fra 0 – 2000 m ³	18 480
5.2	Volum fra 2001 m ³ – økning pr. 1000 m ³	2 725
6	Registrering av jordsameie Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid og medgåtte kostnader.	
6.1	Minstegebyr	4 110
7	Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning	4 090
8	Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter E1.	

E2 Grensejustering		
1	Grunneiendom, festegrund og jordsameie Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal. (maksimalgrensen er satt til 500 m ²). En eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- eller jernbaneformål kan andre arealklasser gjelder.	
1.1	Areal fra 0 – 250 m ²	7 165
1.2	Areal fra 251 m ² – 500 m ²	10 920
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum, men den maksimale grensen settes til 1000 m ³	
2.1	Volum fra 0 – 250 m ³	7 165
2.2	Volum fra 251 m ³ – 1000 m ³	10 920

E3 Arealoverføring		
1	Grunneiendom, festegrund og jordsameie Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tinglysing gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til vei- og jernbaneformål. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
1.1	Areal fra 0-250 m ²	10 240
1.2	Areal fra 251- 700 m ²	16 375
1.3	Arealoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ² medfører en økning av gebyret på	2 725
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, -ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
2.1	Volum fra 0-250 m ³	10 240
2.2	Volum fra 251-500 m ³	16 375
2.3	Volumoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ³ medfører en økning av gebyret på	2 725

E4 Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning		
1	For inntil 2 punkter	3 410
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 370

E5 Klarlegging av eksisterende grense der grensen <u>ikke</u> tidligere er koordinatbestemt eller klarlegging av rettigheter		
1	For inntil 2 punkter	6 135
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 370
3	Gebyr for klarlegging av rettigheter faktureres etter medgåtte kostnader	
E5 Privat grenseavtale		

1	For inntil 2 punkter	4 660
2	For hvert nytt punkt	690
Billigste alternativ for rekvirent velges. Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid og medgåtte kostnader		

E6 Urimelig gebyr

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan avdelingsleder fastsette et passende gebyr.

E7 Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken

1	Gjør rekvirenten under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.
---	---

E8 Utstedelse av matrikelbrev

1	Matrikelbrev inntil 10 sider	230
2	Matrikelbrev over 10 sider	450

KAP. F Gebyrer for arbeider etter lov om eierseksjoner (§7 og §15)

F1 Begjæring om seksjonering eller reseksjonering av en eiendom

Utover søknadsgebyret kr. 2 055,- beregnes timepris etter medgått tidsbruk etter Kap.B
Gebyr for eventuell oppmålingsforretning Kap.E1, utstedelse av matrikelbrev Kap.E8 og tinglysning kommer i tillegg.

F2 Gebyr for målebrev for grunnareal som inngår i en seksjon

1	80 % av satsene i E1
---	----------------------

KAP. G Fellingsavgift etter viltloven (§40)

G1 Fellingsavgift elg og hjort

1	Satser fra Miljødirektoratet følges, fastsettes av Viltnemnda i året
---	--